

การศึกษารูปแบบขนาดลวดลายผลิตภัณฑ์ที่คัดสรรมาขึ้นเมื่อโดยการใช้
ประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงเข้ากับวัสดุกระดาษ

STUDY AND DEVELOPMENT OF TRADITIONAL TEXTILE PATTERNS BY
APPLYING THE PATTERNS OF BANCHIANG POTTERY UDONTHANI

ธีระยุทธ เบ็ญชัย

TERRAYUT BENGOCHAI

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์ศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยสุรนารี

ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษารองานวิจัย

พ.ศ. 2549

ISBN 978-974-29200-7

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

การศึกษาการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการ
ประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี

STUDY AND DEVELOPMENT OF TRADITIONAL TEXTILE PATTERNS BY
APPLYING THE PATTERNS OF BANCHIANG POTTERY UDONTHANI

ธีระยุทธ เฟิงชัย

TEERAYUT PENGCHAI

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน.....63367
วัน,เดือน,ปี.....28 ส.ค. 2549

.b.....
.i.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2549

ISBN 974-15-2329-7

**STUDY AND DEVELOPMENT OF TRADITIONAL TEXTILE PATTERNS BY
APPLYING THE PATTERNS OF BANCHIANG POTTERY UDONTHANI**

TEERAYUT PENGCHAI

**A THESIS SUMMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN INDUSTRIAL DESIGN TECHNOLOGY
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2006

ISBN 974-15-2329-7

COPYRIGHT 2006

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี
นักศึกษา	นายธีระยุทธ เฟิงชัย
รหัสประจำตัว	44064803
ปริญญา	ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	เทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
พ.ศ.	2549
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม	รศ.อุดมศักดิ์ สาริบุตร

บทคัดย่อ

การศึกษาการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง (2) เพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองสำหรับชุดแต่งกายสตรีโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง (3) ศึกษาความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเขียนลายบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง จำนวน 3 ท่าน และกลุ่มอาจารย์สตรีที่สนใจใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 100 ท่าน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และแบบสอบถามความคิดเห็น นำเสนอข้อมูลด้วยตารางประกอบการบรรยาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปว่า

1. ศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ช่างทอผ้าพื้นเมือง เห็นว่าการออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองใหม่ๆ นั้นมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อลดปัญหาการลอกเลียนแบบลวดลาย และคุณค่าของผ้าทอพื้นเมือง เกิดจากลวดลายสีสันทัน และความประณีตในการทอ ส่วนช่างปั้นเขียนลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง เห็นลวดลายบุกกกลางและบุกลายมีความสวยงาม และการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงไปประยุกต์ใช้ในการทอผ้าพื้นเมือง สามารถสร้างเอกลักษณ์ได้

2. การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมืองมีความเห็นว่า ลวดลายผ้าทอที่ออกแบบใหม่แบบที่ 3 มีความเหมาะสมกับวัสดุและกระบวนการผลิต มีความสวยงามและมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาที่มีความเห็นว่าลวดลายผ้าทอที่ออกแบบใหม่แบบที่ 3 มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยและมีความสวยงามและมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปแปรรูปเป็นชุดแต่งกายสตรี ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 4 ภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีความคิดเห็นต่อเสื้อสตรีที่ใช้ผ้าทอที่ผ่านออกแบบพัฒนาใหม่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความประณีตในการทอและตัดเย็บ ($\bar{X} = 3.85$) มากที่สุด ด้านความสวยงามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะลวดลายและด้านความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.09$) มากที่สุด

Thesis	A Study And Development Of Traditional Textile Patterns By Applying The Patterns Of Banchiang Pottery Udonthani
Student	Mr.Teerayut Pengchai
Student ID	44064803
Degree	Master Of Science In Industrial Education
Programme	Industrial Design Technology
Year	2006
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr.Lertlak Klinhorm
Thesis Co-Advisor	Associate Professor Udomsak Sariburt

ABSTRACT

This research aimed to study 1) The patterns of Udonthani traditional textile and Ban Chiang pottery which were adapted to develop new patterns of traditional textile. 2) To create and adapt traditional textile patterns to use in cutting woman dress. 3) To identify the opinions of women who interested in the traditional textile toward the traditional textile created and adapted from the Ban Chiang pottery patterns.

The research participants were four groups of people. The first group was the textile journeyman in Nong Ao subdistrict, Udonthani province. The second was Ban Chiang pottery sculptors in Ban Chiang, Nonghan district, Udonthani province. The third group was three specialists in traditional textile in Nong Ao sub-district, Nong vua-sow district, Udonthani province. The fourth was three traditional textile patterns specialists and the latest group was a group of one hundred woman teachers from four Rajaphat universities who interested in the traditional textile.

The instruments in gathering data were structured interview forms, evaluation forms and open questionnaires. The results were presented descriptively and some parts were shown in the form of tables. Furthermore, the findings were presented in frequency, percentage, average and standard deviation.

The results in this study were opinions of the participants. They were divided into three sections.

1) The opinions toward the Udonthani traditional textile patterns and the patterns of Ban Chaing pottery; are two types of patterns suitable to apply on the traditional textile.

The traditional textile journeyman mentioned that it was very important to create new patterns all the time to avoid the imitating problem. Then they thought that the value of the textile depended on its color and elaboration. At the same time, the Ban Chiang pottery sculptor presented that the pottery patterns during the middle and the late ages had unique patterns that were suitable to apply in traditional textile producing.

2) The opinions toward the creativity and development in traditional textile patterns which were applied from the Ban Chiang pottery patterns.

The specialists in the tradition textile production suggested that three new forms of patterns were suitable for the material and the production procedures. They were both beautiful and unique. The specialists of pattern design also said that the third design was the most practical, beautiful and unique.

3) The opinions of the consumers toward the traditional patterns which were adapted from the pottery patterns.

The consumers were four groups of woman teachers from four Rajapat universities. They were from Udonthani, Chaing Mai, Nakornsrihammarat and Suan Dusit Rajapat universities. The opinions of the participants in textile utilization was in 'Much' level, the pleasure in weaving elaboration was in the 'Most' level

($\bar{x} = 3.85$). The satisfying in product beauty was in 'Much' level. And finally, the pleasure in the product unique and value was in the 'The most' level ($\bar{x} = 4.09$).

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม รศ.อุดมศักดิ์ สาริบุตร ที่ได้ให้คำปรึกษาชี้แนะในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด จนสามารถทำวิจัยได้สำเร็จสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยต้องขอพระคุณไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูล และคำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัย คุณยายตุ๋ สุภา ประธานกลุ่มทอผ้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรศรีชมชื่นที่ให้การสนับสนุนในทุกๆ อย่าง และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือในการประเมินแบบ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ขอขอบคุณและขอใจสำหรับเพื่อนๆ พี่น้องที่ได้ให้กำลังใจเสมอมาและทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ ขอความดีงามและคุณค่าใดใดในงานวิจัยเล่มนี้ที่เป็นประโยชน์ ผู้วิจัยขอมอบแด่คุณบิดา มารดา และครูอาจารย์ทุกท่านด้วยความเคารพยิ่งตลอดไป

ธีระยุทธ เฟ็งชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	VIII
สารบัญภาพ.....	IX
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานี.....	10
2.2 วัฒนธรรมการทอผ้าพื้นเมือง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	17
2.3 ศิลปะของลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง.....	32
2.4 แนวคิดในการออกแบบพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง.....	46
2.5งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	68
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง.....	68
3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	68
3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	69
3.3.1 วิธีการรวบรวมข้อมูล.....	70
3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง.....	71
ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อชุดแต่งกายสตรี.....	73
3.1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	73
3.3.3 วิธีการรวบรวมข้อมูล.....	74
3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	75
3.5.3 สถิติที่ใช้.....	75
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง.....	78
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง โดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง.....	79
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่มอาจารย์สตรีในสถาบันราชภัฏ.....	84
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
5.1 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	93
5.2 ผู้ให้ข้อมูล.....	93
5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	93
5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	94
5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
5.6 สรุปผลการวิจัย.....	95
5.7 อภิปรายผลการวิจัย.....	96
5.8 ข้อเสนอแนะ.....	99
บรรณานุกรม.....	101
ภาคผนวก.....	105
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	106
ภาคผนวก ข วิเคราะห์การออกแบบลายผ้าทอ.....	120
ประวัติผู้เขียน	128

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ตารางประกอบวิธีการดำเนินการวิจัย.....	76
4.1 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบ และพัฒนาขึ้นมาใหม่.....	81
4.2 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบ และพัฒนาขึ้นมาใหม่.....	83
4.3 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏราชภัฏ.....	85
4.4 ความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการ ประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่ม อาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ.....	90

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กิ่งทอผ้าพื้นเมือง.....	23
2.2 ฟันหวี	24
2.3 กระสวย.....	25
2.4 ผ้าทอลายโบว์สลัดอกแก้ว.....	28
2.5 ผ้าทอลายผีเสื้อกุหลาบ.....	28
2.6 ผ้าทอลายอุครร้อยปี.....	29
2.7 ผ้าทอลายปลาหมึก.....	29
2.8 ผ้าทอลายไทยประยุกต์.....	30
2.9 ผ้าทอลายยูงรำแพน.....	30
2.10 ผ้าทอลายขอ.....	31
2.11 ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้น ระยะเวลาแรก อายุประมาณ 5,600 - 4,500 ปีมาแล้ว.....	34
2.12 ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้น ระยะเวลาที่สอง อายุประมาณ 4,500 - 4,000 ปีมาแล้ว.....	34
2.13 ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้น ระยะเวลาที่สาม อายุประมาณ 4,000 - 3,500 ปีมาแล้ว.....	35
2.14 ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้น ระยะเวลาสุดท้าย อายุประมาณ 3,500 - 3,000 ปีมาแล้ว.....	35
2.15 ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยกลาง อายุประมาณ 3,000 - 2,300 ปีมาแล้ว.....	36
2.16 ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลาย อายุประมาณ 2,300 - 1,800 ปีมาแล้ว.....	36
2.17 แสดงการแบ่งภาชนะออกเป็นส่วนๆ.....	37
2.18 แสดงลวดลายแบบที่ 1.....	38
2.19 แสดงลวดลายแบบที่ 2.....	39
2.20 แสดงลวดลายแบบที่ 3.....	39
2.21 แสดงลวดลายแบบที่ 4.....	39
2.22 แสดงลวดลายแบบที่ 5.....	40
2.23 แสดงลวดลายแบบที่ 6.....	40

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.24 แสดงลวดลายแบบที่ 7.....	40
2.25 แสดงลวดลายภาษาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ	42
2.26 แสดงลวดลายภาษาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ	43
2.27 แสดงลวดลายภาษาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ	43
2.28 แสดงลวดลายภาษาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ	44
2.29 แสดงลวดลายภาษาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ	44
2.30 แสดงลวดลายที่เกิดจากการผูกตัวลายประกอบเข้ากับองค์ประกอบลายส่วนอื่นๆ.....	51
2.31 แสดงลวดลายที่แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่สื่อความหมายถึงเรื่องราวใดๆ	52
2.32 แสดงการแบ่งพื้นที่ที่สามารถกำหนดใส่ตัวลายได้อย่างมีระเบียบและสวยงาม	53
2.33 แสดงลวดลายภาษาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆการแบ่งพื้นที่ย่อยในลักษณะแถบ เพื่อผูกประกอบลายลงในแถบย่อยแต่ละแถบและลายแถบทั้งหมดจะประสานรวมกันเป็นแผ่นผืน	54
2.34 แสดงการกำหนดแบ่งพื้นที่เป็นส่วนย่อยด้วยการลากเส้นรัศมีหรือเส้นทแยงมุม.....	55
2.35 แสดงตัวลายคงสภาพหรือตัวลายลักษณะปิด จะเห็นได้ว่า ตัวลายแต่ละตัวจะมีลักษณะ เป็นหน่วยที่มีเอกภาพสมบูรณ์ในตัวมันเอง	56
2.36 แสดงการผูกลายด้วยตัวลายลักษณะปิด.....	56
2.37 แสดงลายลักษณะแผ่นผืนที่ผูกประกอบขึ้นจากตัวลายคงสภาพหรือตัวลายลักษณะปิด	57
2.38 แสดงตัวลายแปรสภาพหรือลายลักษณะเปิด 1.....	57
2.39 แสดงตัวลายแปรสภาพหรือลายลักษณะเปิด 2.....	58
2.40 แสดงลักษณะแผ่นผืนที่ผูกประกอบขึ้นจากตัวลายแปรสภาพหรือตัวลายลักษณะเปิด.....	58
2.41 แสดงการผูกประกอบตัวลายเรียงต่อเข้าด้วยกันในลักษณะซ้ำๆ	59
4.1 ลวดลายแบบที่ 1.....	80
4.2 ลวดลายแบบที่ 2.....	80
4.3 ลวดลายแบบที่ 3.....	80

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดอุดรธาณินับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวและ โบราณวัตถุที่มีชื่อเสียงเป็นมรดกโลก นอกจากนั้นจังหวัดอุดรธาณินยังเป็นอีกจังหวัดที่มีการทอผ้ากันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทอผ้าไหมจิด จนสามารถกล่าวได้ว่าอาชีพการทอผ้าไม่เพียงแต่อาชีพเสริมของชาวบ้านเท่านั้นแต่ยังถือเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุดรธาณินประการหนึ่งดังจะเห็นได้จากคำขวัญประจำจังหวัดที่ได้ยกเอาเอกลักษณ์ด้านการทอผ้าจิดที่โดดเด่นของชาวบ้านมายกย่องข่งที่ปรากฏในคำขวัญประจำจังหวัดว่า “อุดรธาณินดินแดนแห่งน้ำตกภูพาน อุทยานแห่งธรรมะ อารยธรรมห้าพันปี ธานีผ้าหมี่จิด แคนเนรมิตหนองประจักษ์ เลิศลักษณ์กล้วยไม้หอมชัน ไลมส์” จากประโยคที่กล่าวมาว่า ธานีผ้าหมี่จิด หมายถึง ผ้าไหมทอแบบจิดของจังหวัดอุดรธาณินซึ่งเป็นผ้าทอที่มีชื่อเสียงและเป็นเอกลักษณ์ (เอื้องทิพย์ คงเพชร และพิศมัย ชารเลิศ. 2543 :3) และที่ได้ชื่อว่า เป็น “ธานีผ้าหมี่จิด” เพราะเป็นจังหวัดที่ได้ทอผ้าหมี่จิดฝ้ายยาวที่สุดในโลกมีความยาว 1,199 เมตร และได้รวบรวมลวดลายผ้าหมี่จิดไว้ถึง 660 ลาย ขณะนี้ผ้าหมี่จิดที่ยาวที่สุดในโลกจัดตั้งแสดงไว้ที่ศูนย์รวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน บ้านเม่น ตำบลบ้านคำ อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธาณิน

ดังนั้นจังหวัดอุดรธาณินจึงเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการทอผ้าลายจิดฝ้ายและไหม จากการประกวดผ้าลายจิดที่ดำเนินกภูพานราชนิเวศน์ ผ้าลายจิดฝ้ายและไหมของจังหวัดอุดรธาณินชนะเลิศติดต่อกันมาเป็นประจำทุกปีต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มมีการประกวดจนถึงปัจจุบัน (จังหวัดอุดรธาณิน. 2539 : 131) การทอผ้าแต่เดิมมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกปิดร่างกายทำให้อบอุ่น ป้องกันความหนาวเย็นซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานต่อมาได้มีการเลียนแบบวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดสอดใส่เข้าไปในลวดลายผ้าและวิวัฒนาการเรื่อยมาจนมีแบบแผนที่ชัดเจนเป็นเอกลักษณ์ไม่ซ้ำแบบกัน ลวดลายผ้าของชาวอีสานก็มีลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน ลวดลายผ้าของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมจะมีเอกลักษณ์ของตัวเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เป็นสำคัญ(อัจฉรา ภาณุรัตน์. 2536 : 21)

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะไม่ปรากฏหลักฐานว่าในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันรู้จักการทอผ้าไหมตั้งแต่เมื่อไร พบแต่เพียงหลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านนาดี ตำบลพังงอำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธาณิน ว่าคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ชุมชนบ้านนาดีนำผ้าไหมมาใช้

เมื่อประมาณ 700-900 ปีก่อนคริสตกาล หรือประมาณสามพันกว่าปีมาแล้ว (ทองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. 2537 : 60) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถกล่าวได้ว่าจังหวัดอุดรธานีมีการสืบทอดมรดกทางด้าน การทอผ้ามาเป็นระยะเวลาานาน ทำให้ประชาชนในจังหวัดอุดรธานีแทบทุกครัวเรือนมีความสามารถในการทอผ้าซึ่งถือว่าเป็นมรดกที่บรรพชนได้มอบไว้ให้ (กระทรวงมหาดไทย. 2544 : 158) และหากกล่าวถึงบ้านเชียงแล้วคนส่วนมากจะสามารถจดจำและระลึกนึกถึงเป็นส่วนใหญ่นั้นก็คือภาชนะดินเผาบ้านเชียงที่บอกเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตถึงวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายที่ปรากฏบนภาชนะดินเผาที่มีความอ่อนช้อยสวยงามที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์อย่างประณีตบรรจง ค่าที่มีความงดงามด้วยลวดลายสีแดงที่เขียนลงไปบนผิวภาชนะไม่มีที่ใดเสมอเหมือนนั้น (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรมศิลปากร. 2539 :35) สามารถสร้างความสำนึกและความภาคภูมิใจ แก่ผู้พบเห็น ซึ่งแสดงถึงอารยธรรมความเจริญอันเก่าแก่มาช้านานของแผ่นดินไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่ราบสูงอีสานและสิ่งเหล่านี้สามารถจะแสดงออกมาในรูปร่างรูปทรงและลวดลายอันสวยงามของภาชนะดินเผาซึ่งเป็นสิ่งของเครื่องในชีวิตประจำวันของคนในสมัยนั้นเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในปัจจุบันมีการนำออกมาเผยแพร่ในลักษณะของที่ระลึกหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ประชาชนและผู้สนใจได้ซื้อหาเป็นเจ้าของ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของที่ระลึกประเภทภาชนะที่เขียนสีและลวดลายเลียนแบบบ้านเชียงนั้นได้รับความนิยมและสามารถสร้างอาชีพให้กับประชาชนทำให้ชาวบ้านเชียงมีรายได้ หากมองย้อนกลับไป ในประวัติศาสตร์พบว่าบรรพชนชาวบ้านเชียงรู้จักการทอผ้ามาเป็นระยะเวลาหลายพันปี แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าชาวบ้านเชียงไม่มีชื่อเสียงทางด้านผ้าทอพื้นเมืองเหมือนท้องถิ่นอื่นๆ ในจังหวัดอุดรธานี ดังนั้นเมื่อเรากล่าวถึงบ้านเชียงคนส่วนมากจะนึกถึงเฉพาะหม้อไหลายเขียนสีบ้านเชียงที่มีความสวยงามและบ่งบอกถึงอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองแต่ครั้งในอดีตเท่านั้น โดยในปัจจุบันจะสังเกตเห็นได้ว่าการนำลวดลายบ้านเชียงไปประยุกต์ใช้ประโยชน์หลายลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของผลิตภัณฑ์ที่ระลึกได้แก่ พวงกุญแจ ภาชนะเขียนสีและลวดลายเลียนแบบบ้านเชียงขนาดต่างๆ การนำลวดลายไปสกรีนบนเสื้อผ้า เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าอุดรธานีเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงทางด้าน การทอผ้า โดยเฉพาะลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ได้ออกแบบพัฒนาและประยุกต์ขึ้นมาใหม่ได้รับรางวัลอย่างต่อเนื่อง และในปัจจุบันการออกแบบพัฒนาและประยุกต์ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองก็ยังคงต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ที่หลากหลาย เช่น นำไปตัดชุดแต่งกาย กระเป๋า และนำไปผลิตสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องประดับ ซึ่งมีความเป็นไปได้ในการนำเอาลวดลายที่ปรากฏบนภาชนะบ้านเชียงมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของบ้านเชียงเอง เนื่องจากลวดลายที่ปรากฏบนภาชนะบ้านเชียง โดยเฉพาะในยุคกลางและยุคปลายนั้นมีความสวยงาม อ่อนช้อยและเด่นชัด ทั้งที่เป็นรูปทรงเรขาคณิตและรูปทรงอิสระ สามารถนำมาใช้ประยุกต์เป็นลวดลายผ้าทอพื้นเมืองได้ ใน

มิติของวัฒนธรรมเป็นย้อนไปสู่แหล่งที่มาของผ้าทอบ้านเชียงที่มีหลายพันปี เป็นการสร้างวัฒนธรรมผ้าทอพื้นเมืองลวดลายบ้านเชียง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำลวดลายที่ปรากฏบนภาชนะเขียนสีบ้านเชียง มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองให้มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของบ้านเชียง และสามารถนำไปใช้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง เพื่อเป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาในแง่ของการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการส่งเสริมนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นแนวทางประการหนึ่งที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่ สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยมีหลักการ พื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) การพึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity) และการสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)(Internet) โดยผลิตภัณฑ์ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียวแต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึงการสร้างสรรค์คิดค้น การรักษาภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขาย ที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองสำหรับชุดแต่งกายสตรีโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง
3. ศึกษาความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยการศึกษาและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ของลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง มีแนวทางในการศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดดังนี้

การศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองตามแนวคิดในการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ในด้านการวิเคราะห์ชิ้นงานของ มารุต อัมรานนท์ (อ้างอิงในवलลออก ทิมานนท์.

2543 : 77-81) การวิเคราะห์ชิ้นงานจะทำให้ทราบถึงรายละเอียดในแง่มุมต่างๆ ของชิ้นงานนั้น โดยผู้วิจัยสรุปเป็นกรอบในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องของกับจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์งาน
2. ศึกษากระบวนการสร้างงาน
3. ศึกษาลักษณะทางกายภาพและลวดลายของชิ้นงาน

การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา ดำเนินการตามแนวคิดเรื่องหลักการออกแบบลวดลายงานหัตถกรรมของ สิทธิศักดิ์ รัชชศรีสวัสดิ์กุล (2539 : 135-140) โดยผู้วิจัยสรุปเป็นกรอบในการการออกแบบและพัฒนา ดังนี้

1. คำนึงถึงความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย
2. คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต
3. คำนึงถึงความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์

ศึกษาความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี โดยใช้แนวคิดเรื่องหลักเกณฑ์การประเมินผลการออกแบบของนวนน้อย บุญวงษ์ (2545 : 191-193) ในส่วนของการประเมินงานออกแบบ ดังนี้

1. ประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function) พิจารณาจาก
 - 1.1 ความสะดวกง่ายขายในการใช้งาน
 - 1.2 ความเหมาะสมถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้
 - 1.3 ความปลอดภัย
 - 1.4 การบำรุงรักษา
 - 1.5 ความแข็งแรงทนทาน
2. ความงาม (Aesthetic Function) พิจารณาจาก
 - 2.1 ความงามในการจัดองค์ประกอบ
 - 2.2 ความงามอย่างเหมาะสมกับประเภทของงาน
 - 2.3 ความมีคุณค่า-ราคา
 - 2.4 ความมีเอกลักษณ์น่าสนใจ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาศึกษาแนวทางการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

โดยมีขอบเขตในการศึกษาวิจัยดังนี้

1.4.1 แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล

1. เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจริงจากแหล่งผลิตหมู่บ้านศรีชมชื่น ตำบลหนองอ้อ อำเภอนองวัวชอ จังหวัดอุดรธานี
3. ลวดลายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งผลิต หมู่บ้านปูลู ตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี
4. กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองหมู่บ้านศรีชมชื่น ตำบลหนองวัวชอ จังหวัดอุดรธานี
5. กลุ่มของผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเขียนลายบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี
6. ความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง โดยผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจงไปที่กลุ่มอาจารย์สตรีในสถาบันราชภัฏ แยกตามภาค 4 ภาค ได้แก่
 - 6.1 ภาคกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
 - 6.2 ภาคเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
 - 6.3 ภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
 - 6.4 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

1.4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานี
2. ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง
3. ความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี โดยตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดังนี้
 - 3.1 ประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function)
 - 3.2 ความสวยงาม (Aesthetic Function)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 การออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง หมายถึง กระบวนการออกแบบพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองโดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองให้มีความสวยงามเหมาะสมทั้งในด้านการนำไปผลิตจริง ความสวยงาม และการนำไปผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองที่ได้ไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี

1.5.2 การประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผา หมายถึง การนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการวิเคราะห์ในการออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่มีความเป็นเอกลักษณ์เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และความสวยงาม และการนำไปผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองที่ได้ไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี

1.5.3 การสื่อถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของศิลปะบ้านเชียง หมายถึง ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบพัฒนาที่สอดคล้องและเหมาะสมและยังคงเอกลักษณ์ความเป็นบ้านเชียงให้ระลึกนึกถึง

1.5.4 ความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง หมายถึง ความคิดเห็นของกลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีต่อชุดแต่งกายสตรี ที่ตัดเย็บโดยใช้ผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านการออกแบบพัฒนาโดยใช้ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ และด้านความงาม

1.5.5 ความสวยงาม (Aesthetic Function) หมายถึง ชุดแต่งกายสตรีที่ตัดเย็บโดยการผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านการออกแบบและพัฒนา โดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ห้ออกแบบและมีความคุณค่าความสวยงามในด้านต่างๆ ได้แก่ ความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบรูปแบบของลวดลาย ความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ ความเหมาะสมของสีสันทันที่นำเสนอ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย ความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์

1.5.5.1 ความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบรูปแบบของลวดลาย หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อลักษณะและรูปแบบการจัดวางลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่เหมาะสมเมื่อนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อสตรี

1.5.5.2 ความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ หมายถึง ความคิดเห็นทางด้านคุณค่าความพึงพอใจที่มีต่อลวดลายผ้าทอพื้นเมืองทางด้านความสวยงามที่ปรากฏในเสื้อสตรี

1.5.5.3 ความเหมาะสมของสีสันทันที่นำเสนอ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบของสีสันทันของผ้าทอพื้นเมืองที่ปรากฏในเสื้อสตรี

1.5.5.4 ความมีเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อลักษณะของลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ปรากฏในเสื้อสตรี ที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แสดงออกถึงศิลปะและวัฒนธรรมของบ้านเชียงในด้านลวดลายเครื่องปั้นดินเผา

1.5.5.5 ความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อเสื้อสตรีที่ได้จากการนำผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบพัฒนาโดยประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาตัดเย็บที่แสดงออกถึงคุณค่าความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ควรค่าแก่การซื้อหา และการสวมใส่

1.5.6 ความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ หมายถึง รูปแบบของลวดลายของผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาโดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ห้ออกแบบ ที่แสดงออกถึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านเชียง

1.5.7 ความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย หมายถึง ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาโดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ออกแบบ มีความเหมาะสมนำไปทอจริงและในการนำไปแปรรูปเป็นชุดแต่งกายสตรี

1.5.8 ความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต หมายถึง การพิจารณาการออกแบบพัฒนาผ้าทอพื้นเมืองในด้านเลือกใช้วัสดุที่เป็นวัตถุดิบในการทอผ้าทอพื้นเมืองที่เหมาะสมกับการกรรมวิธีการผลิต

1.5.9 ความเหมาะสมในการนำไปตัดเย็บ หมายถึง ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านกระบวนการออกแบบโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาใช้ในการออกแบบ และมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ทอผ้าทอพื้นเมืองจริง

1.5.10 ชุดแต่งกายสตรี หมายถึง เสื้อสำหรับสุภาพสตรีที่ผลิตมาจากผ้าทอพื้นเมืองที่ได้จากการออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์มาจากลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

1.5.11 ประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function) หมายถึง ชุดแต่งกายสตรีที่ตัดเย็บโดยการผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาโดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ออกแบบ และมีความเหมาะสมในการใช้งานด้านต่างๆ ได้แก่ ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่ ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ

1.5.11.1 ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่เหมาะสมในการนำมาใช้ตัดเย็บเป็นเสื้อสตรี

1.5.11.2 ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อเสื้อสตรีที่เหมาะสมในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสวมใส่ไปทำงาน และสวมใส่ในโอกาสต่างๆ เป็นต้น

1.5.11.3 ความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อเสื้อสตรี

ที่มีความสะดวกสบายในการสวมใส่และเหมาะสมกับลักษณะทางภูมิอากาศของประเทศไทย

1.5.11.4 ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อวัสดุที่ใช้ในการผลิตหรือการทอที่มีความเหมาะสมในการนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อสตรี

1.5.11.5 ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อลักษณะทางกายภาพของผ้าทอที่มีความประณีตในฝีมือการทอ และความประณีตในการเย็บเป็นเสื้อสตรี

1.5.12 ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นถิ่น หมายถึง เป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้านมีกรรมวิธีการผลิตที่ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ มีการผลิตและจำหน่ายในท้องถิ่นนั้นๆ

1.5.13 ผ้าทอพื้นเมือง หมายถึง ผ้าไหมและฝ้ายที่ได้จากกรรมวิธีการทอแบบจิด โดยใช้ไม้เขี่ย หรือสะกิดซ้อนเส้นด้ายยืนจนหมดความกว้างของหน้าผ้า แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งไปตามแนวเส้นยืนที่จัดซ้อนขึ้นด้วย ไม้ค้ำจิดเมื่อสอดเส้นด้ายพุ่งผ่านเข้าไป ซึ่งมีความถี่ห่างไม่เท่ากันทำให้เกิดลวดลายรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จากอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน บ่งบอกถึงวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและค่านิยมของชนในท้องถิ่นสืบมา

1.5.14 พัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง หมายถึง การนำศิลปะลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาประยุกต์ออกแบบพัฒนาเป็นลายผ้า ผ่านการทอมือเป็นผืนแล้วมีความสวยงาม ประณีต มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยการออกแบบพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั้งที่ใกล้เคียงและที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำรา งานวิจัย รวมถึงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน และห้องสมุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานี
 - 2.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดอุดรธานี
 - 2.1.2 สภาพทางสังคมวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพของประชาชนในจังหวัดอุดรธานี
 - 2.1.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- 2.2 การทอผ้าพื้นเมือง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.2.1 มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานด้านการทอผ้า
 - 2.2.2 ชุมชนการทอผ้าพื้นเมืองในจังหวัดอุดรธานี
 - 2.2.3 อาชีพและการกระจายรายได้
 - 2.2.4 วัสดุและกรรมวิธีการการทอผ้าพื้นเมือง
 - 2.2.5 ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานี
- 2.3 ศิลปะของลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง
 - 2.3.1 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านเชียง
 - 2.3.2 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงศิลปะของบรรพชน
 - 2.3.3 ศิลปะเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงกับการสร้างอาชีพในชุมชน
- 2.4 แนวคิดในการออกแบบพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานี

2.1.1 สภาพกายภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดอุดรธานี

ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ [2545 :CD-ROM] ได้แจกแจงข้อมูลทางด้านสภาพกายภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดอุดรธานี ไว้ดังนี้

2.1.1.1 สถานที่ตั้ง

จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่ตอนบนของประเทศ หรือที่เรียกว่า อีสานเหนือ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 17 องศา 13 ลิปดาเหนือ ถึง 16 องศา 10 ลิปดาเหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ 102 องศา ถึง 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก

2.1.1.2 อาณาเขต

ทางทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดหนองคาย (อำเภอท่าบ่อ อำเภอโพนพิสัย อำเภอศรีเชียงใหม่ และอำเภอสังคม)

ทางทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น (อำเภอน้ำพอง อำเภอภูเวียง) จังหวัดกาฬสินธุ์ (อำเภอสหัสขันธ์)

ทางทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสกลนคร (อำเภอวานรนิวาส อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอวาริชภูมิ)

ทางทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดเลย (อำเภอเชียงคาน อำเภอปากชม) จังหวัดหนองบัวลำภู (อำเภอเมือง)

2.1.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดอุดรธานีพื้นที่ส่วนมากเป็นที่ราบมีแนวเทือกเขาภูพานวางตัวเป็นแนวยาวในแนวทิศเหนือใต้ของจังหวัด และถือเป็นเส้นกั้นเขตแดนธรรมชาติกับจังหวัดข้างเคียง มีลำห้วยหมากแข้งไหลผ่านเขตเทศบาลอุดรธานี และอยู่ห่างจากแนวพรมแดนธรรมชาติระหว่างประเทศ ได้แก่ แม่น้ำโขงเป็นแนวพรมแดน ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเป็นที่ตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ห่างจากจังหวัดอุดรธานีประมาณ 50 กิโลเมตร ผ่านจังหวัดหนองคาย การติดต่อจากจังหวัดใกล้เคียง ส่วนมากเป็นทางรถยนต์ที่มีสภาพโครงข่าย (Net Work) ถนนเป็นแบบใยแมงมุม (SpiderWeb Pattern) คือสามารถติดต่อเดินทางเข้าออกกับจังหวัดอุดรธานีได้ทุกทิศทาง จังหวัดอุดรธานีอยู่ห่างจากเมืองหลวงของประเทศ คือ กรุงเทพมหานคร ประมาณ 562 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2 หรือถนนมิตรภาพ แต่ถ้าจะเดินทางอากาศก็มีสายการบินของการบินไทยทุกวัน

2.1.1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ [2545 :CD-ROM] ได้แจกแจงข้อมูลทางด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดอุดรธานี ไว้ดังนี้

1. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนตุลาคม ภายใต้นี้จะได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ หย่อมความกดอากาศสูงอยู่ที่มหาสมุทรอินเดีย ลมนี้จะพัดความชุ่มชื้นจากมหาสมุทรอินเดียมาปกคลุมประเทศไทย ร่องความกดอากาศต่ำจะเคลื่อนที่จากภาคใต้พาดผ่านมายังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งจังหวัดอุดรธานี ทำให้มีฝนตกชุก เดือนที่มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดได้แก่เดือนสิงหาคม

2. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคม ถึง กลางเดือนกุมภาพันธ์ ภายใต้นี้ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ หย่อมความกดอากาศสูงอยู่ที่ประเทศจีน และได้พัดเอาอากาศหนาวเย็นมาปกคลุมประเทศไทย โดยเฉพาะภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะได้รับอิทธิพลจากลมชนิดนี้มาก ทำให้อากาศหนาวเย็นทั่วไปทั้งจังหวัดอุดรธานี เดือนที่มีอากาศหนาวมากที่สุดได้แก่เดือนมกราคม

3. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึง ปลายเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอบอ้าวทั่วทุกเขตพื้นที่ของจังหวัด เพราะระยะนี้เป็นช่วงปลอดลมมรสุม เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุด คือเดือนเมษายน ปริมาณน้ำฝนจังหวัดอุดรธานีจากข้อมูลกรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคมได้ประเมินปริมาณน้ำฝนของจังหวัดอุดรธานีว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เฉลี่ยตลอดปี 1,498.7 มิลลิเมตร

จังหวัดอุดรธานีสภาพทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีแนวเทือกเขาสูง และมีแนวเทือกเขาภูพานกั้นทิศทางลมตะวันออกเฉียงเหนือจึงทำให้ฤดูหนาวค่อนข้างหนาวเย็น และฤดูร้อนค่อนข้างร้อนอบอ้าวจากข้อมูลกรมอุตุนิยมวิทยา วัดอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีวัดได้ 26.1 องศาเซลเซียสส่วนความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดเฉลี่ยร้อยละ 90 ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดเฉลี่ยร้อยละ 53

2.1.1.5 ประชากร

จังหวัดอุดรธานี มีประชากรทั้งสิ้น 1,519,857 คน เป็นชาย 763,873 คน เป็นหญิง 955,984 คน (ข้อมูล ณ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2543) ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 30,122 บาท (ข้อมูลปี 2540)

2.1.1.6 เขตการปกครอง

จังหวัดอุดรธานี แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 156 ตำบล 1,713 หมู่บ้าน 345,729 หลังคาเรือน เทศบาล 30 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 151 แห่ง (ข้อมูลปี 2544) อำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกุมภวาปี อำเภอโนนสะอาด อำเภอหนองหาน อำเภอทุ่งฝน อำเภอไชยวาน อำเภอศรีธาตุ อำเภอวังสามหมอ อำเภอบ้านดุง

อำเภอบ้านฝ้อ อำเภอน้ำโสม อำเภอเพ็ญ อำเภอสร้างคอม อำเภอหนองแสง อำเภอนาบุญ อำเภอพิบูลย์รักษ์ กิ่งอำเภอกู่แก้ว กิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคม

2.1.1.7 ความเป็นมาของจังหวัดอุดรธานี

ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ [2545 :CD-ROM] ได้กล่าวถึงประวัติของจังหวัดอุดรธานีว่า "อุดรธานี" มีความหมายว่า "เมืองทิศเหนือ" เดิมชื่อบ้านเดื่อหมากแข้งมีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบกว้างใหญ่ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2436 เนื่องจากกรณีไทยกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม รศ. 112 ไทยยอมสละกรรมสิทธิ์ในดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง รวมทั้งเกาะทั้งหลายในแม่น้ำโขงและตามความในสัญญาข้อ ๓ ในสัญญาอาณาเขตริมฝั่งแม่น้ำโขง "บรรดาป้อมค่ายจะต้องรื้อถอนให้สิ้นเชิงภายในหนึ่งเดือนห้ามมิให้ประเทศสยามตั้งกองทหารในรัศมี 25 กิโลเมตร จากฝั่งแม่น้ำโขงไทยจะส่งคนที่มีใจคนท้องถิ่น (Local Man) เข้ามาในบริเวณนี้มิได้ให้บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นย่านการค้าเสรีจะเก็บภาษีขาเข้าใดๆ ไม่ได้ แม้กระทั่งจะตกปลา ถ้าฝ่าฝืนก็ถูกเอาตัวเข้าไปขังคุกที่เวียงจันทน์" ด้วยเหตุผลดังกล่าวในปี พ.ศ. 2436 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมจึงย้ายกองบัญชาการมณฑลลาวพวน ซึ่งเดิมตั้งอยู่เมืองหนองคายริมฝั่งแม่น้ำโขงมาตั้งอยู่ริมหนองนาเกลือติดกับบ้านเดื่อหมากแข้ง(มะเขือพวง) ขนาดใหญ่กว่าปกติธรรมดาอยู่ต้นหนึ่งซึ่งอยู่ในบริเวณวัดมัชฌิมาวาสปัจจุบัน จึงให้ชื่อหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านหมากแข้ง" ส่วนหนองนาเกลือในสมัยต่อมาเรียกว่า "หนองประจักษ์" และเรียกค่ายทหารว่า "ค่ายหมากแข้ง" จากหนังสือประวัติวัดมัชฌิมาวาสกล่าวไว้ว่า การย้ายกองบัญชาการมณฑลลาวพวนมายังบ้านเดื่อหมากแข้งนั้น ผู้เฒ่า ผู้แก่เล่าไว้ว่าต้องใช้เกวียนประมาณ 200 เล่ม เป็นพาหนะได้ออกเดินทางรอนแรมมาโดยลำดับถึงน้ำสวย (ชวย หมายถึง ปลาชนิดหนึ่ง ปัจจุบันเรียกว่า น้ำสวย) เสด็จในกรมฯ ได้ให้ตรวจดูพื้นที่เพื่อจะได้ตั้งกองบัญชาการ แต่เมื่อตรวจดูโดยถ้วนถี่แล้วเห็นว่าไม่สมน้ำเสมอ สูงๆ ต่ำๆ ไม่เหมาะสมที่จะสร้างเป็นเมืองใหญ่ในโอกาสข้างหน้า และตั้งอยู่จากฝั่งแม่น้ำโขงประมาณ 20 กิโลเมตรเท่านั้นจนถึงบ้านเดื่อหมากแข้งจึงได้พักกองเกวียนอยู่ใกล้คันโพธิ์ใหญ่ข้างวัดมัชฌิมาวาสในบริเวณอนามัยจังหวัดในปัจจุบัน จึงได้ให้ออกสำรวจดูห้วย หนอง คลอง บึง ในบริเวณใกล้เคียง ทางทิศตะวันออก มีหนองบัวกลอง หนองเหล็ก ทางทิศใต้มีหนองขอนกว้าง ตะวันตกมีหนองนาเกลือ หนองวัวซ่อง หนองสวรรค์ และทิศเหนือมีหนองลำโรง หนองแค และมีลำห้วยหมากแข้ง ซึ่งมีต้นน้ำจากภูพาน มีน้ำใสสะอาดมีป่าไผ่ปกคลุม มีปลาเต่า กระจับปี่ ชุกชุมมาก ลำน้ำนี้ไหลผ่านจากทิศใต้สู่ทิศเหนือลงลำห้วยหลวง เสด็จในกรมฯ จึงตกลงพระทัยให้ตั้งกองบัญชาการ สร้างบ้านแปลงเมืองลง ณ ที่ที่ดังกล่าวนี้

พ.ศ. 2476 หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นประชาธิปไตย ได้ยุบเลิกมณฑลต่างๆ ทั่วราชอาณาจักร ให้มีฐานะเป็นจังหวัดเท่าเทียมกัน ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย มณฑลอุดรจึงกลายเป็นเมืองอุดร และเป็นจังหวัดอุดรธานีในเวลาต่อมา

2.1.2 สภาพทางสังคมวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพของประชาชนในจังหวัดอุดรธานี

2.1.2.1 ลักษณะทางวัฒนธรรม

ชาวอุดรธานีโดยเฉลี่ยแล้วนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนมาก ในแต่ละหมู่บ้านมีวัดในทางพุทธศาสนาทุกหมู่บ้าน และยังมีโบราณสถานวัดอุ้นเป็นหลักฐานว่าพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในจังหวัดนี้ และได้เข้าถึงจิตใจประชาชนมาช้านาน นอกจากนี้ยังมีชนบางกลุ่มที่นับถือผีหรืออำนาจเหนือธรรมชาติอยู่บ้าง ส่วนศาสนาพราหมณ์มีการผสมผสานกับศาสนาพุทธจนไม่สามารถนับได้ว่าผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์ที่แท้จริงคือบุคคลกลุ่มใดบ้าง และยังมีที่นับถือศาสนาคริสต์และอิสลามอีกด้วย (กระทรวงมหาดไทย. 2540 : 99) ดังจะเห็นได้จากจำนวนศาสนาสถานในจังหวัดอุดรธานีที่มีมากมาย และเป็นที่พำนักของเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพทั้งของชาวอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียง เช่น หลวงตามหาบัว ญาณสมปนฺโน แห่งวัดป่าบ้านตาด ซึ่งโครงการผ้าป่าช่วยชาติ ที่เปิดรับศรัทธาจากศิษยานุศิษย์และผู้รักชาติร่วมกันบริจาคเงินดอลลาร์หรือเงินไทยเพื่อนำไปพยุงเศรษฐกิจของชาติ

นอกจากนี้อุดรธานียังมีขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีการทำบุญสิบสองเดือน หรือ ฮีตสิบสอง ซึ่งจะมีการปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นชนบทของจังหวัดอุดรธานี อาจมีการตัดหรือปรับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบางส่วนออกไปบ้างตามสภาพของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 150) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ ฮีตสิบสองว่า วัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่เชื่อว่าดีที่สุดสำหรับอีสานเราในแคว้นสุวรรณภูมิ เป็นวัฒนธรรมแต่โบราณมา วัฒนธรรมอีสานสร้างคนให้เป็นคน สร้างให้คนละจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้คนทำคุณงามความดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีฮีตมรดกอยู่ เรียกว่าฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตสิบสองของอีสานว่าไว้ตามลักษณะสิบสองเดือน แต่ละเดือนมีงานประเพณีของมันอยู่ เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมอีสานวางไว้แต่บรรพบุรุษมา

ด้านการแต่งกายนั้นเนื่องจากอุดรธานีมีประชากรที่มาจากหลายเชื้อชาติหลากหลายกลุ่ม ได้แก่ ลาว พวน ภูไท จีน ญวน และลาวกลางที่เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด ดังนั้นการแต่งกายในปัจจุบันจึงมีความหลากหลายเปลี่ยนไปตามสมัยนิยม โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ที่หันไปมีรสนิยมการแต่งกายแบบตะวันตก ส่วนที่เป็นลักษณะนั้นสามารถเห็นได้ในแถบชนบทหรือคนที่มีอายุมากแล้วเท่านั้น จากเอกสารวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดอุดรธานี (2540 : 126) กล่าวถึงการแต่งกายของชาวชนบทอุดรธานีว่า มีการแต่งกายตามสมัยนิยมแต่ไม่พิถีพิถันเรื่องรูปแบบ

และสีส้น แต่จะแต่งพิเศษเฉพาะในงานบุญ เทศกาล การอยู่บ้านจะแต่งกายพอกปิดร่างกาย เป็นต้นว่า ชายส่วนกางเกงขาสั้น หรือโสร่ง หรือผ้าขาวม้า จะสวมเสื้อหรือไม่แล้วแต่สภาพอากาศ ส่วนผู้หญิงก็ใส่ ผ้าถุง ทั้งที่ทอเองและซื้อตามท้องตลาด สวมเสื้อคอกระเช้า หรือผ้าขาวม้าคาดอก เครื่องแต่งกายส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิงในการถักทอ เช่น ผ้าซิ่น โสร่ง ผ้าขาวม้า และหมี่จิด นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวบ้านชอบใส่เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ เช่น สร้อยคอ แหวน ต่างหู อีกด้วย

2.1.2.2 ลักษณะด้านการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของชาวจังหวัดอุดรธานีในส่วนตัวเมื่อนั้นจะประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลักส่วนในต่างอำเภอนอกตัวจังหวัดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ไร่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าว ดังนั้นจึงมีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น โรงงานน้ำตาล มันสำปะหลัง โรงสีข้าว ขนาดใหญ่ นอกจากการประกอบอาชีพหลักแล้วหลังฤดูการทำนาประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะชนชั้นแรงงานจะอพยพเข้าไปทำงานในเขตอุตสาหกรรมอื่น ๆ มีส่วนน้อยที่จะประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวขนาดเล็ก การทอผ้า จักสาน โดยส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานผู้หญิงและคนสูงอายุ จากข้อมูลของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดในปี 2543 จังหวัดอุดรธานีมีประชากร 1,515,704 คน ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ปี 2540 มูลค่า 43,378 ล้านบาท แยกเป็นสาขาการผลิตเกษตรกรรม 17.34% ค่าส่ง-ปลีก 21.19% การบริการ 20.45% อุตสาหกรรม 11.15% การธนาคาร 5.98% อื่นๆ 23.89% รายได้เฉลี่ยต่อหัว 30,122 บาท/ปี เงินผ่านคลังจังหวัด ปี 2542 รับ 77,434,917,424.41 ล้านบาท จ่าย 77,300,780,640.96 ล้านบาท เงินผ่านตัวแทนธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2542 รับ 25,643 ล้านบาท จ่าย (สินเชื่อ) 23,546 ล้านบาท ปี 2542 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ 0.34%

2.1.2.3 โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ

อายุ จากข้อมูลของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดในปี 2542 ผู้ประกอบอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น 178.72% เงินทุนเพิ่มขึ้น 45.19% การจ้างงานเพิ่มขึ้น 9.91% การจดทะเบียนในรูปแบบนิติบุคคลเพิ่มขึ้น 6.65% ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนด้านรับเหมาก่อสร้างและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรการลงทุนที่มีศักยภาพของจังหวัด มีความเป็นไปได้สูง คือ ภาคบริการ – การค้า เช่น โรงพยาบาลเอกชน โรงแรม ภาคอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ฟอกหนัง ผลิตภัณฑ์พลาสติก เครื่องจักรกลเกษตร สิ่งทอ อัญมณีและเครื่องประดับ ภาวะการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน ภาครัฐควรเป็นผู้สนับสนุนในด้านความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อ รวมทั้งจัดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถนน ให้พร้อมเพื่อรองรับการลงทุน โดยมีแผนปฏิบัติงานที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาอุดรธานีให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าบริการ การท่องเที่ยว การคมนาคมของภาคอีสานตอนบนตลอดจนภาคพื้นอินโด

จีน ปีงบประมาณ 2542 จัดทำรวม 192 โครงการ งบประมาณดำเนินการทั้งสิ้น 1,153,573,414 ล้านบาท สถานการณ์เศรษฐกิจปัจจุบันเป็นดังนี้

1. เกษตรกรรม พื้นที่เกษตร 53.05% ของพื้นที่จังหวัด มูลค่าสินค้าที่สำคัญ ปี 42/43 คือ ข้าวเหนียว 3,499.8 ล้านบาท อ้อย 2,596.8 ล้านบาท ข้าวเจ้า 1,770.0 ล้านบาท ข้าวโพด 643.56 ล้านบาท มันสำปะหลัง 291.58 ล้านบาท ปอ 2.22 ล้านบาท ถั่วเหลือง 14.69 ล้านบาท สินค้าที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวเหนียว อ้อย ข้าวเจ้า ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปอ ถั่วเหลือง

2. อุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรม (ปี 2542) จำนวน 968 แห่ง เงินทุน 15,818.54 ล้านบาท แรงงาน 9,810 คน อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การแปรรูปสินค้าเกษตร เช่น โรงสีข้าว โรงงานผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง โรงงานน้ำตาล

3. พาณิชยกรรม/บริการ มีการแข่งขันเชิงธุรกิจสูง เนื่องจากมีตลาดส่งสินค้าขนาดใหญ่ เช่น แม็คโคร บิ๊กซี และ โรบินสัน – เจรียูศรี ปัจจุบันมีจำนวนธุรกิจจดทะเบียนพาณิชย์ ประมาณ 7,267 แห่ง บริษัทจำกัด 892 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 1,976 ราย

4. การท่องเที่ยว ปี 2542 มีนักท่องเที่ยว 1.33 ล้านคน คาดว่าปี 2543 เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.0% จะทำให้มีรายได้เพิ่มกว่า 2,000 ล้านบาท ทำให้ธุรกิจโรงแรมขยายตัว

5. การค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน มีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกลุ่มอินโดจีน กำหนดให้เป็นศูนย์กลางติดต่อธุรกิจระหว่างไทย – สปป.ลาว ซึ่งเป็นปัจจัยให้มีการพัฒนาที่ดิน และโรงงานขยายตัวเพื่อรองรับความต้องการในอนาคต

6. ปัญหา ขาดความรู้ด้านการผลิตการตลาด ขาดแหล่งน้ำ ขาดเงินทุน

7. มาตรการ และข้อเสนอแนะ รัฐควรช่วยเหลือปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐาน เผยแพร่ความรู้ด้านการผลิตการตลาด สนับสนุนสินเชื่อปรับปรุงการบริการ และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้สะดวก รวดเร็ว

2.1.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

2.1.3.1 ความเป็นมา

ความเป็นมาของชุมชนไทพวนอำเภอบ้านผือ ในรายงานข้อมูลทางวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี (สถาบันราชภัฏอุดรธานี.2546 : 180-182) ได้กล่าวว่าชาวไทยพวนเป็นลาวพวนที่อพยพและถูกกวาดต้อนมาจากเชียงขวาง และหัวพันทั้งห้าทั้งหก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในอำเภอบ้านผือ 2 ลักษณะด้วยกันไทพวนบ้านกลางใหญ่ เป็นลาวพวนที่ถูกกองทัพไทยที่ยกไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ. 2370 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กองทัพไทยกวาดต้อนครัวลาวเวียงและลาวพวนลงไปกรุงเทพฯ ลาวพวนจากบ้านหนองแก้ว

หาดเค็ย เชียงขวาง 11 ครั้วเรือน ขออนุญาตกองทัพตั้งอยู่ที่กลางใหญ่ ซึ่งเป็นที่ราบเชิงเขาภูพาน ได้ตั้งบ้านเรือน และกระจายไปในละแวกใกล้เคียง ไทพวนกลุ่มนี้จึงเป็นลาวพวนที่เข้ามาอยู่ในอำเภอ บ้านผือ ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวกฮ่อได้ยกกำลังเข้าไป รุกราน ปล้นสะดมลาวพวนที่เชียงขวางและหัวพันทั้งห้าทั้งหก พวกพวนได้รับความเดือดร้อน ถูกกดขี่ทารุณ จากพวกฮ่อ จึงอพยพหนีเข้าไปอยู่ในเวียงจันทน์บ้าง หลวงพระบางบ้าง และเลยลงไปจนถึงบริเวณ เขตริมฝั่งแม่น้ำโขง ต่อมาพวกฮ่อได้เข้ามาตีหลวงพระบางและเวียงจันทน์ ลาวพวนที่อยู่ในเวียงจันทน์ และบริเวณฝั่งแม่น้ำโขง แถบบริรักษ์ท่ามหาไชย กองแก้ว ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย ลาวพวนจาก ทุ่งเชียงคำ อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านผือ บางพวกเลยลงไปภาคกลางไปหาญาติพี่น้องที่ถูกกวาด ต้อนลงไปตั้งแต่ตอนต้นรัตนโกสินทร์

กลุ่มลาวพวนจากเมืองแมค เมืองกาสิ ที่อพยพหนีฮ่อมาในคราวเดียวกัน ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ บ้านเมืองพาน บ้านกาลิม บ้านหนองกาลิม

ต่อมาเมื่อไทยเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงแก่ฝรั่งเศสแล้ว ลาวพวนที่อพยพไปอยู่ภาคกลาง ได้รับความเดือดร้อนจากการทำกิจ และถูกคุกคามเหยียดหยามจากคนไทยที่อยู่ในละแวกเดียวกัน จึงขอ อนุญาตทางการกลับไปอยู่กับญาติพี่น้องที่บ้านผือ

ส่วนบ้านนาสีดาเป็นพวกพวนที่อพยพมาจากเมืองทุ่งยั้ง จังหวัดอุดรดิศต์ ไปแสวงหาที่ทำกิน ที่อุคมสมบูรณ์กว่าถิ่นเดิม

2.1.3.2 วิถีชีวิตและภาษา

ความเชื่อดั้งเดิมของไทพวน เชื่อในเรื่องผี นับถือผี การไหว้ผี ลงผี เป็นเรื่องสำคัญใน ชีวิตประจำวัน ไทพวนมีพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับผีมาก และมั่นคงแม้ว่าไทพวนบ้านผือในสมัย ปัจจุบันจะได้รับการศึกษาสูงขึ้น รับนับถือพุทธศาสนาแล้วก็ตาม มีบางส่วนจำนวนน้อยที่ยกเลิกการ นับถือผี ไหว้ผี ลงผี เทพคาอารักษ์ การรักษาโรคยังคงใช้การลงผีอยู่ การเลี้ยงบ้าน นับได้ว่าเป็น กิจกรรมสำคัญยิ่ง ในวัดจะมีหอผีตั้งอยู่ด้วย เมื่อเวลาเข้าวัดไทพวน บ้านกาลิม เมืองพาน จะไหว้หอผี ก่อนจึงจะกราบพระบนศาลา ไทพวนบ้านผือมีความสำนึกในประวัติศาสตร์ชนชาติสูง และมีความ สำนึกในเอกลักษณ์ ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ไทพวนไม่ยอมพูดภาษาอื่นกับพวกเดียวกันจะพูด ภาษาพวน แม้จะอยู่ใกล้ชิดกับลาวเวียงและไทอีสาน ไทพวนจะคงภาษาของตนไว้มั่นคง ความมั่นคง ในประวัติศาสตร์และเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทพวน ไทพวนบ้านผือจะรวมตัวกันตั้งชมรมไทพวน บ้านผือ และมีการประสานสัมพันธ์กับไทพวนกลุ่มอื่นๆ ร่วมทำกิจกรรมและมีการสร้างสรรค์อย่าง ใกล้ชิด โดยเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพงานสังสรรค์ไทพวนทุกปี ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ภาษาเริ่มเปลี่ยนแปลง

ปะทะสังสรรค์ระหว่างไท – ลาว ไท – พวน ไท – อีสาน ศัพท์ต่างๆ จะใช้ร่วมกัน คนรุ่นเก่าจะพูดไปกะเลลอมมา แต่คนพวนรุ่นใหม่จะพูดว่าไปไสมา แม้ว่าสำเนียงจะเป็นพวนอยู่ แต่คำศัพท์เปลี่ยนไปใช้คำไท – ลาว กลางๆ หรือใช้ไทอีสานมากขึ้น

2.1.3.3 การปรับปรนในสังคมปัจจุบัน

สังคมไทพวนบ้านฝื่อ เป็นสังคมที่ยกย่องฝ่ายชายให้เป็นใหญ่เหนือกว่าฝ่ายหญิง สามียจะมีศักดิ์สูงกว่าภรรยา ก่อนนอนภรรยาจะต้องกราบสามี การเป็นจ่าจะเป็นได้เฉพาะฝ่ายชาย การรับมรดก ลูกคนเล็ก หรือคนสุดท้องที่อยู่ปรนนิบัติพ่อแม่จะเป็นผู้ได้รับ การแต่งงานเอาลูกเขยเข้าไปอยู่ในบ้าน ไทพวนบ้านฝื่อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท – ลาว ที่มีความสำนึกในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของเผ่าตนสูง มีความสำนึกในความเป็นพวน มีความสำนึกในประวัติศาสตร์ชนชาติ มีความสำนึกในภาษาพวน

ปัจจุบันการดำรงชาติพันธุ์ และเอกลักษณ์ลดลง มีการแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กลุ่มไท – ลาว ลาวเวียง ไทอีสาน จีน และเวียดนาม

การดำเนินชีวิตด้วยเกษตรกรรมลดลง มีเข้าไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ และกรุงเทพมหานคร ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน นิยมให้ลูกหลานเรียนหนังสือมากขึ้น

2.2 การทอผ้าพื้นเมือง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ต่อแนวทางการส่งเสริมการทอผ้า ในโครงการศิลปาชีพในภาคอีสาน (ทววงมหาวิทยาลัย. 2541 : 34-36) มีแนวทางในการดำเนินงานและการส่งเสริมดังนี้

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประการที่หนึ่ง การใช้ผ้าไหมพื้นเมืองในการทอ ทำให้ผ้าไหมของไทยมีเอกลักษณ์

ประการที่สอง ชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีเลี้ยงไหมพันธุ์พื้นเมืองมาแต่ดั้งเดิม และสามารถเลี้ยงไหมได้ด้วยตัวเอง ทำให้ชาวบ้านทำหัตถกรรมทอผ้าได้อย่างครบวงจร ตั้งแต่ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ย้อมสี และการทอผ้า

การส่งเสริมชุมชนที่มีฝีมือในขั้นพื้นฐาน

ส่งเสริมทางด้านการตลาด

จากแนวพระราชดำริดังกล่าวทำให้กิจการทอผ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจากภาครัฐ และจากองค์กรอีกหลายองค์กรในอันที่จะทำให้กิจการทอผ้าพื้นเมืองของชาวบ้านได้รับการฟื้นฟู เพื่อให้สามารถประกอบเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองได้ในชุมชน แสดงให้เห็นถึงพระ

มหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถที่ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการทอผ้าพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถดำรงอยู่ได้

จากรายงานข้อมูลทางวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี (สถาบันราชภัฏอุดรธานี.2546 : 213) ได้กล่าวถึงผ้าจิดว่า ผ้าจิด เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไท-ลาว เช่น ประชาชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไทลื้อ ไทยวน หรือไทยล้านนา และชุมชนไทยลาวในภาคอีสาน ผ้าจิดเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นแหล่งผลิตผ้าหมี่จิดที่ขึ้นชื่อ จนได้ชื่อว่า “ธานีผ้าหมี่จิด” ผ้าจิดนิยมทอเป็นเครื่องใช้จึงมีหน้าผ้าแคบ เช่น ใช้ทำหมอนจิด หมอนขวาน ผ้าอาสนะพระ ผ้าตุ้ม (ผ้าห่ม) ผ้าโพก (ผ้าคลุมศีรษะ) ผ้าเบี่ยง (ผ้าสไบ) ผ้ากราบ (ผ้าปูกราบพระ) ผ้าจิดแต่โบราณ จะไม่ใช่เป็นผ้านุ่งทั้งหญิง และชาย สำหรับคนอีสาน การทอผ้าจิด จะมีการสร้างลวดลายด้วยการใช้ไม้เก็บจิด ซึ่งเป็นไม้แผ่นบางๆ กว้างประมาณ 3 นิ้ว ยาวประมาณ 2 สอก (ปัจจุบันขยายความยาวออกเป็นขนาดมาตรฐานของผ้าโดยทั่วๆ ไป) สอดกับด้ายเส้นยืนคล้ายงานจักสานตอก จะมีไม้ไผ่เหลาบางๆ เล็กๆ ยาวประมาณ 2 สอกเศษ คั่นด้ายตามเส้นยืน เป็นไม้เล็กสอดตามเก็บจิดอีกชั้นหนึ่ง เพื่อเป็นการกำหนดลวดลาย เมื่อเวลาพุ่งกระสวยไป-มา ก็จะเกิดลวดลายตามการเก็บจิดที่กำหนดไว้

ลายจิดมักเป็นลายเส้นตรง หรือลายเหลี่ยม จิดไม่สามารถทำลายเป็นเส้นโค้งมนกลมได้ ลายจิดจะเป็นรูปทรงเรขาคณิต เรียงแถวซ้ำๆ กัน แต่ก็สามารถประดิษฐ์ลวดลายให้แตกต่างกันออกไป เป็นลวดลายต่างๆ ขึ้นอีกมากมาย ขึ้นอยู่กับฝีมือของผู้เก็บจิด แต่โบราณกาลจิดที่ทอนั้นมีลวดลายหลักๆ อยู่ไม่มากนัก ซึ่งลวดลายเหล่านี้มีมาจกตำนานเมือง เช่น ลายนาค เป็นความเชื่อในการกำเนิดแม่น้ำโขง จากธรรมชาติแวดล้อม เช่น ลายขอ ลายกาบ ลายช้าง ลายคองเอื้อ และความเชื่อในศาสนา เช่น การเทศน์มหาชาติ เกิดเป็นลายหอปราสาท ลายแห่พะเหวด (แห่พระเวสสันดร)

ปัจจุบันลวดลายของการทอจิดได้พัฒนาไปมากและขยายการใช้สอยออกไปกว้างขวางขึ้น เช่น ใช้ผ้าจิดเป็นผ้านุ่ง ไม่ถืือเป็นชะล้า (ข้อห้าม) ที่ว่าจะเกิดความไม่เป็นมงคลต่อผู้นุ่งอีกต่อไป และจิดที่เคยทอด้วยฝ้ายเป็นหลัก แม้จะมีการใช้ไหมทอบ้างก็เป็นจำนวนน้อยนั้น หันมานิยมใช้ไหมมากขึ้นเท่าๆ กับผ้ามัดหมี่ไหม ซึ่งแต่เดิมมัดหมี่เป็นไหม จิดจะเป็นฝ้าย และแบ่งหน้าที่ใช้สอยกันมาเป็นเฉพาะมัดหมี่ใช้นุ่ง ไม่ใช้ห่มหรือสวม จิดใช้ห่มหรือคลุมหรือโพกศีรษะ ไม่ใช้นุ่ง

2.2.1 มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานด้านการทอผ้า

จากคำกล่าวของ Praticia Cheesman Nenna และ vithi Phanichpant ในบทความเรื่อง Thai Lineage in Textiles Art (อ้างใน Textiles of Asia : A Common Heritage. 2536 :29)ได้กล่าวถึง

ความสำคัญของวัฒนธรรมการผ้าทอว่า ผ้าทอพื้นเมืองของไทยในปัจจุบันนี้มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและยังคงรูปแบบ ลวดลาย และเทคนิคในการทออันประณีตไว้ได้อย่างเป็นเอกลักษณ์ ผ้าทอมือและการทอผ้าด้วยมือเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตในชั้นพื้นฐานของชาวชนบท นับว่าเป็นอาชีพสำคัญอาชีพหนึ่งของประเทศรองลงมาจากอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลัก ผ้าทอพื้นเมืองของไทยมีวิวัฒนาการมาช้านานและยังคงรักษารูปแบบ ลวดลาย ตลอดจนกรรมวิธีการทออันประณีตแบบโบราณไว้ได้ ได้มีการค้นพบหลักฐานเกี่ยวกับผ้าที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย คือการค้นพบชิ้นส่วนของผ้าที่บ้านเชียง (มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2544 : 21) จะเห็นได้ว่าผ้าทอพื้นเมืองนั้นเป็นอีกหนึ่งในวิถีของวัฒนธรรมของชาวไทยทั้งในด้านของประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ด้านประวัติศาสตร์และเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยกับการทอผ้า เนื่องจากการทอผ้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดั้งเดิมของมนุษย์กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องลึกซึ้งกับวิถีชีวิตและบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคม (สุรียา สมุทคุปดี และคณะ. 2537 : 21) ในแง่ของการแบ่งงานกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคมไทย โดยผู้หญิงทอผ้าส่วนผู้ชายจักสาน

นวลลออ ทินานนท์ (2543 : 24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการทอผ้าว่า เครื่องทอเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ มีความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวบ้านทุกท้องถิ่น มนุษย์รู้จักการทอผ้ามาเป็นระยะเวลาพันปี ผ้าทอมีบทบาทมากในชีวิตประจำวันของชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการใช้สอย และพิธีกรรมความเชื่อทั้งที่เป็นงานมงคลและอวมงคล

กลุ่มชนชาวไทยแต่ละกลุ่มต่างมีสิ่งทอที่งดงาม มีเอกลักษณ์ในการคิดค้นรูปแบบและลวดลายที่แตกต่างกันออกไป ลักษณะพิเศษเหล่านี้เกิดจากพื้นฐานคติความเชื่อดั้งเดิม และสภาพแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชนงานสิ่งทอของไทยจึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีบทบาทสำคัญหลายประการ อาทิเช่น เป็นตัวบ่งชี้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคนในชาติ และยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสติปัญญา การค้น การคิดการประดิษฐ์ การแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสมเจาะลงตัวอันเป็นส่วนสำคัญของคำว่า วัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดค่านิยมของคนรุ่นหนึ่งเอาไว้ให้รุ่นต่อมาได้ศึกษา งานทอของชาวไทยจึงมีเสน่ห์ควรค่าแก่การสนใจยิ่ง ลวดลายสีสันที่ปรากฏอยู่บนผ้าทอแต่ละผืนนับได้ว่าเป็นงานศิลปะที่มีความประณีตละเอียดอ่อน เป็นปรัชญาอันที่เปี่ยมไปด้วยวิญญานแห่งบรรพชน เป็นมรดกอันล้ำค่าที่พวกเราสมควรจะภาคภูมิใจและสืบสายความรู้เชื่อมโยงไปสู่อนาคตเพื่อคนรุ่นต่อ ๆ ไป (มูลนิธิช่างหัตถศิลป์ไทย. 2540 : 6)

การทอผ้าเป็นกระบวนการจัดเวลาทางสังคมอย่างหนึ่งของชาวอีสาน นอกเหนือไปจากการทอไว้ใช้เองหรือใช้ทานในงานบุญตามประเพณีต่างๆ การทอผ้าได้เป็นเป้าหมายสังคมในด้านหน้าทีการรับผิดชอบในครอบครัวที่ผู้ชายเป็นผู้นำผู้หญิงเป็นผู้ตาม งานที่ต้องใช้แรงงานทั้งทางด้านการ

เกษตรกรรมและงานอื่นๆ ในครอบครัวและชุมชนจะเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการทอผ้าจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้หญิงในอีสานจักต้องได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในขณะที่ผู้ชายออกไปทำงานผู้หญิงจะอยู่บ้านทอผ้า ถึงแม้ในปัจจุบันการทอผ้าผ้าพื้นเมืองจะมีจำนวนน้อยลงเนื่องจากคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไปใช้แรงงานอยู่ตามแหล่งอุตสาหกรรม แต่เมื่อถึงฤดูการทำนาคนหนุ่มสาวเหล่านี้ก็จะเดินทางกลับบ้านเพื่อช่วยทำนาช่วงเวลาดังกล่าวก็เป็นช่วงเวลาหนึ่งที่จะได้ฝึกฝนถ่ายทอดการทอผ้า หรือเมื่อมีอายุมากขึ้นจนไม่สามารถใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมได้ คนเหล่านี้ก็จะกลับมาใช้ชีวิตในชนบทและท้องถิ่นของตัวเอง นั้นแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการทอผ้ายังคงผูกพันกับวิถีชีวิตของคนอีสาน โดยอาจจะเปลี่ยนรูปแบบจากการผลิตเพื่อใช้เอง มาเป็นผลิตเพื่อขาย โดยสามารถทำในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูทำนา แต่ในปัจจุบันจะเห็นว่าหลายครอบครัวหันมาผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอขายกันเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน จากงานวิจัยของสุริยา สมุทรปดี และคณะ (แม่หญิงต้องตำหูก : 2537) พบว่ามีเหตุผลสำคัญ 3 ประการที่ทำให้ผู้หญิงอีสานยังคงทอผ้าอยู่ในชุมชน คือ ผ้าและกระบวนการทอผ้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตทางสังคมและพิธีกรรมผ่านภาวะของผู้หญิง ผ้าและกระบวนการทอผ้าเป็นช่องทางสำคัญในการมีส่วนร่วมแสดงบทบาทและสถานะภาพของผู้หญิงในชุมชน โดยผ่านกิจกรรมและขั้นตอนต่างๆ ของการทอผ้า และประการสุดท้ายในสภาวะการณปัจจุบัน กิจกรรมการทอผ้าสะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ทางสังคมของผู้หญิง โดยเน้นการตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจมากขึ้นนั่นเอง

จากที่กล่าวยกตัวอย่างมาข้างต้นจะเห็นว่าการทอผ้ากับวิถีการดำรงชีวิตของชาวอีสานนั้นมีความสัมพันธ์กันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ถึงแม้ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่จะให้ความสำคัญในการทอผ้าน้อยลงไป แต่การทอผ้าเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ผูกพัน ในท้องถิ่นชนบทวัฒนธรรมการทอผ้าได้ซึมผ่านเข้ามาอย่างไม่รู้ตัวเกิดมาก็เห็นปู่ย่าตายาย แม้ทำการทอผ้าจนบางครั้งไม่ต้องสอนกันมากก็สามารถทอผ้าได้ นั้นแสดงให้เห็นถึงความผูกพันอันอาจกล่าวได้ว่าการทอผ้าเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน โดยสะท้อนผ่านทางลวดลายสีสันทึ่สวยงาม และมีความเป็นเอกลักษณ์

2.2.2 ชุมชนการทอผ้าพื้นเมืองในจังหวัดอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในด้านการทอผ้ามาช้านาน โดยเฉพาะผ้ามัดหมี่-จิด ในปัจจุบันประชากรในจังหวัดอุดรธานียังมีการทอผ้าอยู่มากแต่โดยมากเป็นการทอเป็นอาชีพเสริมที่เว้นว่างจากฤดูการเพาะปลูก โดยการรวมกลุ่มกันในท้องถิ่นซึ่งในปัจจุบันมีกลุ่มทอผ้ากว่าสองร้อยกลุ่ม ในที่นี้จะขอล่าวถึงกลุ่มที่จะใช้เป็นกลุ่มประชากรในการทำการครั้งนี้ ได้แก่หมู่บ้านศรีชมชื่น ตำบลหนองอ้อ อำเภอนองวัวขอ จังหวัดอุดรธานี

ประวัติความเป็นมาของบ้านศรีชมชื่น ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี จากงานวิจัยของ เอื้องทิพย์ คงเพชร และพิศมัย ธารเลิศ (2543 :71-75) มีดังนี้

บ้านหนองอ้อตั้งขึ้นประมาณ พ.ศ. 2474 โดยนายจวง ตะหน่อง กับพี่น้องอีกประมาณ 7-8 ครอบครัวร่วมกันก่อตั้ง เดิมทีนายจวง ตะหน่อง กับญาติเป็นชาวจังหวัดเลย มาทำงานอาชีพรับจ้างอยู่ในจังหวัดอุดรธานี วันหนึ่งนายจวงได้เข้าไปล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าทึบ เห็นว่ามีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีห้วยหลวงไหลผ่านและมีหนองน้ำขนาดใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำ และพืชพันธุ์ไม้นานาชนิด บริเวณโดยรอบหนองน้ำมีต้นอ้อขึ้นเรียงรายออกดอกสีขาวยาวแกมม่วงสวยงาม จึงคิดว่าเหมาะแก่การตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย จึงรวบรวมญาติมาปรึกษาหารือว่าจะตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่บริเวณนี้เนื่องจากพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ดังที่กล่าวมา จึงตกลงกันตั้งบ้านเรือนและเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านหนองอ้อ” ต่อมาเมื่อผู้คนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นเป็นลำดับ บ้านหนองอ้อขึ้นอยู่ในการปกครองของอำเภอเมือง ในปี พ.ศ. 2514 ได้มีการแบ่งพื้นที่ทางทิศใต้ของอำเภอเมือง ออกเป็นกิ่งอำเภอหนองวัวซอ และได้ยกฐานะเป็นอำเภอหนองวัวซอ ในปี พ.ศ. 2517 และบ้านหนองอ้อยกฐานะเป็นตำบลหนองอ้อ รวมระยะเวลาตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านมา 63 ปี มีการปกครอง 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านหนองอ้อใต้ มีนายแดง อุดลพงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านหนองอ้อ มีนายดา สารกุล เป็นกำนันประจำตำบลและผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านศรีชมชื่น มีนายสนอง แสงจันทร์คุ้ม เป็นผู้ใหญ่บ้าน และหมู่ที่ 7 บ้านหนองสวรรค์ มีนายบุญหนา สับเสียร เป็นผู้ใหญ่บ้าน

2.2.3 อาชีพและการกระจายรายได้

ประชากรตำบลหนองอ้อ ส่วนใหญ่ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ประกอบอาชีพทำไร่มันสัมปะหลัง ประกอบการค้าขายประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป 15 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่ไม่ได้อยู่ในช่วงของการทำการเพาะปลูก ชาวบ้านจะทอผ้าพื้นเมืองเป็นอาชีพเสริมในการสร้างรายได้ โดยส่วนมากเป็นกลุ่มสตรี ซึ่งสามารถสร้างรายได้จากส่วนนี้ได้ถึงประมาณ 8,000 – 12,000 บาทต่อเดือนเลยทีเดียว เคยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน ดังนี้

กลุ่มทอผ้าของนางคุณ นาสะพักเป็นคนริเริ่มใน พ.ศ.2521 มีสมาชิกเริ่มต้น 10 ครอบครัว อายุระหว่าง 30-65 ปี มีรายได้จากการทอผ้าไหมเฉลี่ยครอบครัวละ 2,500 – 3,000 บาทต่อเดือน

กลุ่มทอผ้าไหมลายขิดหมู่บ้านศรีชมชื่น โดยมีนางสน ภูแสงศรี เป็นคนริเริ่มก่อตั้งใน พ.ศ. 2534 มีสมาชิกเริ่มต้น 19 ครอบครัว อายุระหว่าง 20-50 ปี มีรายได้จากการทอผ้าไหมเฉลี่ยครอบครัวละ 8,000 – 12,000 บาทต่อเดือน โดยได้รับความช่วยเหลือจาก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และจังหวัดอุดรธานี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอุดรธานี และกองทุน SIF (Social Investment Fund) ซึ่งได้เข้า

ไปส่งเสริมและสนับสนุนด้านต่างๆ ทั้งเงินทุน ช่องทางการจำหน่ายจนสามารถทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้สามารถเลี้ยงตนเองได้ และยังสามารถส่งผลงานประกวดได้รางวัลในระดับชาติอีกด้วย

2.2.4 วัสดุและกรรมวิธีการการทอผ้าพื้นเมือง

การทอผ้าด้วยกรรมวิธีที่แตกต่างกันทำให้เกิดลวดลายที่ไม่เหมือนกัน ลวดลายบนผืนผ้าทั้งที่ซับซ้อนและไม่ซับซ้อน โดยทั่วไปเกิดจากการทอผ้าด้วย 3 วิธีหลัก ได้แก่

2.2.4.1 วิธีการมัดย้อมก่อนการทอ

ผ้าที่ได้จากกรรมวิธีนี้ก็คือ ผ้ามัดหมี่หรือผ้าหมี่ พบว่ามีการทอผ้าด้วยกรรมวิธีการนี้มากในหลายประเทศ เช่น เขมร อินโดนีเซีย มาเลเซีย อินเดีย เรียกเทคนิคนี้ว่า “IKAT” การทอผ้ามัดหมี่ คือ การทอผ้าที่มัดเส้นด้ายไม่ว่าจะเป็นเส้นไหมหรือเส้นฝ้ายเพื่อสร้างลวดลายก่อนการย้อม ซึ่งผู้ทอจะต้องออกแบบไว้ก่อนถ้าต้องการลายสีก็ต้องมัดและย้อมหลายครั้ง จนกว่าจะได้สีครบตามต้องการแล้วจึงนำไปทอด้วยเทคนิคการขัดสานธรรมดา ลวดลายบนผ้าจะเกิดขึ้นตามรอยที่มัดย้อม จึงเรียกผ้าที่เกิดจากการทอแบบนี้ว่า “ผ้ามัดหมี่” การมัดหมี่มี 3 ลักษณะคือ การมัดด้ายเส้นพุ่ง การมัดด้ายเส้นยืน และการมัดด้ายทั้งเส้นพุ่งและเส้นยืน สำหรับในประเทศไทยซึ่งนิยมทำกันมานานแล้วในภาคอีสาน

2.2.4.2 วิธีการเพิ่มเส้นด้ายพิเศษระหว่างการทอ

การทอด้วยวิธีการนี้ใช้เส้นด้ายที่ย้อมสำเร็จสีต่างๆ นำมาทอให้เกิดลวดลาย เช่น ผ้าจิด ผ้าจก ผ้าแพรวา และผ้ายก

จิด หมายถึง กรรมวิธีทำลวดลายผ้าโดยวิธีเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษเพื่อให้เกิดลวดลายยกตัวสูงกว่าสีพื้น หรือมีสีที่เกิดจากสีพื้นโดยใช้ไม้เขี่ยหรือสะกิด เพื่อซ่อนเส้นด้ายยืนขึ้นแล้วสอดเส้นด้ายพุ่งไปตามแนวเส้นใยที่ถูกจัดซ่อนขึ้นนั้น ดังนั้นจึงหะการสอดเส้นด้ายพุ่งจึงทำให้เกิดรูปแบบต่างๆ เส้นด้ายพุ่งพิเศษจะใช้สีเดียวเท่านั้น

จก หมายถึง เป็นเทคนิคการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายคล้ายการปักผ้า โดยเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษสอดขึ้นลงโดยใช้ขนเม่น ไม้ หรือนิ้วมือสอดนับด้ายเส้นยืนแล้วยกขึ้น แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป ทำให้เกิดเป็นลวดลายเฉพาะจุดหรือเป็นช่วงๆ สามารถทำสลับสีลวดลายได้หลากหลายสี ซึ่งต่างกับการจิดตรงที่การจิดเป็นการใช้ด้ายพุ่งพิเศษสีเดียวพุ่งตลอด หน้ากว้างของผืนผ้าจากการทอจกใช้แพรวา หมายถึง เทคนิคการทอผ้าไหม ทอด้วยไหมแท้ทั้งด้ายพุ่งและด้ายยืน ให้เกิดเป็นลวดลายสี โดยการบรรจุอยู่ในกระสวยหลายอันตามจำนวนสีที่เพิ่มขึ้น

ลายโดยการผสมผสานระหว่างลายจิดและลายจก การทอแพรวาจะทอโดยมีลายชั้นกลางระว่างดอกตามขวางไปเรื่อยๆ จนถึงเชิงผ้า จากนั้นจึงเป็นเชิงผ้าซึ่งเป็นลายอีกประเภทหนึ่งอยู่ที่ปลายสุดของผ้าเพื่อเป็นจบลาย

2.2.4.3 การตีเกลียวเส้นไหมหลายเส้นให้เป็นเกลียว

กรรมวิธีการทอแบบนี้เป็นการทอผ้าม่วงหาวกระรอก หรือที่เรียกในภาษาอีสานว่า ผ้ามัดไม หรือไหมควบ หรือผ้ากะเนียว ในภาษาเขมร มีการทอกันมากในจังหวัดที่มีกลุ่มชนเชื้อสายเขมรอยู่มาก เช่น สุรินทร์ และบุรีรัมย์

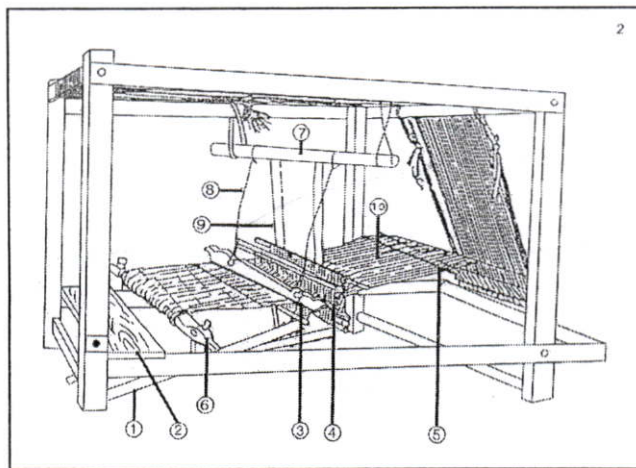
ทอผ้าม่วงหาวกระรอก หรือผ้ามัดไม หมายถึง การทอที่นำเส้นไหม 2 เส้นมาพันกัน ส่วนจะเป็นไหม น้อยแต่ละเส้นจะต่างสีกัน เมื่อพันกันหรือควบกันแล้วจะเกิดการเสียดสีเกิดความสะดวกความ ละเอียด สีที่เป็นสีหลักในการควบ คือสีเหลืองนำมาควบกับสีต่างๆ แต่จะไม่นิยมนำเส้นไหมสีไปควบ กับสีขาว คำว่ามัดไม เป็นภาษาอีสาน คำว่ามัดบ หมายถึง การพันเกี่ยว คือการใช้ไหมตั้งแต่ 2 เส้นขึ้นไป ตีเกลียวให้เป็นเส้นเดียวกันต้องใช้เวลาในการเตรียมการและจำนวนเส้นไหมเพิ่มกว่าปกติ บางที่เรียกว่า ผ้าพัน ผ้าพันที่ทอให้เป็นสีเหลืองกัน เรียกว่าผ้าหางกระรอก

2.2.4.5 อุปกรณ์ในการทอผ้า

หมายถึงส่วนประหลัดของเครื่องทอผ้า ซึ่งประกอบด้วย

1. กี่หรือหูก (loom) คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าให้เป็นผืน คุณภาพประกอบ

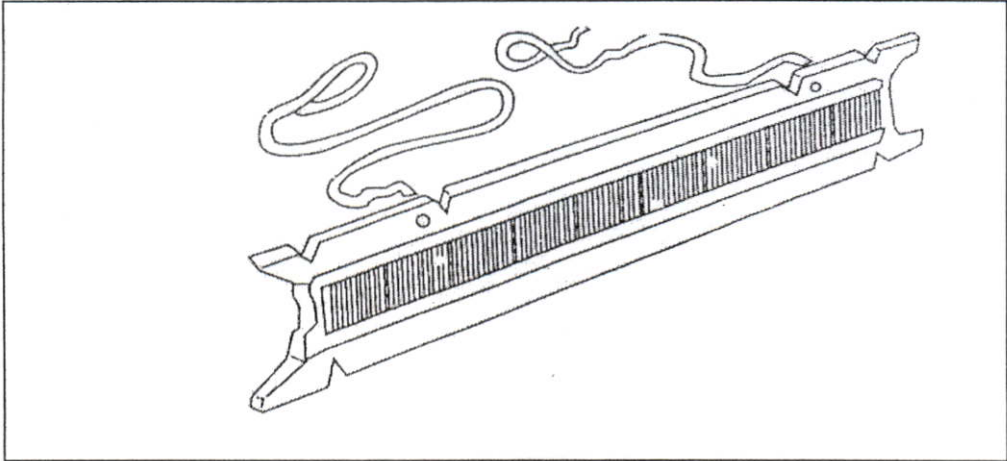
1). ไม้เหยียบ	2). ไม้แป้นหูก	3). ขอบฟืม
4). เขาหรือตะขอ	5). ไม้ไขว้	6). ไม้ค้ำฟืม
7). ไม้ทาบหูก	8). เชือกฟืม	9). เชือกเขา
		10). เส้นด้ายยืน

ภาพที่ 2.1 กี่ทอผ้าพื้นเมือง

2. ฟืมหวี (Reed) ภาษาไทยแท้ๆ เรียกว่า ฟืม เป็นเครื่องทอผ้าที่มีลักษณะเป็นกรอบ สี่เหลี่ยมผืนผ้าทำด้วยไม้หรือเหล็ก ขนาดกว้างประมาณ 14-16 ซม. ยาวประมาณ 90-105 ซม. ตรง กลางเป็นไม้ไผ่ซี่เล็กๆ คล้ายหวี ระยะเวลาที่จะห่างกันตามความต้องการ แต่ละช่องจะใช้สอดด้ายเส้นยืน

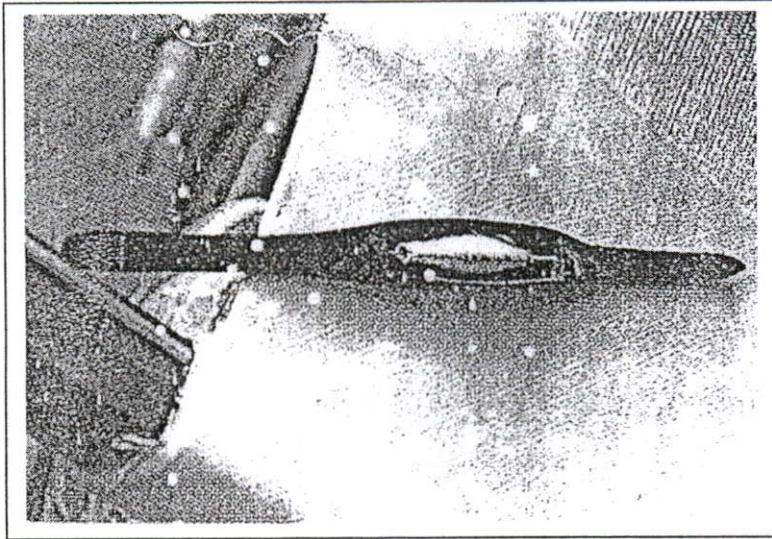
เข้าไปหนึ่งเส้นเป็นการจัดการเส้นด้ายยืนให้อยู่ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า ฟืมจะเป็นตัว
 กระทบให้ด้ายเส้นพุ่งแนบชิดสานกันกับเส้นด้ายยืนเพื่อให้ลายเนื้อผ้าติดกัน ฟืมที่มีซี่เป็นเหล็กสามารถ
 จัดซี่ได้ดีและมีจำนวนซี่มากกว่าไม้ที่มีขนาดเท่ากัน ผ้าที่ทอจะเนื้อแน่นละเอียดและหนากว่า

ภาพที่ 2.2 ฟืมหวี (ฟืม)

3. ตะขอหรือเขา (Harness) มีลักษณะเป็นกรอบ ไม้ทำหน้าที่แยกด้ายยืนออกเป็นหมู่ ตะขอที่
 ใช้ในแถบชนบททำด้วยเชือก ในการทอแต่ละครั้งจะต้องทำตะขอใหม่ มีไม้ผูกตะขอ 2 อันยึดเชือก
 ตะขอที่โยงกันเหมือนเลขแปด ต้องมีตะขออย่างน้อย 2 ชุด ถ้ามีลวดลายมากต้องใช้ตะขอมากชุดขึ้น
 ตะขอที่ใช้สำหรับเครื่องจักรจะทำด้วยลวดหรือแผ่นโลหะบางๆ มีรูกลวงตรงกลาง สำหรับร้อยด้ายเส้น
 ยืน

4. กระสวย (Shuttle) คือที่ใส่ด้ายพุ่งที่ใช้ในการทอผ้าโดยปกติมีความยาวประมาณ 30 ซม.
 ส่วนหัวและส่วนท้ายของกระสวยจะเรียวมนคล้ายเรือ ปลายทั้งสองข้างงอนเขี้ยวเล็กน้อย ตรงกลางป่อง
 และเจาะเป็นช่องสำหรับใส่ด้ายที่กรอไว้เป็นด้ายเส้นพุ่ง ในขณะที่ทอกระสวยจะพุ่งสลับซ้าย-ขวาไปมา
 เพื่อสอดด้ายเส้นพุ่งให้ขัดกับด้ายเส้นยืน สลับกับการกระทบฟืมเพื่อให้เส้นด้ายเรียงเข้าด้วยกันแน่นและ
 เป็นระเบียบ

ภาพที่ 2.3 กระสวย

5. เขาคู คือ ส่วนที่ใช้สอดด้ายเป็นเส้นยืนสำหรับแยกเส้นยืนออกเป็นสองฝ่ายเพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก เขาคูมีอยู่สองอัน แต่ละอันเวลาสอดด้ายก็ต้องสอดสลับกันไป เส้นหนึ่งเส้นหนึ่ง ที่เขาคูนี้จะมีเชือกผูกแขวนไว้กับด้านบน โดยผูกเชือกเส้นเดียวสามารถเคลื่อนที่ไปมาได้ ส่วนล่างยังมีเชือกผูกติดกับคานเหยียบเพื่อเวลาต้องการดึงด้ายให้เป็นช่องก็เหยียบคานเหยียบคานเหยียบจึงดึงเขาคูให้เลื่อนขึ้นลงได้ ถ้าหากว่าต้องการทำลวดลายต้องใช้คานเหยียบหลายอัน

6. ไม้แกนม้วนผ้า คือ อุปกรณ์สำหรับจัดเส้นด้ายให้เป็นระเบียบ

7. ไม้สำหรับนั่งทอผ้า คือ ไม้ที่ใช้สำหรับนั่งเวลาทอผ้า

8. ผัง คือ ไม้ไผ่ที่มีลักษณะโค้งแบนเล็กน้อย ขนาดกว้างประมาณครึ่งเซนติเมตร มีความยาวตามขนาดของฟืม ตอนปลายของไม้คันทงจะสวมด้วยปลอกโลหะปลายแหลมคล้ายฟันทั้งสองข้าง เพื่อใช้สำหรับตรึงผ้าให้ตั้งอยู่ตลอดเวลา และทำให้หน้าผ้าไม่ย่น

9. ไม้ค้ำ คือ ไม้ที่สอดด้ายเส้นยืนไว้หลังจากนับด้ายเส้นยืนเพื่อทำให้เกิดลวดลาย ใช้ในการทอด้วยเทคนิคพิเศษ

10. ไม้คาบ คือ ไม้ที่มีลักษณะแบนยาวใช้สอดผ่านด้ายเส้นยืนแล้วพลิกทางสันไม้ เพื่อให้เกิดช่องว่างให้กระสวยพุ่งผ่าน

11. ผัง หรือธนูถ่างผ้า คือ เครื่องมือที่ใช้สำหรับจึงผ้าให้ตั้งในขณะที่ทอผ้า อยู่ใต้ผ้าที่ทอ ทำด้วยไม้ที่มีขนาดยาวเท่ากับความกว้างของฟืม มีปลอกทั้งสองด้านเป็นทองเหลืองปลายแหลม

การเตรียมเส้นฝ้ายก่อนทอ จะแยกออกเป็น การเตรียมเส้นยืน และการเตรียมเส้นพุ่ง การเตรียมเส้นยืนมีวิธีการ คือ หลังจากการปั่นใส่หลอดเรียบร้อยแล้ว จะนำด้ายเหล่านั้นไปใส่เครื่องเดินฝ้ายซึ่งมี

ราวสำหรับบรรจุหลอดเส้นด้ายลงแคร์สำหรับเดินด้ายต่อไป ราวนี้มีขนาดใหญ่พอสำหรับบรรจุหลอดด้ายประมาณ 200 หลอดและแคร์สามารถบรรจุเส้นยืนได้ราว 200 หลา เมื่อเดินเส้นด้ายเสร็จแล้วก็ปลดเอาด้ายออกมาจากแคร์และขมวดให้เป็นลูกโซ่ เพื่อป้องกันไม่ให้เส้นด้ายยุ่งนำเก็บลงหีบสำหรับหิวต่อไป ส่วนการเตรียมเส้นพุ่งก็เตรียมตามวิธีการกวัก การบรรจุ

2.2.4.6 การทอ

เมื่อชิงด้ายเข้ากับที่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ใช้กระสวยซึ่งได้บรรจุหลอดใส่ไว้ในร่องของกระสวยสำหรับสอดเส้นด้ายในแนวขวาง (พุ่ง) การสอดก็จะต้องสอดสลับกลับไปกลับมาอยู่เสมอมเวลาสอด 1 ครั้งต้องเหยียบ 1 ครั้ง และใช้ฟืมกระทบจัดให้เข้ากันเพื่ออัดเส้นด้ายให้แน่นเข้า เมื่อได้ยาวจนเมื่อขึ้นออกไปไม่ถึงก็ปลดเส้นด้ายที่ชิงก่อนแล้วม้วนเข้าไปในไม้ม้วนผ้าจนถึงกระทำแบบนี้ไปเรื่อยๆ ต่อไปจนกระทั่งสำเร็จ จากนั้นก็ตัดผ้าออกจากฟืมพร้อมกับให้เหลือผ้าติดไว้ที่เครือทอสักคืบเพื่อจะได้ใช้ในการสับหูกต่อไป

2.2.4.7 วิธีทอผ้าเก็บจิต (เก็บดอก)

ทรงพันธุ์ วรรณมาศ (2534 : 28) ได้กล่าวถึงลักษณะของการทอผ้าจิตเอาไว้ว่า หมายถึงการทอฝ้ายทางยืนจะเอาสีอะไรก็ได้แล้วแต่ผู้ทอชอบแต่ทางพุ่งจะเอาลวดลายอย่างไรหรือดอกจะเป็นสีอะไรก็ต้องย้อมฝ้ายหรือไหม ให้ได้ตามที่ต้องการ ถ้าจิตหลายไม้ก็ต้องก่อเขาหน้าฟืมตั้ง 6-7 เขาทอไปเก็บจิตไปตามลายที่ต้องการ การทอผ้าจิตเก็บดอกแบบนี้ต้องมีไม้ค้ำอันหนึ่งกว้างประมาณ 4 นิ้ว ยาวขนาด 2 ศอก เป็นไม้บางๆ และมีไม้เล็กๆ ขนาดก้านมะพร้าวเป็นไม้สอดตามไม้ขนาด 4 นิ้ว ยาวขนาด 2 ศอก ไม้เล็กๆ นี้เอาไว้สำหรับเก็บจิตให้เป็นลายต่างๆ ในบางครั้งก็อาจใช้ไม้เก็บจิตนี้ 30-40 อันก็มี แล้วแต่ความยากง่ายของลาย ฉะนั้นถ้าหากว่าใช้ไม้เก็บจิตจำนวนดังกล่าวแล้วจะทำได้ช้ามากเพราะต้องเก็บดอกทีละเส้น

จากบทความเรื่อง Exhibition Textiles of Asia : A Common Heritage โดย Praticia Cheesman Nenna และ Songsak Pragwatthanakun (อ้างใน Textiles of Asia : A Common Heritage. 2536 :23) ได้กล่าวถึงการทอผ้าแบบจิตไว้ดังนี้ จิตเป็นเทคนิคการทอที่เพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษบนผืนผ้าเพื่อสร้างลวดลายข้ามช่วงด้วยเส้นยืนบนผ้า ถ้าด้ายพุ่งพิเศษที่ใช้เป็นโลหะ เช่นดิ้นเงินหรือดิ้นทอง ก็จะเรียกว่าฝ้ายกิ้น (Brocade) การเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษอาจทำโดยการใช้ตะขอยกด้ายยืนขึ้นทำให้สามารถพุ่งด้ายพิเศษเพิ่มขึ้นจากเส้นพุ่งปกติได้ ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีการใช้ตะขอพิเศษช่างทอจะใช้เก็บจิต ซึ่งทำให้ทอลวดลายได้จำกัด แต่การใช้ตะขอพิเศษทำให้สามารถทอลวดลายได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2.5 ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานี

หมายถึง ลวดลายที่ปรากฏบนผ้าทอของไทยส่วนใหญ่มักจะเป็นลวดลายที่จดจำหรือได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษอีกทั้งยังเป็นลวดลายที่เกี่ยวข้องและพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันอยู่ตลอดเวลาแล้วจดจำสืบทอดกันมา ลวดลายเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยการลอกเลียนแบบไว้ทั้งลวดลายและกรรมวิธีในการทอ ดังนั้นลวดลายของผ้าจึงเกิดจากฝีมือและภูมิปัญญาของผู้ทออย่างแท้จริง ในปัจจุบันจะมีลวดลายอีกประเภทหนึ่งที่เกิดจากสิ่งที่ปรากฏขึ้น หรือเกิดจากความคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน เช่น ลวดลายที่พบในละครก็จะถูกเรียกตามชื่อละคร หรือตามชื่อของผู้สั่งทอพิเศษ เป็นต้น ลวดลายบนผ้าของไทยสามารถสรุปได้เป็น 2 กลุ่มด้วยกัน

1. กลุ่มลายเรขาคณิต เช่น ลายสามเหลี่ยม ลายสี่เหลี่ยม และลายเส้นตรง เป็นต้น
2. กลุ่มลายธรรมชาติ สามารถแบ่งออกได้ 4 กลุ่ม

2.1 กลุ่มลายสัตว์ ได้แก่ ลายช้าง ลายม้า ลายนาค ลายหงส์ ลายนกยูง ลายรังผึ้ง ลายเกล็ดเต่า เป็นต้น

2.2 กลุ่มลายพันธุ์ไม้ ได้แก่ ลายต้นสน ลายดอกมะลิ ลายดอกพิกุล ลายดอกสร้อย ลายผักแว่น ลายดอกแก้ว เป็นต้น

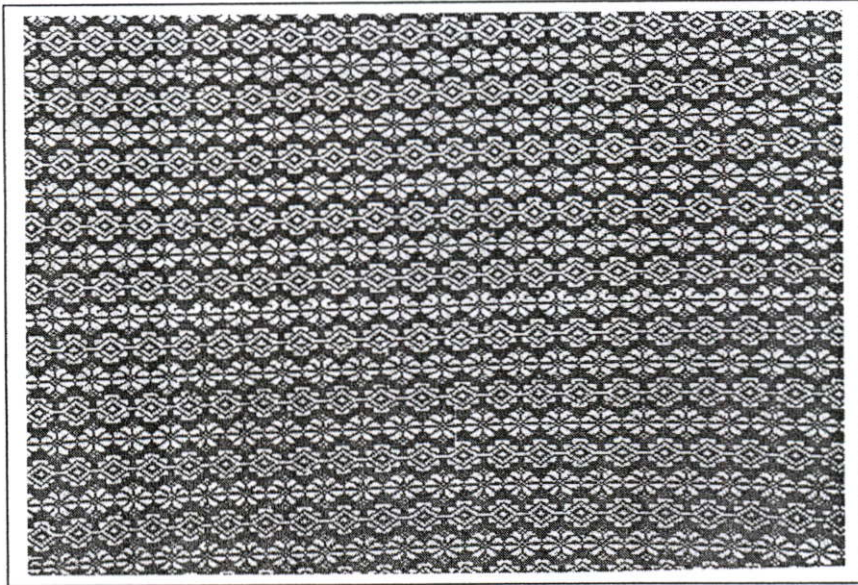
2.3 กลุ่มลายสิ่งของเครื่องใช้ ได้แก่ ลายโคม ลายเชิงเทียน ลายปราสาท ลายธรรมาสัน เป็นต้น

2.4 กลุ่มลายเบ็ดเตล็ด ได้แก่ ลายน้ำไหล ลายพระพุทธรูป ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือลายแปดขอ เป็นต้น

2.2.5.1 ลายผ้าห่ม-ซิดจังหวัดอุดรธานี

กลุ่มทอผ้าซิดไหม ที่บ้านหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีนางสุณา ศรีบุตร โคตร อายุ 57 ปี เป็นประธานกลุ่มได้ก่อตั้งกลุ่มทอผ้าไหมซิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 ซึ่งการทอผ้าซิดนี้จะต้องใช้คนอย่างน้อย 3 คน กลุ่มทอผ้าซิดของซึ่งมีนางสุณา ศรีบุตร โคตร ได้รวบรวมลายผ้าซิดโบราณและสร้างลายซิดขึ้นมาใหม่หลายลายดังนี้ลายดาวประยุกต์ ลายนานยกประยุกต์ ลายโบสถ์ดอกแก้วลายเมฆมูม ลายกระติบข้าว ลายดอกจัน ลายร่มเกล้า ลายกระดุมทอง ลาย ร.5 (ลายพระราชทาน) ลายการฉาบ ลายมรดกโบราณ ลายขอหลง ลายดอกพิกุล (ลายพระราชทาน) ลายไทยโบราณ ลายคุณหญิง ลายผีเสื้อ ลายนาคโบราณ ลายคองโบราณ ลายกุญแจประยุกต์ ลายแมลงป่อง ลายดอกจิก ลายดอกแก้ว ลายหว่าน ลายหว่าน สำหรับการเรียกชื่อลายนั้นชาวบ้านมักจะเรียกชื่อลายตามจินตนาการที่ตนคิดลวดลายขึ้นมา หรือมาจากการผสมผสานลวดลายเก่าที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากปู่ย่า

ตายาย โดยลวดลายที่มีการคิดค้นขึ้นใหม่ของบ้านศรีชมชื่นสามารถชนะเลิศการประกวดผ้าไหมชนิดใน
แต่ละปี ดังนี้

ภาพที่ 2.4 แสดงผ้าทอพื้นเมืองที่ชนะเลิศการประกวดของบ้านศรีชมชื่น ลายโบว์สลับดอกออกแก้ว

ชื่อลาย

ลายโบว์สลับดอกออกแก้ว

ประเภทของลาย

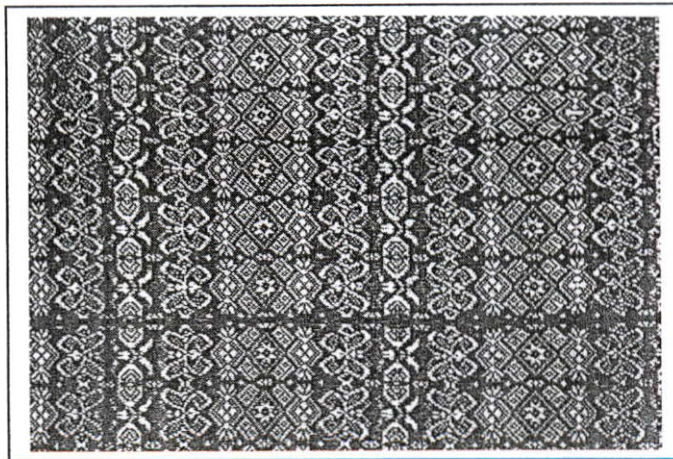
ลายพันธุ์ไม้

กลุ่มลาย

ลายธรรมชาติ

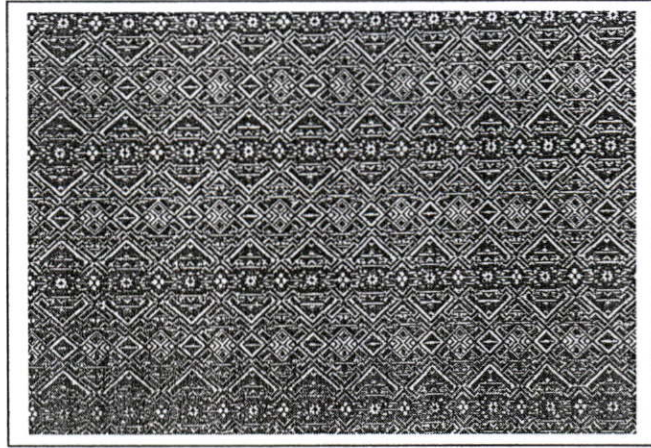
ที่มาของลาย

ดัดแปลงมาจากลักษณะของพรรณไม้ดอกแก้วเรียงกับโบว์

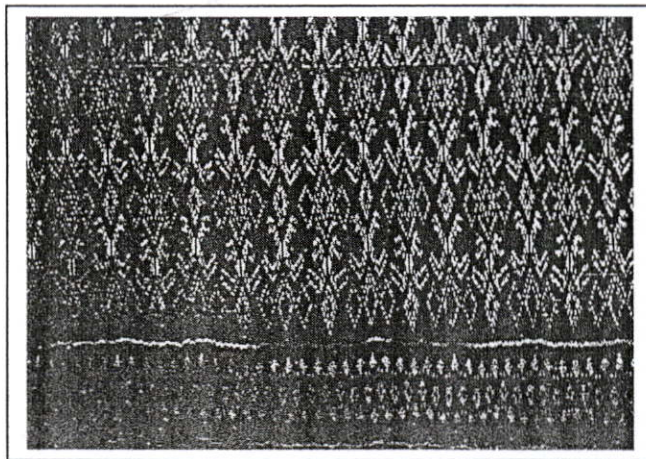
ภาพที่ 2.5 แสดงผ้าทอพื้นเมืองที่ชนะเลิศการประกวดของบ้านศรีชมชื่น ลายผีเสื้อกุหลาบ

ชื่อลาย	ลายผีเสื้อกุหลาบ
ประเภทของลาย	ธรรมชาติ
กลุ่มลาย	รูปสัตว์ผสมกับลายพันธุ์ไม้
ที่มาของลาย	ได้จากผีเสื้อตัวหนึ่งบินผ่าขณะกำลังทอผ้าจึงเกิดความคิด

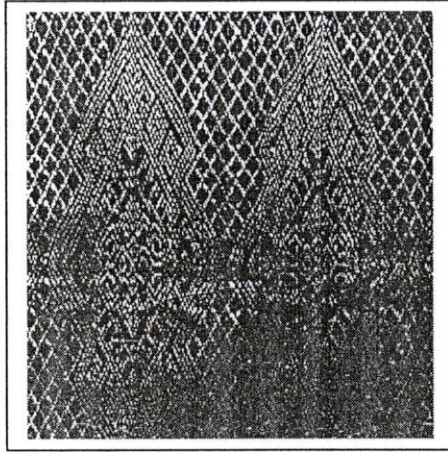
ภาพที่ 2.6 แสดงผ้าทอพื้นเมืองที่ชนะเลิศการประกวดของบ้านศรีชมชื่น ลายอุครร้อยปี

ชื่อลาย	ลายอุครร้อยปี
ประเภทของลาย	ลายเบ็ดเตล็ด
กลุ่มลาย	ผสมผสานลายพันธุ์ไม้กับลายพัฒนา
ที่มาของลาย	ใช้ในการประกวดผ้าไหมในงานอุครร้อยปี

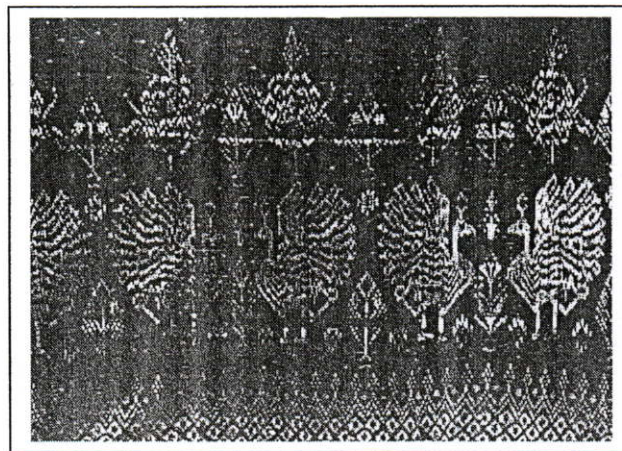
ภาพที่ 2.7 แสดงผ้าทอพื้นเมืองที่ชนะเลิศการประกวดของบ้านศรีชมชื่น ลายปลาหมึก

ชื่อลาย	ลายปลาหมึก
ประเภทของลาย	ลายสิ่งของเครื่องใช้
กลุ่มลาย	ลายสัตว์
ที่มาของลาย	ได้จากการทอประยุกต์เลียนแบบบรรพบุรุษ

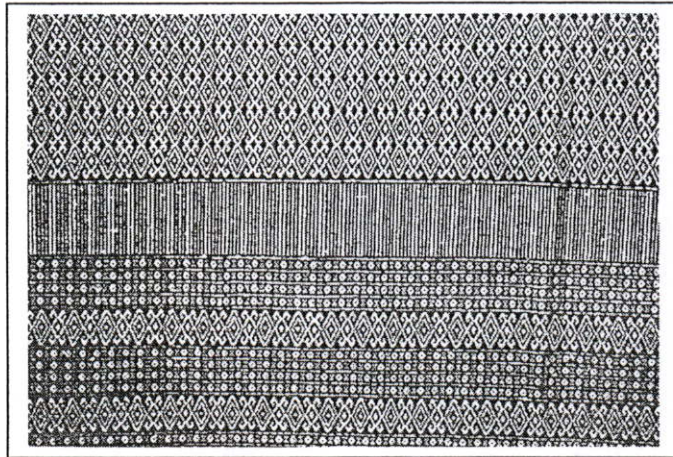
ภาพที่ 2.8 แสดงผ้าทอพื้นเมืองที่ชนะเลิศการประกวดของบ้านศรีชมชื่น ลายไทยประยุกต์

ชื่อลาย	ลายไทยประยุกต์
ประเภทของลาย	ลายธรรมชาติและเครื่องใช้
กลุ่มลาย	ลายไทย
ที่มาของลาย	ได้จากการทอประยุกต์เลียนแบบบรรพบุรุษ

ภาพที่ 2.9 แสดงผ้าทอพื้นเมืองที่ชนะเลิศการประกวดของบ้านศรีชมชื่น ลายยูงรำแพน

ชื่อลาย	ลายบุงรำแพน
ประเภทของลาย	ลายสัตว์
กลุ่มลาย	ลายธรรมชาติและเครื่องใช้
ที่มาของลาย	ได้จากการทอประยุกต์เลียนแบบบรรพบุรุษ

ภาพที่ 2.10 แสดงผ้าทอพื้นเมืองที่ชนะเลิศการประกวดของบ้านศรีชมชื่น ลายขอ

ชื่อลาย	ลายขอ
ประเภทของลาย	ลายพัฒนา
กลุ่มลาย	ลายพัฒนาชั้นสูง
ที่มาของลาย	ได้จากการทอประยุกต์เลียนแบบบรรพบุรุษ

ในการศึกษาเรื่องการทอผ้านั้นสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ด้านกรรมวิธีการผลิต

จากการศึกษากรรมวิธีการผลิตผ้าทอพื้นเมืองนั้นทำให้ให้ทราบระบบและกระบวนการในการผลิตที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างเป็นระบบ ซึ่งถ้าหากจะสังเกตลึกลงไปในวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ในเรื่องการทอผ้ากับชาวบ้าน สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต เนื่องจากเป็นผู้กพันการถ่ายทอดไม่ได้อยู่ในรูปแบบของการบังคับให้ลูกหลานต้องเรียนหรือต้องศึกษาและฝึกหัดอย่างเป็นระบบ หากแต่สิ่งเหล่านี้ได้ซึมซาบเข้ามาทีละน้อยๆ จากเด็กจนโตกลายเป็นการเรียนรู้ที่แม้ผู้เรียนเองก็ยังไม่รู้ตัว หากสวมตัวอย่างผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นชนบททออายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปจะพบว่า คนเหล่านี้มีความสามารถและมีความเข้าใจใน

กระบวนการทอผ้าเป็นอย่างดี ทั้งที่ไม่ได้ผ่านการเรียนวิธีการทอผ้าอย่างเป็นระบบ แต่เกิดจากประสบการณ์ ความเคยชิน และอาจถือว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของสตรีในยุคก่อนก็เป็นได้

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ความผูกพันระหว่างการทอผ้ากับวิถีชีวิตที่ในปัจจุบันนั้นเหลืออยู่น้อยเต็มทีเนื่องจากระบบการผลิตที่เปลี่ยนไป เครื่องนุ่งห่มสามารถซื้อหาได้โดยง่าย และมีราคาถูกกว่าการทอเอง ซึ่งมีกระบวนการที่ต้องใช้เวลา ความสามารถและความอดทน ภายใต้สภาวะการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นการสร้างงานแขนงจึงเปลี่ยนไปในเชิงเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ในฤดูที่ไม่มีการทำงาน ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหนทางในการนำเสนอการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง โดยยังเป็นการยึดถือในกระบวนการผลิตแบบเดิม อาศัยแรงงานในชุมชนเป็นหลัก เป็นการสร้างงานในระหว่างรอการเก็บเกี่ยว หรือการหว่านดำ และเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

2. ด้านลวดลาย

จังหวัดอุดรธานีมีชื่อเสียงด้านการทอผ้าโดยเฉพาะผ้าทอลายจิด จะสามารถพิจารณาได้ว่าลวดลายที่ปัจจุบันมีการผลิตอยู่นั้นล้วนเป็นลวดลายที่มีการพัฒนาและประยุกต์ขึ้นมาใหม่ทั้งสิ้น เนื่องจากการทอผ้าในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มาเป็นการทอเพื่อการขายและนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องตกแต่ง กระเป๋า เนคไท เป็นต้น ดังนั้นลวดลายที่ใช้ในการทอจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาใหม่ทั้งด้านสันสีและรูปแบบของลวดลายที่ลวยงามเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น หากพิจารณาลวดลายที่พัฒนาขึ้นนั้นส่วนหนึ่งเป็นการนำลวดลายเก่ามาทำการพัฒนาและประยุกต์ใหม่ กับการสร้างลวดลายใหม่โดยใช้ประสบการณ์และทักษะของช่างทอกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น ลวดลายที่มีจาดสัตว์ จากพืช เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในเชิงช่างของช่างทอผ้าของชาวจังหวัดอุดรธานี ดังจะเห็นได้จากรางวัลที่ได้รับติดต่อกันมาทุกปีอย่างต่อเนื่อง

2.3 ศิลปะของลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

2.3.1 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านเชียง

เมื่อยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมามีชื่อของ “บ้านเชียง” หมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เป็นที่รู้จักมีเพียงแต่เฉพาะในหมู่มนุษย์เท่านั้น แต่ยังมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลก ในฐานะที่เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญของโลกและแหล่งโบราณศิลปวัตถุ “หม้อเขียนสีบ้านเชียง” อันงดงาม

มูลเหตุที่ทำให้เรื่องราวของแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงมีความโด่งดังและได้รับความสนใจเกิดขึ้นจาก นายสเตฟเฟ่น ยัง นักศึกษาชาวอเมริกัน เดินทางเข้าไปศึกษาทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับชีวิต

ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่บียงเชียง ใน พ.ศ. 2509 ได้บังเอิญพบเศษภาชนะดินเผาหลายชิ้นในบริเวณบ้านเชียง ซึ่งเป็นสิ่งแปลกตาและไม่เคยพบเห็นในที่แห่งใดมาก่อนในประเทศไทย นายสเตฟเฟ่น ยัง จึงได้เก็บเศษภาชนะดินเผาลายเขียนสีดังกล่าวไว้ และต่อมาได้นำมามอบให้กรมศิลปากร ซึ่งขณะนั้นนางสาวอะลิษาเบท ไลออนส์ ผู้เชี่ยวชาญของมูลนิธิฟอร์ดและที่ปรึกษาฝ่ายศิลปกรรม ของกระทรวงต่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา ได้ร่วมงานอยู่ที่กรมศิลปากรด้วย ดังนั้น นางสาวอะลิษาเบท ไลออนส์ จึงได้ส่งเศษเครื่องปั้นดินเผาชิ้นนั้นไปหาอายุที่มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา โดยวิธีเทอร์ลูมินสเซนส์ และรายงานผลการกำหนดอายุในครั้งแรกได้ว่ามีอายุถึง 7,000 ปีมาแล้ว

จากการที่เศษภาชนะดินเผาลายเขียนสีที่บ้านเชียง สามารถกำหนดอายุได้ว่ามีความเก่าแก่ถึง 7,000 ปีมาแล้วนั้น ทำให้เป็นที่ตื่นตื่นอยู่ในแวดวงวิชาโบราณคดีทั่วโลก ทั้งนี้เพราะแต่เดิมนักวิชาการมีความเชื่อกันว่า วัฒนธรรมของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเอเชียอาคเนย์นั้น มีความล้าหลัง มีพัฒนาการที่เป็นไปอย่างเชื่องช้าและพัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ก็เนื่องจากการถ่ายทอดมาจากวัฒนธรรมจากดินแดนอื่น ๆ เช่น จีนและอินเดีย เมื่อปรากฏข้อมูลใหม่ว่าแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงนั้นมีอายุเก่าแก่ถึง 7,000 ปี อายุดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านเชียงในอดีตนั้นมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมอย่างสูง เป็นสังคมที่มีการเลี้ยงสัตว์และปลูกข้าว รวมทั้งรู้จักหล่อสำริดที่มีมาก่อนแหล่งใด ๆ ในโลก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนความเชื่อและทฤษฎีทางวิชาการอย่างสิ้นเชิง จึงเป็นเรื่องที่น่าตื่นตื่นและทำให้แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเป็นที่สนใจไปทั่วโลก ยิ่งไปกว่านั้นความงดงามและอายุอันเก่าแก่ของหม้อลายเขียนสีบ้านเชียง ได้เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการสะสมและซื้อขายกันในราคาค่อนข้างสูง ด้วยเหตุนี้ชื่อของบ้านเชียงจึงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างรวดเร็ว

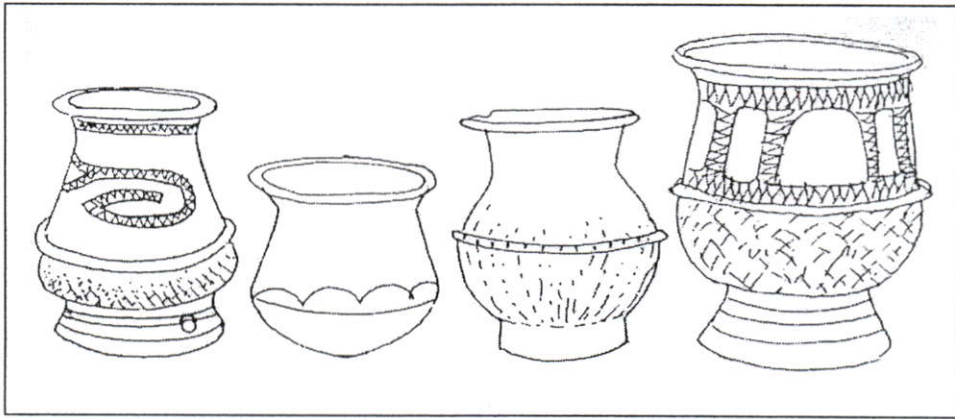
หลังจากนั้นเป็นต้นมา จึงได้มีการขุดค้นทางโบราณคดีขึ้นที่บ้านเชียงหลายครั้ง ซึ่งครั้งสำคัญเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างกรมศิลปากรกับมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา ในระหว่าง พ.ศ. 2517 - 2518 ซึ่งสรุปผลการศึกษาและกำหนดอายุครั้งล่าสุดได้ชี้ให้เห็นว่าแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงมีอายุอยู่ในระหว่าง 5,600 - 1,800 ปีมาแล้ว โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับโลหะนั้นได้เสนอว่าในช่วงเวลาประมาณ 4,000 - 3,500 ปีมาแล้วเป็นอย่างน้อย ได้เริ่มปรากฏเครื่องมือสำริดขึ้นที่บ้านเชียง

สำหรับเครื่องปั้นดินเผาที่ปรากฏพบในแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ซึ่งเป็นภาชนะที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรมการฝังศพ มีรูปแบบของภาชนะดินเผาแตกต่างกันไปตามช่วงเวลา อ้างอิงจากเอกสารอุรธานี ศตวรรษที่ 2 จากบ้านเชียงมรดกโลกจังหวัดอุรธานี (2537:18-27) เอกสารที่ระลึกงานฉลองมรดกโลกบ้านเชียง 5000 ปี เนื่องในวโรกาสเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ของจังหวัดอุรธานี (2539 :41-44) และของ สุรพล คำริห์กุล (2540 :44-60) ดังนี้

2.3.1.1 สมัยต้น (Early Period)

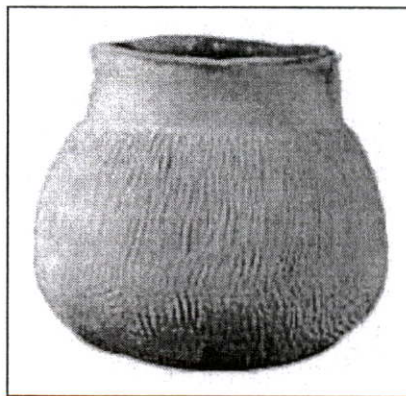
ภาชนะดินเผาลักษณะเด่น ๆ หรือประเภทเด่น ๆ ของบ้านเชียงสมัยต้น สรุปได้ดังนี้

1. ในระยะเริ่มแรกของสมัยต้น อายุประมาณ 5,600 – 4,500 ปีมาแล้ว มีภาชนะดินเผาที่เด่น คือ ภาชนะมีเชิงหรือฐานเตี้ย ๆ (Short Ring Foot) ส่วนใหญ่เป็นภาชนะสีดำ ส่วนครึ่งบนของภาชนะมัก ตกแต่งด้วยเส้นขีดเป็นลายขด หรือลายเส้นคดโค้ง และมีลายกคเป็นชุดหรือเส้นสั้น ๆ เดิมพื้นที่ระหว่าง ลายขีดให้เต็ม ส่วนครึ่งล่างภาชนะมักตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ

ภาพที่ 2.11 ภาชนะดินเผา วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้น ระยะแรก อายุประมาณ 5,600 – 4,500 ปี

2. ระยะที่สองของสมัยต้น อายุประมาณ 4,500 – 4,000 ปีมาแล้ว มีภาชนะประเภทเด่นที่ ปรากฏเพิ่มขึ้นมา คือ ภาชนะขนาดใหญ่ที่ใช้ใส่ศพเด็กก่อนนำไปฝัง และภาชนะขนาดเล็กอื่น ๆ ซึ่งมีการตกแต่งเส้นขีดเป็นลวดลายคดโค้งบนผิวส่วนใหญ่ของภาชนะ จึงคว่ามีปริมาณลายตกแต่งหนาแน่น กว่าลายขีดบนภาชนะดินเผาของระยะเริ่มแรก

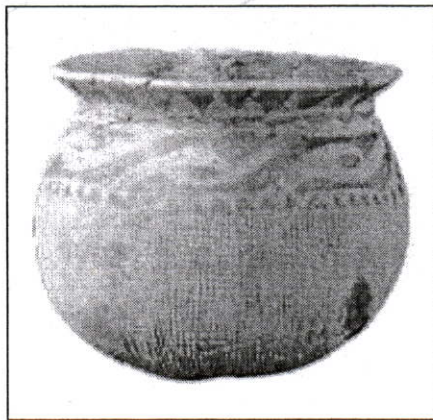
ภาพที่ 2.12 ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้นระยะที่สองอายุประมาณ 4,500 – 4,000 ปี

3. ระยะที่สามของสมัยต้น อายุประมาณ 4,000 – 3,500 ปีมาแล้ว เริ่มปรากฏมีภาชนะที่ด้านข้างตรงหรือเกือบตรง (ทำให้ดูเป็นภาชนะทรงกระบอก Beaker) และภาชนะตกแต่งด้วยลายเชือกทาบทั้งใบ ที่มีส่วนคอภาชนะตั้งตรง ก้นภาชนะกลม

ภาพที่ 2.13 ภาชนะดินเผา วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้นระยะที่สาม อายุประมาณ 4,000 – 3,500 ปี

4. ระยะสุดท้ายของสมัยต้น อายุประมาณ 3,500 – 3,000 ปีมาแล้ว เริ่มปรากฏมีภาชนะดินเผาแบบ “บ้านอ้อมแก้ว” ซึ่งหมายถึง ภาชนะทรงก้นกลม ตกแต่งบริเวณไหล่ภาชนะด้วยลายขีดเป็นเส้นคดโค้งผสมกับการเขียนสีแดง และตกแต่งส่วนอื่น ๆ ที่อยู่ใต้ลงด้วยลายเชือกทาบ สาเหตุที่เรียกภาชนะดินเผาแบบนี้ว่าแบบ “อ้อมแก้ว” ก็เพราะได้พบว่าเป็นประเภทหลักที่พบในชั้นดินล่างสุด หรือระยะการอยู่อาศัยเริ่มแรกของแหล่งโบราณคดีที่บ้านอ้อมแก้ว ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านเชียงมากนัก

ภาพที่ 2.14 ภาชนะดินเผา วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยต้น ระยะสุดท้าย อายุประมาณ 3,500 – 3,000 ปี

2.3.1.2 สมัยกลาง (Middle Period)

อายุประมาณ 3,000 ปี – 2,300 ปีมาแล้ว ภาชนะดินเผาประเภทเด่นของสมัยกลาง คือ ภาชนะผิวนอกสีขาว ทำส่วนใหญ่ภาชนะให้เป็นสันหักมุม (Carinated Pot) มีทั้งแบบก้นภาชนะกลมและแหลม บางชิ้นมีการตกแต่งด้วยลายขีดผสมกับลายเขียนสีที่บริเวณไหล่ภาชนะ ตอนปลายๆ ของสมัยกลางเริ่มมีการตกแต่งภาชนะแบบนี้ ด้วยการทาสีแดงที่บริเวณปากภาชนะ

ภาพที่ 2.15 ภาชนะดินเผา วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยกลาง อายุประมาณ 3,000 – 2,300 ปี

2.3.1.3 สมัยปลาย (Late Period)

อายุประมาณ 2,300 – 1,800 ปีมาแล้ว ช่วงต้น ๆ ของสมัยปลายมีภาชนะชนิดเขียนลายสีแดงบนพื้นขาว (Red on Buff Painted Pottery) เป็นภาชนะดินเผาประเภทเด่นที่เริ่มปรากฏขึ้นมาตอนกลางของสมัย จึงเริ่มมีภาชนะชนิดเขียนลวดลายสีแดงบนผิวสีแดง (Red Pot Painted With Red Designs) ระยะเวลาท้ายของสมัยจึงมีภาชนะดินเผาฉาบผิวนอกด้วยน้ำโคลนสีแดงแล้วขัดมัน (Red slipped and burnished pot) เพิ่มขึ้นมา

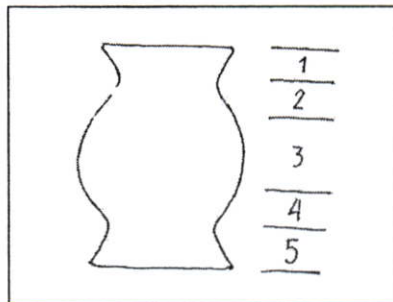
ภาพที่ 2.16 ภาชนะดินเผา วัฒนธรรมบ้านเชียงสมัยปลาย อายุประมาณ 2,300 – 1,800 ปี

ลักษณะเครื่องปั้นดินเผาในวัฒนธรรมบ้านเชียงนี้ จะเป็นภาชนะดินเผชนิดเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) ที่ปั้นขึ้นรูปด้วยการใช้มือ ใช้ไม้ตีผิวนอกให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า หินคู ร่องผิวด้านในภาชนะ มักเป็นภาชนะแบบก้นกลม ส่วนแบบที่มีเชิงหรือมีฐานมักจะทำคนละชิ้นแล้วนำมาต่อเข้ากันภายหลัง จากนั้นจึงจะตกแต่งด้วยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่ ขูดขีด การทาบ และ กดประทับลาย ตลอดจนการเขียนลวดลายด้วยสีแดง ซึ่งเชื่อกันว่าสีที่ใช้ในการเขียนจะได้จากดินเทศ หรือดินแดงที่มีส่วนผสมของแร่ฮีมาไทต์ (Hematite) ผสมกับยางไม้ หรือไขสัตว์ จึงทำให้สีสามารถติดคงทนบนผิวของภาชนะดินเผาได้เป็นเวลานาน แล้วนำไปเผาด้วยวิธีการสุญไฟกลางแจ้งหรือเผาแบบเปิด

2.3.2 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงศิลปะของบรรพชน

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงนั้นเป็นภาชนะที่มีลายขูดขีด และเขียนสีเทา สีน้ำตาล ต่อมาภายหลังมีการเขียนลายด้วยสีแดง สีที่ใช้เขียนนั้นเรียกว่า สีดินเทศ ประกอบด้วยส่วนผสมเพื่อให้เกิดความคิดทนนาน ยังพิสูจน์ไม่ได้ว่ามนุษย์สมัยนั้นเขียนลวดลายเหล่านี้ด้วยเครื่องมือชนิดใด แต่เส้นสีดินแดงมีความหนาพอประมาณที่เคลื่อนไหวบนรูปทรงของภาชนะดินเผาที่เงางามประดุจศิลปะสมัยใหม่ แต่ลวดลายไม่ละเอียดยิบจนทำให้ตาพร่าเวียนหัว ฝีแปรงที่แต่งแต้มให้เป็นรูปสัญลักษณ์ลวดลายต่างๆ ที่ไม่ซ้ำกันเลยนั้นแสดงออกถึงความกล้าหาญที่มีการตัดสินใจเฉียบขาด นักโบราณคดีพยายามจัดประเภทลวดลายที่ปรากฏบนเครื่องปั้นดินเผาเขียนสีไว้อย่างน้อย 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มลายเส้นโค้ง กลุ่มลายก้านขด กลุ่มลายเรขาคณิต กลุ่มลายดอกไม้ กลุ่มลายสัตว์ และกลุ่มลายอื่นๆ เช่น ลายเส้นขนาน ลายสามเหลี่ยม ลายเชือกควั่น ลายขนมเปียกปูนช้อน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2528 : 18)

การศึกษาลวดลายบนผิวภาชนะวัฒนธรรมบ้านเชียงทำได้โดยการแบ่งออกเป็นส่วนๆ เพื่อศึกษาบริเวณที่เขียนให้สัมพันธ์กับลวดลาย ของเพียว เจ็มนาค เรื่องลวดลายบนผิวภาชนะวัฒนธรรมบ้านเชียง ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ บ้านเชียงทศวรรษใหม่ในการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี กรมศิลปากร (2539 :33-86) ได้แบ่งส่วนภาชนะดินเผาบ้านเชียงที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 2.17 แสดงการแบ่งภาชนะออกเป็นส่วนๆ

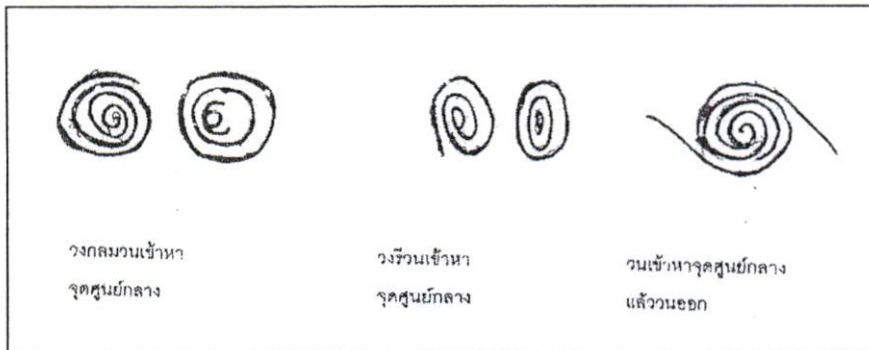
การสร้างลายแบ่งออกเป็นส่วนๆ ตามรูปของภาชนะเพื่อสะดวกในการศึกษา และส่วนที่ปรากฏลวดลายของภาชนะแต่ละรูปทรงประกอบด้วย

1. บริเวณส่วนปาก-คอ ของภาชนะ คือ จากส่วนปากที่กว้างต่ำลงมาถึงส่วนที่คอดเป็นคอ
2. บริเวณคอ-ไหล่ คือ บริเวณจากคอดถึงบริเวณที่เหนือส่วนที่กว้างที่สุดบนตัวภาชนะ
3. บริเวณกลางตัวภาชนะ ใช้เส้นแบ่งส่วนที่กว้างที่สุดของตัวเป็นจุดศูนย์กลาง ขึ้นไปถึงบริเวณไหล่และบริเวณต่ำลงมาก่อนถึงก้น
4. ก้นภาชนะ คือ บริเวณต่อจากกลางตัวถึงก้นภาชนะ
5. ก้น-เชิง คือ จากส่วนก้นแล้วมีฐานต่อออกมาใช้เป็นที่ตั้งหรือแทนขาตั้ง

ภาชนะก้นกลมไม่มีเชิงหรือไม่มีส่วนที่ 5 นับลายที่เขียนจากข้างบนลงมา จะมาจบอยู่ที่บริเวณส่วนกลางของส่วนที่ 4 โดยการเขียนเส้นคาลรอบตัวภาชนะ บางใบจะระบายสีแดงที่บลงในตรงส่วนนี้ เพื่อแสดงการสิ้นสุดของลาย ถ้าหากเป็นภาชนะที่มีเชิงก็จะใช้เส้นคาลนั้นเป็นตัวเชื่อมกับลายที่จะเขียนลงบนเชิงภาชนะ

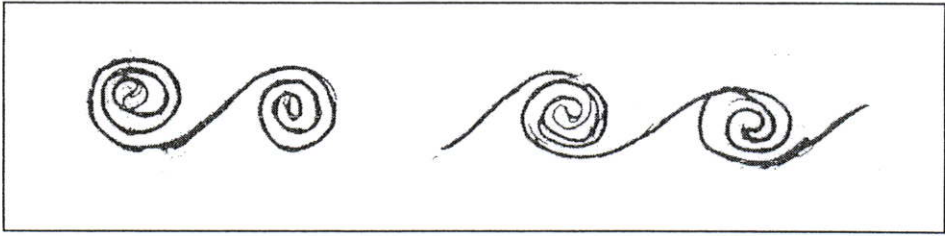
สำหรับบริเวณคอถ้าหากเป็นภาชนะประเภทคอหักออก ก็จะมีเส้นคาลแบ่งให้ลายจบลงเป็นส่วนๆ ไป ถ้าหากบริเวณปากและคอผายออก ตัวและไหล่จะเป็นเส้นโค้งก็จะทำลายต่อจากปากลงมาถึงตัว โดยไม่มีเส้นคาลแบ่งซึ่งจะพบเป็นส่วนมาก ลวดลายในวัฒนธรรมนี้มากมาย แต่พอจะนำเสนอโดยการแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. ลายก้นหอยวนออกหรือเข้าจากจุดศูนย์กลาง อาจเป็นรูปวงกลมหรือวงรี บางรูปเป็นการวนเข้าหาจุดศูนย์กลางแล้ววนออก

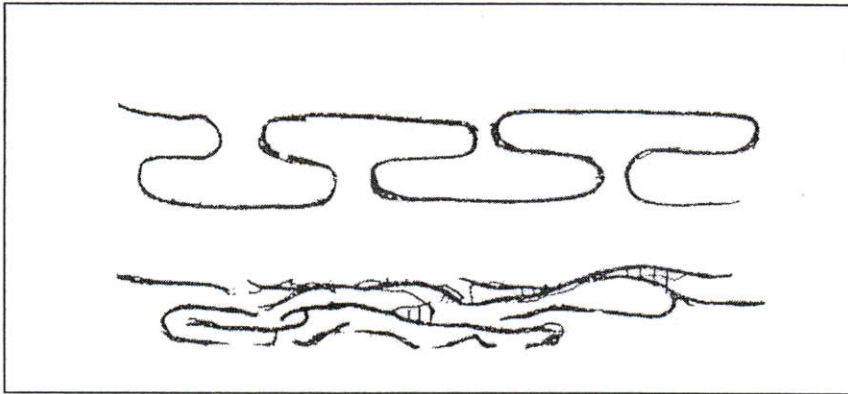
ภาพที่ 2.18 แสดงลวดลายแบบที่ 1

2. ลายก้นหอยมีก้นต่อกัน คือ การเขียนออกจากจุดศูนย์กลางหลายรอบ แล้วปลายจะส่งออกไปวนเป็นก้นหอยเข้าหาจุดศูนย์กลางอีกรูปแบบหนึ่ง บางรูปก็วนออกไปสร้างรูปต่อไปอีก

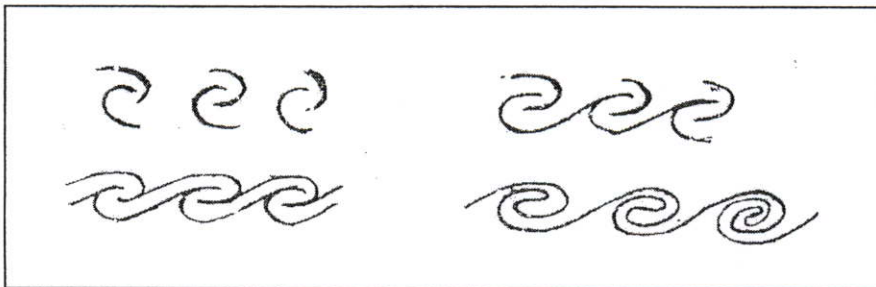
ภาพที่ 2.19 แสดงลวดลายแบบที่ 2

3. ลายประแจจีน คือ เส้นที่โค้งไปโค้งมาอย่างเป็นระเบียบใช้เป็นเส้น โครงหลัก ที่จะเติมรายละเอียดของลวดลายต่างๆ ลงไป

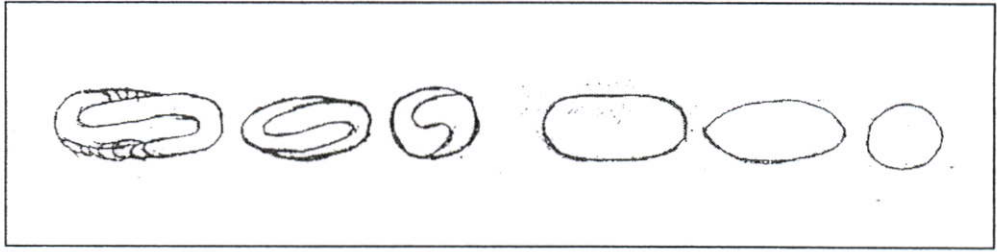
ภาพที่ 2.20 แสดงลวดลายแบบที่ 3

4. ลายแบบขอเกี่ยวกัน เกิดจากเส้นแนวนอนสองเส้นขนานกันแล้วเขียนเส้น โค้งที่แตกออกมาจากเส้นบนงอเข้าหากัน

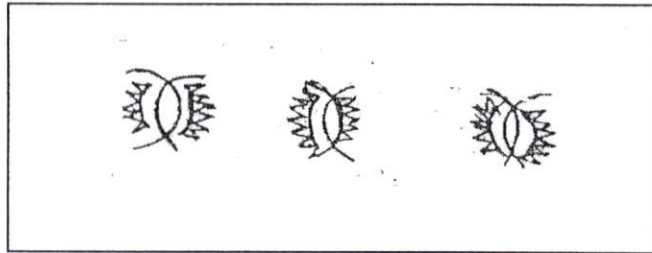
ภาพที่ 2.21 แสดงลวดลายแบบที่ 4

5. ลายรูปตัวเอสในวงกลม วงรีหรือรูปไข่

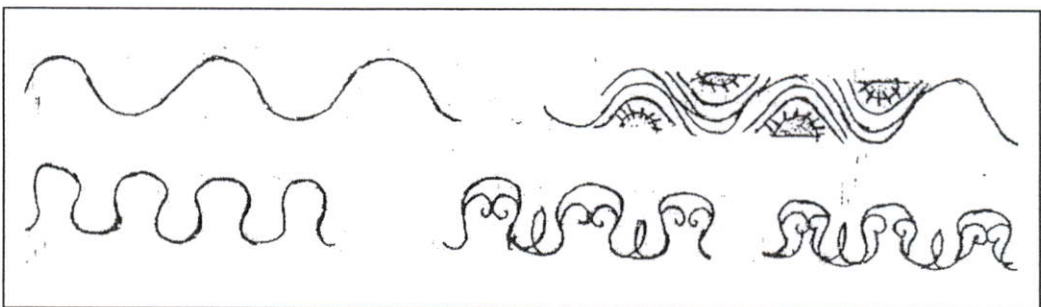
ภาพที่ 2.22 แสดงลวดลายแบบที่ 5

6. ลายรูปไข่ทับกันเป็นลูกโซ่

ภาพที่ 2.23 แสดงลวดลายแบบที่ 6

7. ลายเส้นโค้งแบบลูกคลื่นใช้เป็น โครงสร้างลาย เพื่อจะเติมรายละเอียดหรือลายแบบต่างๆ ลงไป

ภาพที่ 2.24 แสดงลวดลายแบบที่ 7

ลวดลายบนผิวภาชนะวัฒนธรรมบ้านเชียงนั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยต้น โดยมีการทำรูปเป็นรอยเข้าไปในผิวภาชนะทำเป็นสันนูนหรือปื้นแปะ และลายเขียนสีแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาชนะสีดำ-เทา และน้ำตาล ลายที่เกิดจากการทำรอยเข้าไปในผิวภาชนะได้แก่ การขูด ขีด การกดทับ สักหรือจิ้ม กลิ้ง

ลายป็นนูนหรือลายป็นแปะส่วนมากจะเป็นเส้นคาครอบตัวภาษาณะ ส่วนลายสีที่เกดขึ้นเป็นตอนปลายของสมัยต้น

ลวดลายสมัยกลางจะทำกับภาษาณะทรงพานฐานสูง ภาษาณะคอสั้นมีสันที่ไหลก้นกลม ภาษาณะคอสูงมีสันที่ไหลก้นกลม ภาษาณะคอสูงมีสันที่ไหลก้นแหลม ภาษาณะปากแคบก้นกลมผายออก ซึ่งจะเป็ภาษาณะที่เนือบางเนือละเอียดทำประณีต เป็นลายแบบขูดขีดแล้วเขียนสี มีลายลูกคลื่น ลายคล้ายงูเลื้อยรอบตัวภาษาณะ ลายหยักและลายประเจจัน

ลวดลายในสมัยปลายได้แก่ ลายเขียนสีบนภาษาณะหลายรูปทรงและหลากหลายลวดลาย มีความสลบซับซ้อนมากขึ้น และลวดลายเหล่านี้ได้พัฒนามาจากลวดลายในสมัยต้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาลวดลายมาตั้งแต่เริ่มต้นจะเห็นได้ว่าเป็นลวดลายแบบนามธรรม จุดนี้เป็นเรื่องน่าสนใจ ว่าคนสมัยนั้นทิ้งภาพของสัจนิยมออกไป แล้วนำเอารูปทรงพื้นฐานแบบง่ายๆ ที่ถอดมาจากรูปธรรม มาสร้างสรรค์ให้เกิดงานที่มีความหลากหลายและสวยงามได้อย่างยอดเยี่ยม จนถึงสมัยปลายจึงเกิดรูปกึ่งเหมือนจริง ได้แก่ รูปคล้ายคน รูปสัตว์ และพันธุ์ไม้

สำหรับลวดลายแบบประเจจันนั้น มีความคล้ายคลึงกันมากกับลายของจีน ซึ่งพบมาตั้งแต่ยุคแรกๆ แล้ว ส่วนในยุคหลังใช้เป็นลายหลักในการเขียน แต่ก็ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าได้รับอิทธิพลมาจากจีน เช่นเดียวกับลายตัวเอส ในวงกลมและรูปไข่ ซึ่งปรากฏว่าเหมือนลายหิน-หยาง ที่ตราอยู่บนธงชาติเกาหลี ลวดลายดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดจากการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ แต่เป็นการมองผ่านทะลุธรรมชาติไปสู่รูปแบบนามธรรม แล้วนำมาเป็นสัญลักษณ์ที่สร้างให้เกิดความเจริญองงาม

ลวดลายบนผิวภาษาณะวัฒนธรรมบ้านเชียงนั้น เริ่มมาตั้งแต่สมัยต้น โดยมีการทำรูปเป็นรอยเข้าไปในผิวภาษาณะทำเป็นสันนูนหรือป็นแปะ และลายเขียนสีแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาษาณะสีดำ-เทา และน้ำตาลลายที่เกิดจากการทำรอยเข้าไปในผิวภาษาณะ ได้แก่ ขูด ขีด กดประทับ สักหรือจิ้มกลิ้ง สำหรับลายเป็นสันนูนหรือป็นแปะส่วนมากจะเป็นเส้นคาครอบตัวภาษาณะ ส่วนลายเขียนสีเกดขึ้นตอนปลายของสมัยต้น

ลวดลายสมัยกลางจะทำกับภาษาณะทรงพานฐานสูง ภาษาณะคอสั้นมีสันที่ไหลก้นกลม ภาษาณะคอสูงมีสันที่ไหลก้นกลม ภาษาณะคอสูงมีสันที่ไหลก้นแหลมภาษาณะปากแคบก้นกลมผายออก ซึ่งจะเป็ภาษาณะที่บางเนือละเอียดทำประณีต เป็นลายแบบขูดขีดแล้วเขียนสี มีลายลูกคลื่น ลายคล้ายงูเลื้อยรอบตัวภาษาณะ ลายหยักและลายแบบประเจจัน

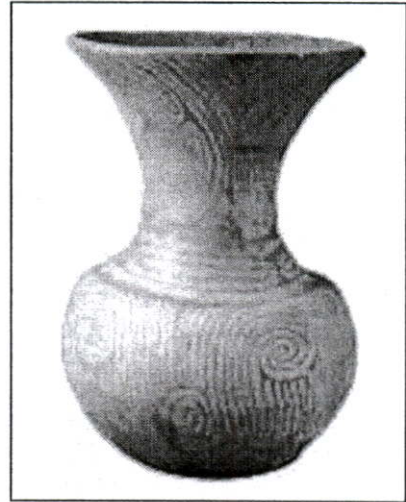
ลวดในสมัยปลาย ได้แก่ ลายเขียนสีบนภาษาณะหลายรูปทรงและหลากหลายลวดลาย และมีความสลบซับซ้อนมากขึ้น และลวดลายเหล่านี้ได้พัฒนามาจากลวดลายในสมัยต้นอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาลวดลายตั้งแต่เริ่มมาในสมัยต้น จะเห็นว่าเป็นลวดลายแบบนามธรรม จุดนี้เป็นจุดที่น่าสนใจ คนพวกนี้ทิ้งภาพของสิ่งจริงออกไป แล้วนำเอาลวดลายพื้นฐานแบบง่าย ๆ เช่น ลายเส้นโค้ง ลายก้านขด ลายก้นหอย หรือลายเรขาคณิต ที่ถอดออกจากรูปธรรม มาสร้างสรรค์ให้เกิดงานที่มีความหลากหลายและสวยงามได้อย่างเป็นเยี่ยม จนถึงในสมัยปลายเกิดรูปกึ่งเหมือนจริงนั้น ได้แก่ รูปคล้ายคน รูปสัตว์ และพืชพันธุ์ไม้ต่างๆ

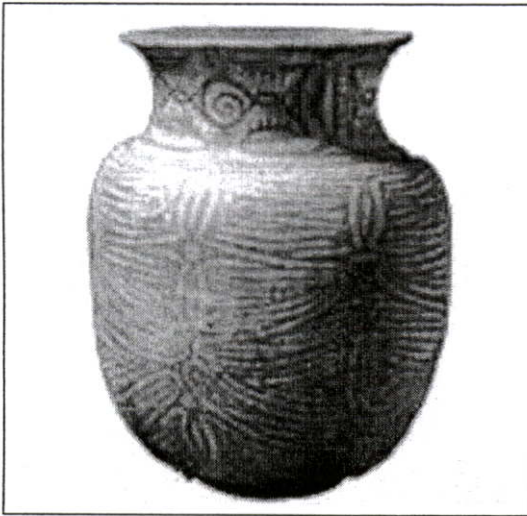
จากการศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดอุดรธานี พบว่าลวดลายที่ใช้ทออยู่มีที่มาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ลายงูเหลือม ลายช้าง ลายปราสาท ลายดอกจัน ลวดลายที่มาจากรูปแบบทางเรขาคณิต เช่น ลายขนมเปียกปูน ลายข้าวหลามตัด ลายสี่เหลี่ยมสลับ ลวดลายที่มาจากจินตนาการ เช่น ลายขอ ลายเจียงน้อย ลายขันหมาก จะเห็นได้ว่าที่มาของลวดลายล้วนเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันของประชาชนชาวบ้านเอง แต่กระบวนการสร้างลวดลายนั้นจำเป็นต้องอาศัยความชำนาญและทักษะที่สั่งสมมาเป็นเวลาช้านานของช่างทอผ้าเอง หากพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่าลวดลายบนผ้าทอพื้นเมืองนั้น สวนมากจะสร้างสรรค์ขึ้นอยู่ได้รูปทรงเรขาคณิตแทบทั้งสิ้น ดังนั้นการสร้างสรรค์ประดิษฐ์คิดค้นลวดลายผ้าทอของช่างทอผ้าที่ปรากฏออกมาส่วนใหญ่จึงเป็นไปในลักษณะของการจัดวางรูปแบบของรูปร่างเรขาคณิตเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ลวดลาย โดยหากพิจารณาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายที่มีความเด่นชัดของเส้นและสีสันที่ปรากฏ ดังนี้

ภาพที่ 2.25 แสดงลวดลายภาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ

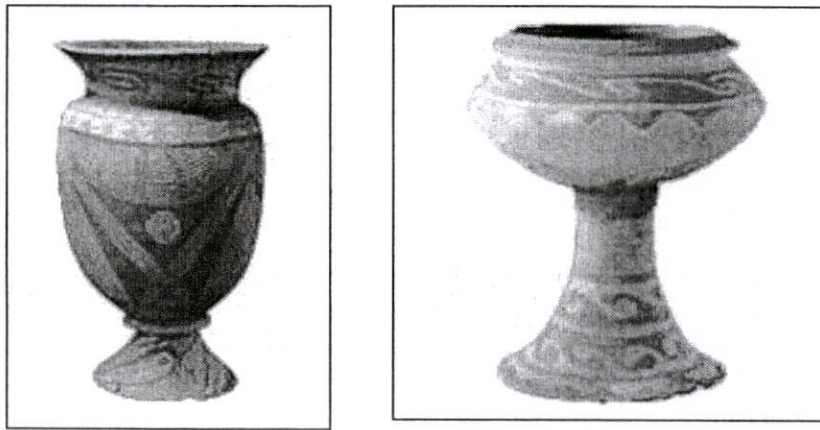
ภาพที่ 2.26 แสดงภาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลาย

ภาพที่ 2.27 แสดงภาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลาย

ภาพที่ 2.28 แสดงลวดลายภาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ

ภาพที่ 2.29 แสดงลวดลายภาชนะเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายแบบต่างๆ

ดังนั้นแนวทางที่เหมาะสมในการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ประยุกต์ออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองนั้น ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายมีความเป็นไปได้มากที่สุด เนื่องจากในยุคต้นและยุคกลางนั้นลวดลายที่ปรากฏยังไม่เด่นชัดและหลากหลาย เพราะส่วนใหญ่จะเป็นลายทาบเชือกและลวดลายที่เกิดจากการชุบขีด แต่ในยุคปลายมีการประดับประดาภาชนะเครื่องปั้นดินเผาให้มีความสวยงามด้วยทั้งรูปแบบที่หลากหลายและสีสันทันโดดเด่น ซึ่งกลุ่มของลวดลายประกอบด้วย กลุ่มลายเส้นโค้ง กลุ่มลายก้านขด กลุ่มลายเรขาคณิต กลุ่มลายดอกไม้ กลุ่มลายสัตว์ และกลุ่มลายอื่นๆ

เช่น ลายเส้นขนาน ลายสามเหลี่ยม ลายเชือกควั่น ลายขนมเปียกปูนซ้อน จากรูปแบบของลวดลาย เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จะเห็นว่ามีรูปแบบที่มีคล้ายคลึงกันกับลวดลายของผ้าทอพื้นเมือง ดังนั้น แนวคิดในการประยุกต์เอาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ออกแบบและพัฒนาเป็นลวดลายผ้าทอพื้นเมืองนั้น ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาในยุคปลายมีความเหมาะสมมากที่สุด

2.3.3 ศิลปะเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงกับการสร้างอาชีพในชุมชน

นับตั้งแต่เรื่องราวของภาษาชนเผ่าลายเขียนสีบ้านเชียงและชื่อเสียงของแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงโด่งดังออกไป ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อหมู่บ้านและชาวบ้านเชียงอย่างใหญ่หลวง พลพวงที่สืบเนื่องจากความมีชื่อเสียงของบ้านเชียง นอกจากจะเป็นแหล่งที่นักวิจัยและนักวิชาการทางโบราณคดีมุ่งให้ความสนใจแล้ว ยังเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้หลั่งไหลเข้ามาเที่ยวชมเยี่ยมชม ทั้งนี้ต้องการเข้ามาเพื่อชื่นชมและที่ต้องการเข้ามาเสาะแสวงหาวัตถุโบราณจากบ้านเชียง ด้วยเหตุนี้บ้านเชียงจึงต้องหาสิ่งของมาตอบสนองความต้องการเหล่านั้น จึงมีการผลิตภาษาชนเผ่าลายเขียนสีเลียนแบบบ้านเชียงจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว (สุรพล คำวิกุล. 2540 : 83-84)

ถึงวันนี้หม้อดินเผาลายเขียนสีบ้านเชียง กลายเป็นตัวแทนของ มรดกโลกบ้านเชียงไปแล้ว ความต้องการเป็นเจ้าของไม่เคยหดหายไปจากสังคมปัจจุบัน การเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยม แต่แฝงความเป็นมรดกจากบรรพบุรุษจนมีคำพูดติดปากกันว่า “คำอ้อปั้น ปู่เขียน บ้านเชียงขาย” (จังหวัดอุดรธานี. 2539 : 122) ทำให้ในปัจจุบันมีครอบครัวในบ้านเชียงประกอบอาชีพการผลิตงานหัตถกรรมประเภทนี้เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวในรูปของการผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกทั้งที่มีขนาดเท่ากับของจริง และขยายให้ใหญ่ขึ้นหรือย่อให้มีขนาดเล็กลง แต่ที่สำคัญก็คือ ชาวบ้านยังคงลักษณะการผลิตแบบดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน จากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่การเตรียมดิน การปั้น การเขียนสีและการเผา ถือเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่สามารถสร้างเงินรายได้ให้พอสมควร และที่สำคัญการผลิตหม้อลายเขียนสีบ้านเชียงนี้ มีทำอยู่เฉพาะในบ้านคำอ้อ และปู่เท่านั้น

จากเอกสารงานฉลองมรดกโลกบ้านเชียง 5,000 ปี (จังหวัดอุดรธานี. 2539 : 122-123) ได้กล่าวถึงการสืบทอดมรดกการทำหม้อลายเขียนสีดังนี้ ชาวบ้าน 5 ครอบครัวยึดอาชีพปั้นหม้อเลียนแบบบ้านเชียง แต่ไม่ใช่เพียงรูปลักษณะของหม้อเท่านั้น ยังนำเครื่องมือ วิธีปั้น และวิธีการเผาเมื่อ 5,000 ปีที่แล้วมาใช้อยู่ ทั้งที่มีวิธีปั้นหม้อสมัยใหม่ เข้ามาทดแทนแล้วก็ตาม คนบ้านคำอ้อยังเลือกวิธีเดิมอยู่ ถือเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่

คนบ้านคำอ้อปั้นหม้อมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย มีการทำดินเชื้อผสมกลับไปเผา บดให้เป็นชิ้นเล็กผสมกับดินเหนียวอีกครั้ง เพื่อปั้นเป็นรูปร่างตามต้องการ โดยใช้หินครูดเป็นรูปด้านใน ใช้ไม้ตีด้าน

นอกตามรูปโค้งของหินคูด จากนั้นตากให้แห้งแล้วเอาไปเผา ลุงไสว จันทรจรรยา ช่างปั้นหม้อที่มีฝีมือมากที่สุดที่บ้านคำอ้อ กล่าวว่า “คิดว่าคนบ้านเชียงโบราณ ก็คงจะใช้วิธีการปั้นหม้ออย่างเช่นที่บ้านคำอ้อ ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นรูป การทำเท้าหรือมาปาก รวมทั้งการใช้ดินเชื้อผสมดินเหนียวแสดงว่าคนสมัยก่อนมีสติปัญญาที่เฉียบแหลมในการปั้นหม้อ โดยเฉพาะความแข็งแรงของหม้อหรือความเนียนของผิวหม้อ ซึ่งคนสมัยนี้สู้คนสมัยก่อน โน้นไม่ได้เลย ว่าสามารถทำได้อย่างไรอันนี้ก็ยังเป็นคำถามของคนบ้านคำอ้อกันอยู่”

หลังจากการปั้นหม้อเรียบร้อยแล้วการเขียนต้องเป็นภาระของช่างเขียนสีบ้านปูลู ซึ่งมีชาวบ้าน 2 ครอบครัวที่ยังคงยึดอาชีพนี้อยู่ โดยลวดลายจะนำมาเขียนที่บ้านปูลูทั้งหมด แม้ลวดลายที่เขียนออกมาจะไม่แตกต่างจากวัตถุโบราณในอดีต แต่ก็ยังมีคำถามว่าคนสมัยก่อนใช้อะไรในการเขียนใช้สีที่ทำมาจากอะไรจึงมีความทนทานให้สามารถอยู่ได้เป็นระยะเวลานับพันปี ลุงสมคิด ดวงชัยภูมิ ช่างเขียนหม้อบ้านปูลูเล่าว่า “เริ่มต้นการเขียนลวดลายหม้อลายมาเป็นเวลา 25 ปี หลังจากมีคำสั่งจากทางการให้ประชาชนห้ามขุดค้น ในการเขียนครั้งแรกใช้วิธีการเปรียบเทียบกับของจริง ต่อมาใช้ลวดลายที่กรมศิลปภาพพิมพ์ออกเผยแพร่ จะไม่เขียนลายอื่นหรือลายที่คิดขึ้นมาเอง เพราะจะไม่ได้รับความนิยมจากคนซื้อ โดยการเขียนจะเขียน 2 ลักษณะ คือเขียนตามคำสั่งซื้อ และเขียนตามลวดลายที่ได้รับความนิยม นอกจากลูกหลานในครอบครัวแล้วยังมีลูกศิษย์ลูกหาในละแวกใกล้เคียงมาร่วมเขียน โดยเริ่มจากใบเล็กก่อนเมื่อเกิดความชำนาญแล้วจึงให้เขียนใบที่ใหญ่ขึ้น สำหรับสีที่ใช้ในการเขียนมีความเชื่อว่าคนบ้านเชียงใช้ สีเทศ ผสมอะไรสักอย่างเพื่อนำมาเขียนลายหม้อ ส่วนช่างเขียนบ้านปูลูใช้หินเทศผสมขาว เมื่อเขียนลงไปจะไม่ได้สีที่เข้มเท่าที่ควร ก็เอาสีสมัยใหม่มาผสม แต่มีปัญหาคือสีสมัยใหม่จะไม่ค่อยคงทน”

อย่างไรก็ตามชาวบ้านเหล่านี้ยังคงผลิตงานเครื่องปั้นดินเผาเลียนแบบบ้านเชียงอยู่ต่อไป ถึงแม้จะไม่ได้เป็นไปอย่างกว้างขวาง ถ้านับตามจำนวนครัวเรือนที่ยึดอาชีพการปั้นหม้อและเขียนลายบ้านเชียงอาจจะมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานหัตถกรรมแขนงอื่นๆ แต่เราไม่ควรละเลยว่าสิ่งที่เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษ บรรพชนได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบมาอาจเป็นไปได้ว่าศาสตร์แขนงนี้อาจมีไว้เพื่อชาวบ้านเชียงเท่านั้นก็เป็นได้ แต่ก็เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าถ้าอยากได้เครื่องปั้นดินเผาเลียนแบบบ้านเชียงที่มีความสวยงามและยังคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์เอาไว้ในทุกขั้นตอนการผลิต ก็ต้องเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเลียนแบบหม้อดินลายที่ปั้นจากบ้านคำอ้อและเขียนลวดลายจากบ้านปูลูเท่านั้น

2.4 แนวคิดในการออกแบบพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

ในการวิจัยการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองพร้อมบรรจุภัณฑ์โดยการประยุกต์ของลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ด้านกรอบ

แนวคิดในการวิจัยมีแนวทางในการศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดดังนี้

2.4.1 แนวทางการศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

แนวทางการศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองตามแนวคิดในการศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ในด้านการวิเคราะห์ชิ้นงานของ มารุต อัมรานนท์ (อ้างในนวลลออ ทิมา นนท์, 2543 : 77-81) การวิเคราะห์ชิ้นงานจะทำให้ทราบถึงรายละเอียดในแง่มุมต่างๆ ของชิ้นงานนั้น โดยมีประเด็นควรศึกษาได้แก่

1. ความมุ่งหมายของการสร้างงาน

เป็นการศึกษาถึงความจำเป็นและความต้องการในการสร้างงานว่าทำขึ้นเพื่อสิ่งใด โดยปกติเราจะพบว่างานศิลปะพื้นบ้านนั้นสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางด้านการใช้สอย เพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิตเสียเป็นส่วนใหญ่ ตั้งแต่ต้นขึ้นมาจนกระทั่งการพักผ่อนนอนหลับและตั้งแต่เกิดจนตายสิ่งของถูกนำมาเสนอสิ่งนี้ เราจึงพบว่าจุดมุ่งหมายในการสร้างงานนั้นจะมีความสัมพันธ์ด้านการใช้สอย และสัมพันธ์กับสัดส่วนร่างกายของคนเรา ซึ่งได้ผ่านการ ใช้ ซึ่งได้ผ่านการทดลองใช้และพัฒนาผ่านการแก้ไขข้อบกพร่องจนสามารถตอบสนองการใช้สอยได้เป็นอย่างดี

นอกจากงานศิลปะพื้นบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังมีงานบางอย่างที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองทางด้านความเชื่อ โดยความเชื่ออาจเป็นความเชื่อทางศาสนาทำขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา หรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับชีวิตการเกิด การตาย เช่นการทำราง หรือตุ้ก ก็มีทั้งความเชื่อในด้านที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมงคล เช่น ตุ้กกระด้าง ตุ้กใจ หรือตุ้กที่ใช้ในงานอวมงคล เช่น ตุ้กสามหาง เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการส่งศพเพื่อให้ได้ไปสวรรค์

งานศิลปะพื้นบ้านบางอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสันตนาการ หรือความเลิกละ เช่นการสานปลาตะเพียน การทำหนังตะลุง การปั้นตุ้กตาเป็นต้น

การศึกษาจุดมุ่งหมายของการสร้างงาน จึงเป็นการตอบคำถามที่ว่าทำขึ้นเพื่ออะไร โดยงานแต่ละประเภทย่อมมีจุดประสงค์ในการสร้างงานและมีการใช้งานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2. กระบวนการสร้างงาน

ในการสร้างงานเพื่อจะได้งานออกมาแต่ละชิ้น โดยทั่วไปมักมีกระบวนการสร้างงานหลักดังนี้

2.1 การเตรียมวัสดุ

2.2 การสร้างชิ้นงาน

2.3 การตกแต่งชิ้นงาน

ในการสร้างงานศิลปะพื้นบ้านกรอบของกระบวนการสร้างงานที่กำหนดไว้สามารถทำให้เราพิจารณาขั้นตอนและกระบวนการสร้างงาน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ลักษณะทางกายภาพของชิ้นงาน

เป็นลักษณะที่เราเห็นในชิ้นงานนั้นๆ เช่น รูปร่างรูปทรง ขนาด ลวดลาย โครงสร้าง ซึ่งต้องอธิบายรูปลักษณะของชิ้นงานนั้นให้ชัดเจนในแต่ละประเด็น การอธิบายเรื่องของรูปร่างรูปทรง หมายถึงขนาดที่มองเห็นภาพของงานนั้น การอธิบายเรื่องลวดลาย หรือการประดับตกแต่ง คือการอธิบายถึงส่วนประกอบที่เป็นการประดับตกแต่ง เช่น เส้น สี หรือการใช้วัสดุอื่นประดับ สิ่งที่มีลวดลาย เช่น ลวดลายที่สลักอยู่บนภาชนะของงาน โลหะบางประเภท ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนเครื่องจักสาน ลวดลายที่แกะสลักลงบนพื้นผิวของไม้ หรือลายขีดของชาวอีสาน ลวดลายเป็นสิ่งที่ทำให้ภาชนะเครื่องใช้เหล่านั้นดูน่าใช้ มีความประณีตที่เกิดจากจิตใจนอกเหนือไปจากประโยชน์ใช้สอย ลวดลายยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มชน ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่ปรากฏเข้ามาสู่งานนั้นๆ เช่นลวดลายเครื่องเงิน ที่ได้รับอิทธิพลของลวดลายศิลปะของพม่า เป็นต้น

2.4.2 กรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

โดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา

การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์จากการศึกษาแนวคิดเรื่องหลักการออกแบบลวดลายงานหัตถกรรมของ สิทธิศักดิ์ รัชศรีสวัสดิ์กุล (2529 : 135-140) กล่าวว่าหลักการออกแบบลวดลายในงานหัตถกรรมที่สำคัญประกอบด้วย

1. คำนึงถึงความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ตามความหมายของงาน หัตถกรรมได้กำหนดไว้ชัดเจนแล้วว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์เพื่อประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิต ดังนั้นในการออกแบบจะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าสิ่งที่ออกแบบนั้นเป็นที่ของที่ประดิษฐ์ขึ้นสำหรับใช้ในกิจการอย่างไร ก็ต้องต้องคำนึงถึงว่าสิ่งนั้นมีความเหมาะสมกับหน้าที่ที่กำหนดไว้ได้ เช่น การออกแบบเครื่องจักสานเมื่อได้ออกแบบให้เป็นตะกร้าสำหรับใส่ผลไม้ แล้วนำไปใส่ใส่ดอกไม้หรือใส่ขนมก็จะดูขัดหูขัดตา ไม่กลมกลืนกัน

2. คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัสดุที่ประดิษฐ์วัสดุนำมาใช้ในการประดิษฐ์งานที่เป็นหัตถกรรมนั้นจะต้องเป็นวัสดุที่สามารถหาได้จากท้องถิ่นซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น วัสดุจากผลผลิตทางการเกษตรกรรม วัสดุจากธรรมชาติ ซึ่งวัสดุดังกล่าวมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ดินมีคุณสมบัติเปราะแตกง่าย เสียหายง่าย โลหะมีคุณสมบัติเหนียวแข็งทนความร้อน แต่ราคาค่อนข้างแพง ฉะนั้นการที่จะออกแบบกำหนดรูปร่าง ต้องคำนึงถึงลักษณะของรูปร่างที่เหมาะสมกับวัสดุที่ใช้ เช่นการออกแบบแจกันที่ประดิษฐ์จากดิน เพื่อจะนำไปเผาและเคลือบสีกับการออกแบบแจกันที่ประดิษฐ์ด้วย

วัสดุโลหะแผ่น เพื่อนำมาเชื่อมติดกัน ลักษณะรูปทรงและลวดลายต่างๆ ตลอดจนการใช้สีจะต้องแตกต่างกันทั้งนี้เพราะคุณสมบัติของวัสดุทั้งสองอย่างมีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันนั่นเอง ดังนั้นในการออกแบบจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้กับงานนั้นๆ ด้วย

3. คำนึงถึงความสวยงามของรูปทรงและลวดลาย สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ที่เป็นงานหัตถกรรมเมื่อทำให้หน้าที่ในการใช้สอยดีแล้ว ความสวยงามจะเป็นสิ่งที่จะลืมเสียไม่ได้ ดังนั้นงานหัตถกรรมจึงสามารถแสดงรูปแบบลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์มีคุณค่าทางศิลปะ เราสามารถให้ความสำคัญกับความงามในงานหัตถกรรมและประโยชน์ใช้สอยของงานหัตถกรรมมีน้ำหนักเท่าๆ กัน คือการออกแบบจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยร้อยละ 50 และคำนึงถึงความสวยงามร้อยละ 50 การออกแบบที่เกี่ยวกับความงาม ควรศึกษาโดยยึดหลักการฝึกให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยผลงานดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางศิลปะหัตถกรรม มีลักษณะที่เป็นแบบประจำชาติ การได้เห็นรูปแบบ สัดส่วน ลวดลาย ตลอดจนสีเส้นตามแบบอย่างงานหัตถกรรมที่ดี จะทำให้สามารถสร้างมโนภาพขึ้นมาได้อย่างถูกต้องและเป็นการพัฒนาแบบอย่างสืบเนื่องกัน

โดยในการออกแบบเชิงประยุกต์นั้นจำเป็นต้องศึกษาถึงองค์ประกอบและจุดมุ่งหมายสำคัญของงานให้สอดคล้องและเหมาะสม เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 11-12) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ไว้ว่า สิ่งใดก็ตามที่เราไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ที่ควรจะเป็น แต่นำไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงค์อื่น เรียกว่าการประยุกต์ โดยอาจทำได้ทั้งสิ่งของและแนวคิดเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและตอบสนองวัตถุประสงค์การใช้งาน การประยุกต์เป็นการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของสิ่งนั้นให้ไปทำหน้าที่ใหม่ ในบริบทใหม่ เพื่อวัตถุประสงค์ใหม่

การประยุกต์ให้ความสำคัญกับการนำสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาใช้ในภาคปฏิบัติอย่างเหมาะสม การประยุกต์ทำให้มีความแตกต่างระหว่าง “ความรู้” กับ “ความรู้ความสามารถ” เพราะความรู้จะไม่มีประโยชน์เลย หากผู้มีความรู้นั้นปราศจากความสามารถในการประยุกต์ ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้เหมาะสมในโลกของความเป็นจริง คือ รู้แต่ทฤษฎีแต่นำไปปฏิบัติจริงไม่ได้ การพัฒนาความคิดเชิงประยุกต์จะช่วยให้สามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และยังช่วยทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่ก้าวหน้าและสร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ที่หลากหลาย

2.4.3 ศึกษาความคิดเห็นของสตรีที่ใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง

ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปแปรรูปเป็นชุดแต่งกายสตรีประเภทเสื้อ โดยใช้แนวคิดเรื่องหลักเกณฑ์การประเมินผลการออกแบบของนวนน้อย บุญวงษ์ (2545 : 191-193) ในส่วนของการ

ประเมินงานออกแบบ กล่าวว่าแนวทางการพิจารณาสร้างหลักเกณฑ์การประเมินผลสำหรับงานออกแบบ ซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ทางด้านการออกแบบ (Design Aspect) ดังนี้

1. ประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function) ควรพิจารณาประเมินจาก

- 1.1 ความสะดวกง่ายดายในการใช้งาน
- 1.2 ความเหมาะสมถูกต้องตามสรีระของผู้ใช้
- 1.3 ความปลอดภัย
- 1.4 การบำรุงรักษา
- 1.5 ความแข็งแรงทนทาน

2. ความงาม (Aesthetic Function)

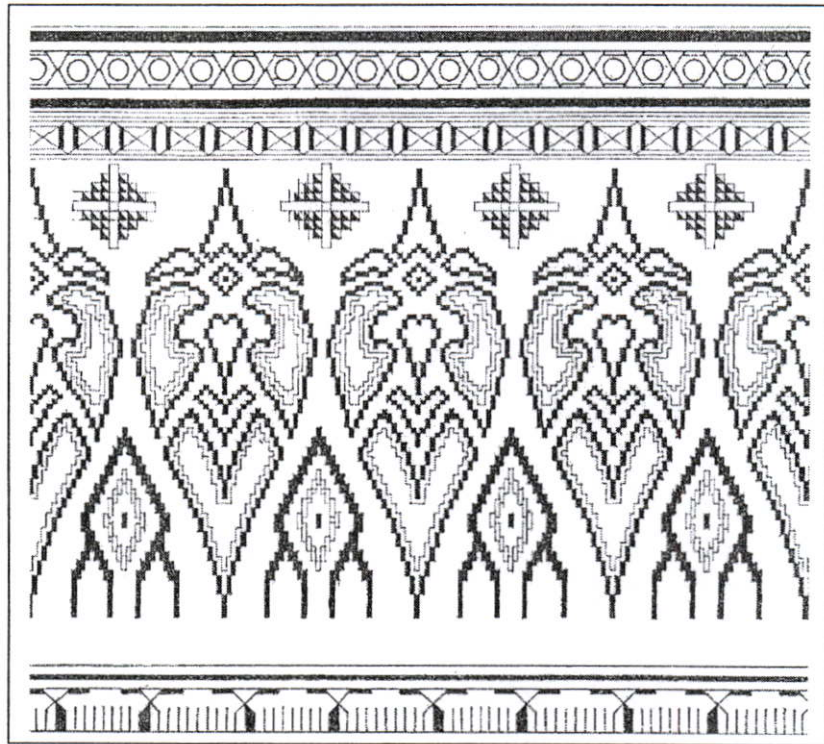
- 2.1 ความงามในการจัดองค์ประกอบ
- 2.2 ความงามอย่างเหมาะสมกับประเภทของงาน
- 2.3 ความมีคุณค่า-ราคา
- 2.4 ความมีเอกลักษณ์น่าสนใจ

2.4.4 พื้นฐานการออกแบบลวดลาย

ในการออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองเพื่อเป็นสร้างความเข้าใจด้านการประยุกต์ลวดลายเพื่อสร้างแบบลวดลายผู้วิจัยนำเสนอกระบวนการประยุกต์ออกแบบลวดลายพื้นฐานด้านกรผูกลายของประเสริฐ ศลิวัฒนา (2538:181-205) ดังนี้

2.4.4.1 การผูกลาย

การผูกลาย หมายถึง การจัดประกอบตัวลายหรือแม่ลาย ร่วมกับองค์ประกอบส่วนอื่นๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน จนปรากฏเห็นเป็นลวดลายรูปแบบต่างๆ เพื่อแสดงเนื้อหาเรื่องราวจากรูปแบบที่ผูกประกอบขึ้นนั้น

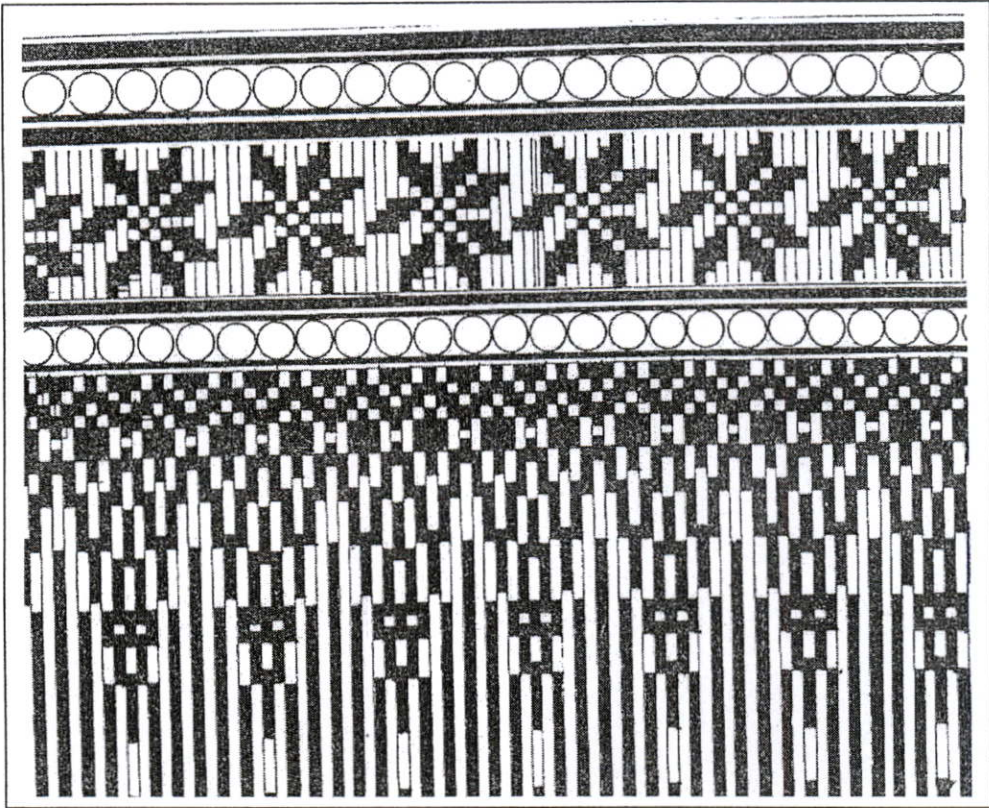
ภาพที่ 2.30 ลวดลายที่เกิดจากการผูกตัวลายประกอบเข้ากับองค์ประกอบลายส่วนอื่นๆ

การผูกลาย เป็นปฏิบัติการที่ต้องมีการวางแผน เพื่อแก้ปัญหา นับตั้งแต่กำหนดรูปแบบการแบ่งพื้นที่ กำหนดตัวลายหรือแม่ลาย การผูกประกอบด้วยลายเข้าด้วยกันในลักษณะวิธีการต่างๆ ซึ่งในแต่ละช่วงตอนต่างก็มีรายละเอียดปลีกย่อยพอที่จะสรุป และนำมากำหนดแสดงให้เห็นได้ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ เป็นการตั้งเป้าหมายแห่งพฤติกรรมการออกแบบ โดยคำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดจากลวดลายว่า เมื่อสร้างขึ้นแล้วจะก่อให้เกิดคุณประโยชน์ใดกับพื้นผิว โครงสร้างและจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้รับรู้อะไรการกำหนดจุดประสงค์นี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติการออกแบบอย่างมีที่หมาย เช่น การออกแบบลวดลายเพื่อแสดงเนื้อหาเรื่องราว ออกแบบลวดลายเพื่อแสดงความเป็นเชื้อชาติ วัฒนธรรม หรือยุคสมัย ออกแบบลวดลายเพื่อสร้างคุณค่าความงามแก่โครงสร้าง ดังนี้เป็นต้น

2. กำหนดเนื้อหาเรื่องราว การกำหนดเนื้อหาเรื่องราวเป็นอีกจุดมุ่งหมายหนึ่งในการแสดงออกลงบนพื้นที่ โดยผ่านสื่อรูปแบบว่า จะใช้รูปแบบในลักษณะใด ถ้ากำหนดให้ลวดลายแสดงออกเพียงด้านความสวยงาม ความแปลกตา น่าทึ่ง โดยไม่สื่อแสดงถึงบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ความเชื่อ ฯลฯ นั่นคือ การแสดงออกด้วยลวดลายเพียงเพื่อแสดงเนื้อหาของลายเท่านั้น แต่ถ้า

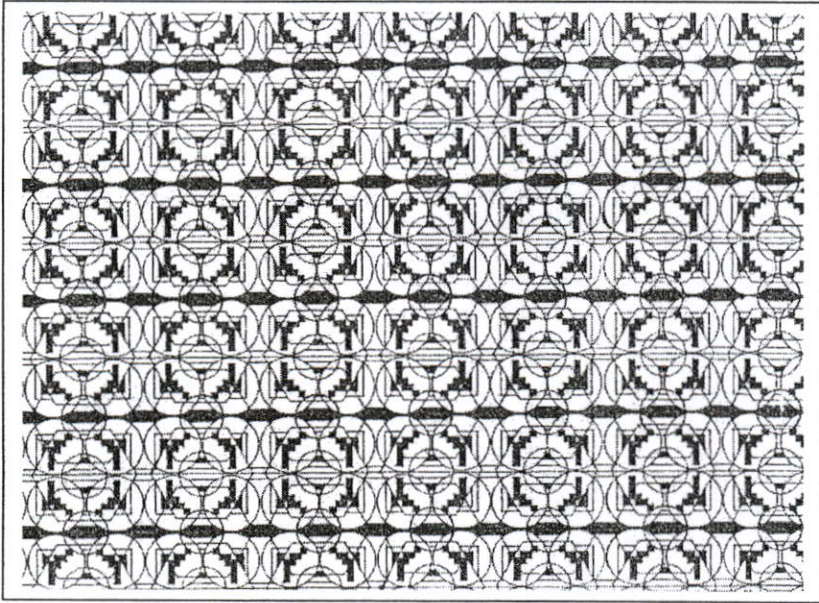
จุดมุ่งหมายต้องการสื่อด้วยสัญลักษณ์ หรือรูปแบบที่แสดงถึงบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ นั้นย่อมต้องกำหนดการแสดงออกด้วยเรื่องราว ซึ่งการกำหนดเนื้อหาหรือเรื่องราวนี้อาจมีส่วนเกี่ยวข้อง โยงไปถึงการกำหนดตัวลายที่จะนำมาใช้ในการสื่อแสดงออกในลักษณะ ลวดลาย

ภาพที่ 2.31 ลวดลายที่แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่สื่อความหมายถึงเรื่องราวใดๆ

3. กำหนดแบ่งพื้นที่ การออกแบบลวดลายมักจะถูกกำหนดด้วยพื้นที่บังคับ ซึ่งเป็นรูปโครงร่างลักษณะต่างๆ ในขั้นการกำหนดจุดประสงค์ของลาย ทำให้ผู้ออกแบบสามารถมองเห็นภาพพจน์โดยรวมของลายที่จะสร้างสรรค์ ส่วนการกำหนดเนื้อหาหรือเรื่องราว เป็นการวางจุดประสงค์เฉพาะในวงที่แคบเข้า ส่วนการกำหนดแบ่งพื้นที่โดยรวมออกเป็นส่วนย่อยๆ นี้ เป็นขั้นปฏิบัติการในลักษณะวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบและจัดตัวลายลงในส่วนย่อยที่ละส่วน จากนั้นจึงจัดลายประกอบรวมเข้าด้วยกันในภายหลัง การกำหนดแบ่งพื้นที่โดยรวมออกเป็นส่วนย่อยๆ นี้ ทำให้สะดวก

ต่อการกำหนดรูปแบบตัวลายลงในพื้นที่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือเรื่องราว อีกทั้งสามารถกำหนดจุดประสงค์เฉพาะในพื้นที่ย่อย ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขจุดประสงค์ทั่วไปได้อีก

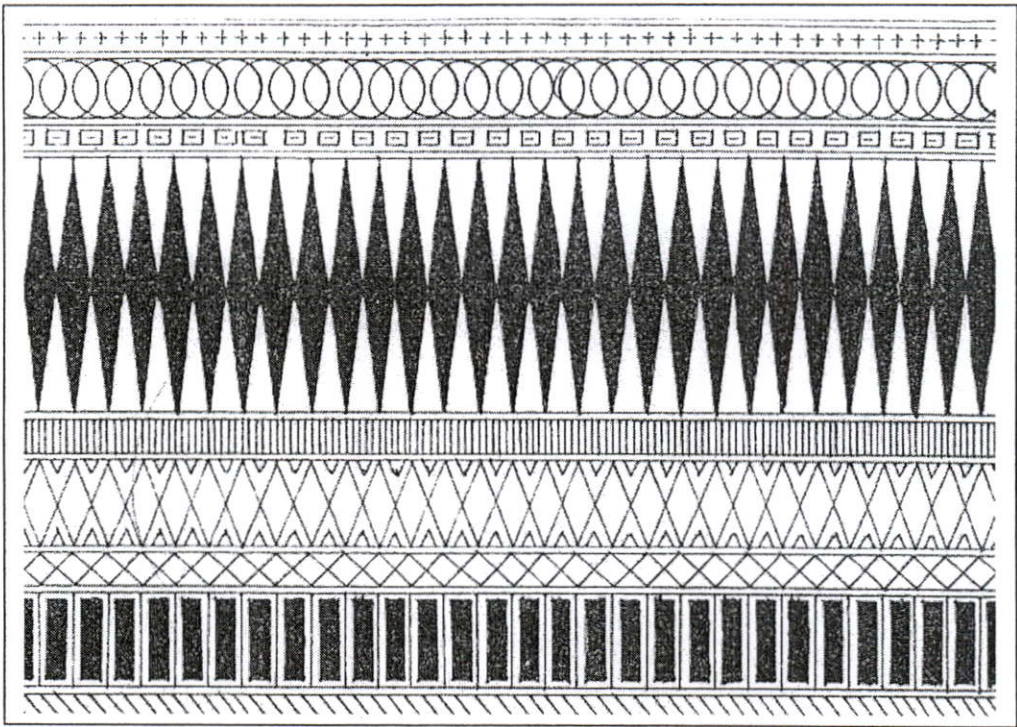

ภาพที่ 2.32 การแบ่งพื้นที่ทำให้สามารถกำหนดใส่ตัวลายได้อย่างมีระเบียบและสวยงาม

การกำหนดแบ่งพื้นที่ในลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ออกแบบจะพิจารณาเห็นความเหมาะสม ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว แต่โดยทั่วไปการแบ่งพื้นที่มักแบ่งเป็นส่วนย่อย ตามลักษณะประเภทของลาย ได้แก่

3.1 แบ่งย่อยพื้นที่ในลักษณะแผ่นผืน ได้แก่ การกำหนดแบ่งพื้นที่โครงสร้างโดยรวมออกเป็นส่วนย่อยๆ เพื่อกำหนดลูกประกอบตัวลายเข้าด้วยกันในลักษณะแผ่นผืน ซึ่งการกำหนดแบ่งอาจทำได้ 2 วิธี คือ แบ่งด้วยรูปเรขาคณิต และแบ่งตามลักษณะลายแถบ

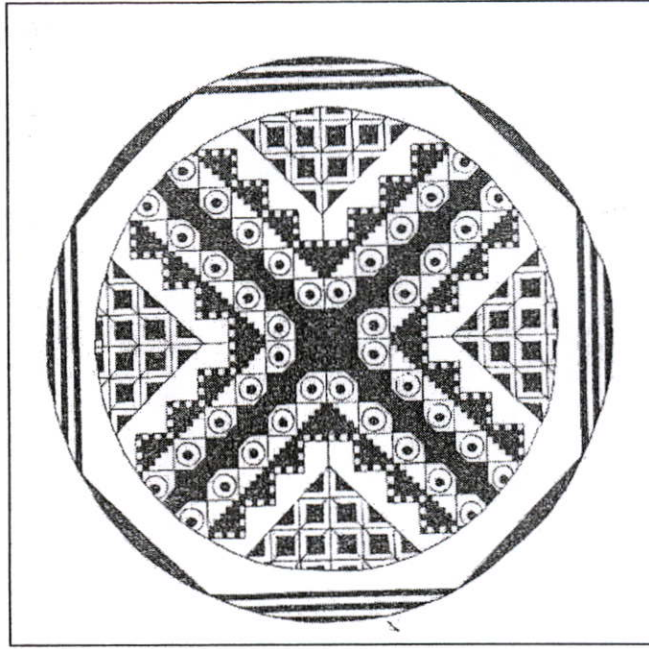
3.2 แบ่งย่อยพื้นที่ในลักษณะแถบ ได้แก่ การกำหนดแบ่งพื้นที่โครงสร้างโดยรวมออกเป็นส่วนย่อยๆ ลักษณะแถบ เพื่อกำหนดลูกประกอบตัวลายต่อเข้าด้วยกันในทางยาว และแถบลายจะประกอบรวมกันเป็นแผ่นผืน

ภาพที่ 2.33 การแบ่งพื้นที่ย่อยในลักษณะแถบ เพื่อผูกประกอบลายลงในแถบย่อยแต่ละแถบ และลายแถบทั้งหมดจะประสานรวมกันเป็นแผ่นผืน

3.3 แบ่งย่อยพื้นที่ในลักษณะแผ่นผืนและแถบผสมผสานกัน ได้แก่ การกำหนดแบ่งพื้นที่โครงสร้างโดยรวมออกเป็นส่วนย่อยๆ ลักษณะแถบ ที่มีขนาดต่างกันและกำหนดหน้าที่ของแถบต่างขนาดนี้ ให้แถบขนาดเล็กทำหน้าที่เสริมประกอบ ส่วนแถบขนาดใหญ่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่จุดเด่นของพื้นที่ทั้งหมด โดยแถบขนาดใหญ่สามารถผูกประกอบตัวลายเข้าด้วยกันในพื้นที่ลักษณะแผ่นผืน ดังนั้น การแบ่งพื้นที่ย่อยลักษณะนี้ จึงคล้ายเป็นการผสมผสานกันระหว่างพื้นที่ลักษณะแถบและแผ่นผืน

3.4 แบ่งย่อยพื้นที่ในลักษณะเฉพาะรูปแบบ ได้แก่ การกำหนดแบ่งพื้นที่โครงสร้างโดยรวมออกเป็นส่วนย่อยๆ ด้วยวิธีเฉพาะที่ต่างไปจาก 3 วิธีที่ได้กล่าวมา เช่น การกำหนดแบ่งพื้นที่โดยลากเส้นรัศมีหรือเส้นทแยงมุม หรือแบ่งโดยสร้างรูปลักษณะเดียวกับเส้นขอบรอบพื้นที่โครงร่างซ้อนคู่ขนานหรือแบ่งตามประเพณีนิยม เช่น ใช้สิริเทา หรือคดกริช แบ่งพื้นที่เป็นส่วนย่อยในจิตรกรรมไทย

ภาพที่ 2.34 การกำหนดแบ่งพื้นที่เป็นส่วนย่อยด้วยการลากเส้นรัศมีหรือเส้นทแยงมุม

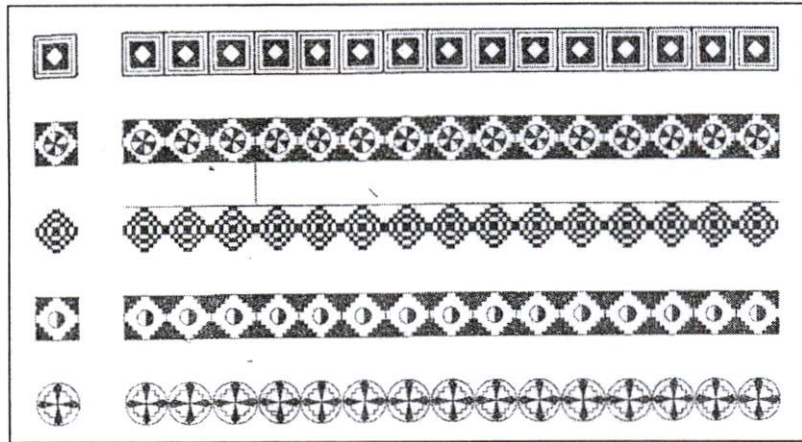
4. กำหนดตัวลาย คือ การกำหนดรูปหรือแบบลักษณะใดๆ ขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดประกอบรวมเข้าเป็นลวดลาย ให้เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่ที่โครงสร้าง เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องราว และเหมาะสมกับจุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายพฤติกรรมการออกแบบลวดลาย

การกำหนดตัวลายจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาหรือเรื่องราวที่ต้องการสื่อแสดงเป็นสำคัญ หากลวดลายต้องการแสดงเพียงเนื้อหา ตัวลายที่จะกำหนดใช้ก็อาจเป็นเพียงเส้นพื้นฐาน เส้นประดิษฐ์รูปเรขาคณิต รูปอิสระหรือรูปนามธรรม เพราะทั้งรูปและเส้นดังกล่าวสามารถกำหนดจัดเป็นลวดลาย โดยไม่สื่อแสดงถึงบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ฯลฯ อันเป็นเรื่องราวใดๆ ได้ เมื่อนำมาจัดประกอบเป็นลวดลาย ก็จะแสดงเนื้อหาจากรูปแบบออกมาในลักษณะความสวยงาม ความแปลกตา หรือนำมาซึ่งการจัดนั้น

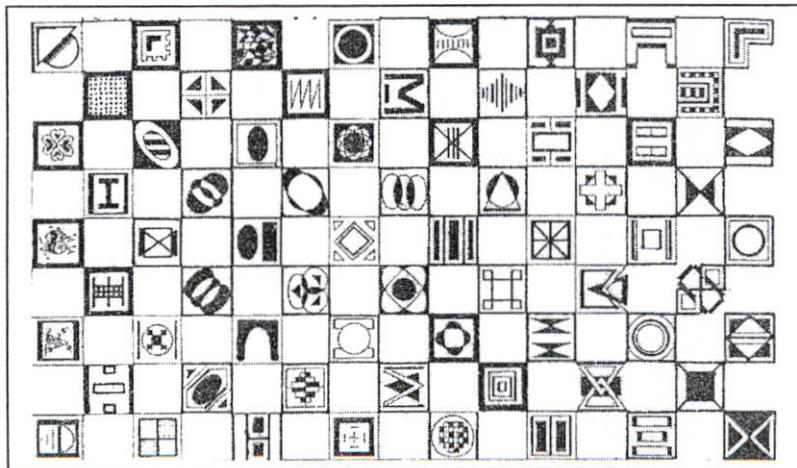
แต่ถ้าลวดลายที่จะกำหนดนั้น เพื่อใช้สื่อความหมายแสดงเป็นเรื่องราวของคน เหตุการณ์ สถานที่ ฯลฯ หรือใช้เป็นตัวสัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ก็มักใช้ตัวลายรูปแบบธรรมชาติ รูปแบบความเชื่อ รูปแบบตัวอักษร ตลอดจนรูปแบบผลิตภัณฑ์ของเครื่องใช้เป็นสำคัญ เพราะรูปแบบเหล่านี้โดยตัวมันเองจะมีความหมายสื่อแสดงถึงสิ่งต่างๆ อยู่แล้ว เมื่อนำมาจัดประกอบรวมเข้าด้วยกันก็จะเป็นเรื่องราวต่างๆ ได้ ดังนั้น ตัวลายที่จะกำหนดขึ้นเพื่อใช้ผูกประกอบเป็นลวดลายจึงอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

4.1 ตัวลายแสดงเนื้อหา ได้แก่ ตัวลายที่ปรากฏให้เห็น โดยมีสาระใจความสำคัญใน รูปแบบตัวมันเอง ไม่กระตุ้นความรู้สึกจากการพบเห็นสื่อโยงไปถึงสิ่งอื่นๆ ตัวลายแสดงเนื้อหาอาจ แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

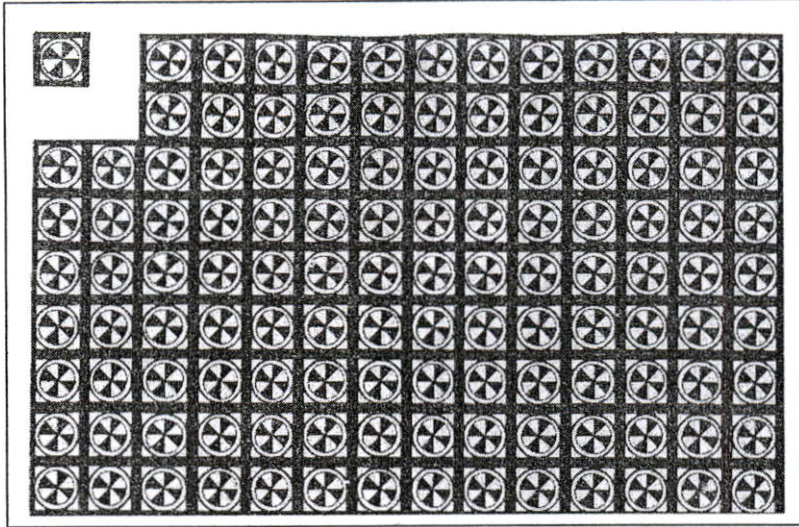
ก. ตัวลายคงสภาพหรือตัวลายลักษณะปิด ได้แก่ ตัวลายลักษณะเป็นหน่วยที่มีเอกภาพสมบูรณ์ ในตัวมันเอง เมื่อนำมาผูกประกอบเป็นลวดลายกับตัวลายตัวอื่นๆ แล้ว ก็ยังคงปรากฏคุณลักษณะ รูปแบบเฉพาะตัวไม่เปลี่ยนแปลง และลวดลายที่ผูกประกอบขึ้นก็จะมีลักษณะสิ้นสุดลงตัวตามรูปแบบ ของตัวลายอยู่เสมอ

ภาพที่ 2.35 ตัวลายคงสภาพหรือตัวลายลักษณะปิด จะเห็นได้ว่า ตัวลายแต่ละตัวจะมีลักษณะเป็น หน่วยที่มีเอกภาพสมบูรณ์ในตัวมันเอง

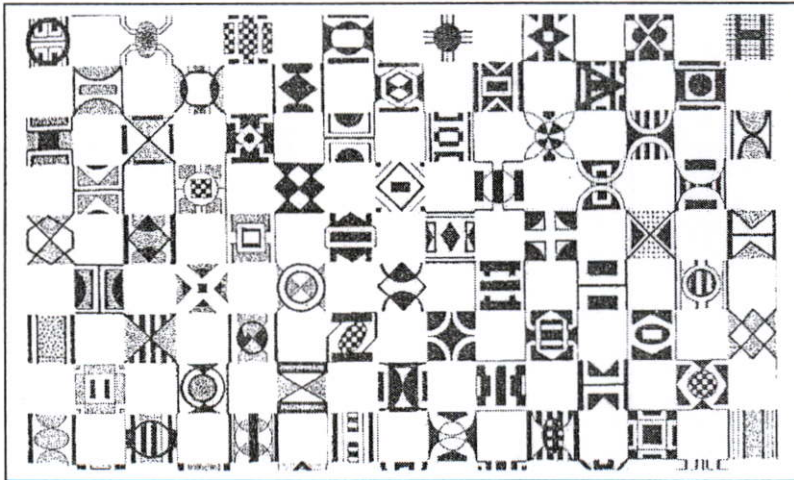

ภาพที่ 2.36 การผูกลายด้วยตัวลายลักษณะปิด

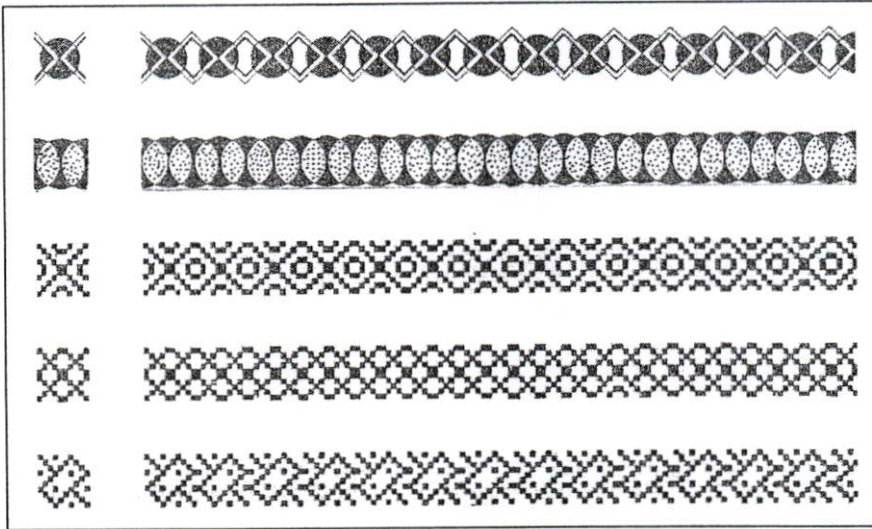

ภาพที่ 2.37 ลายลักษณะแผ่นพื้นที่ผูกประกอบขึ้นจากตัวลายคงสภาพหรือตัวลายลักษณะปิด

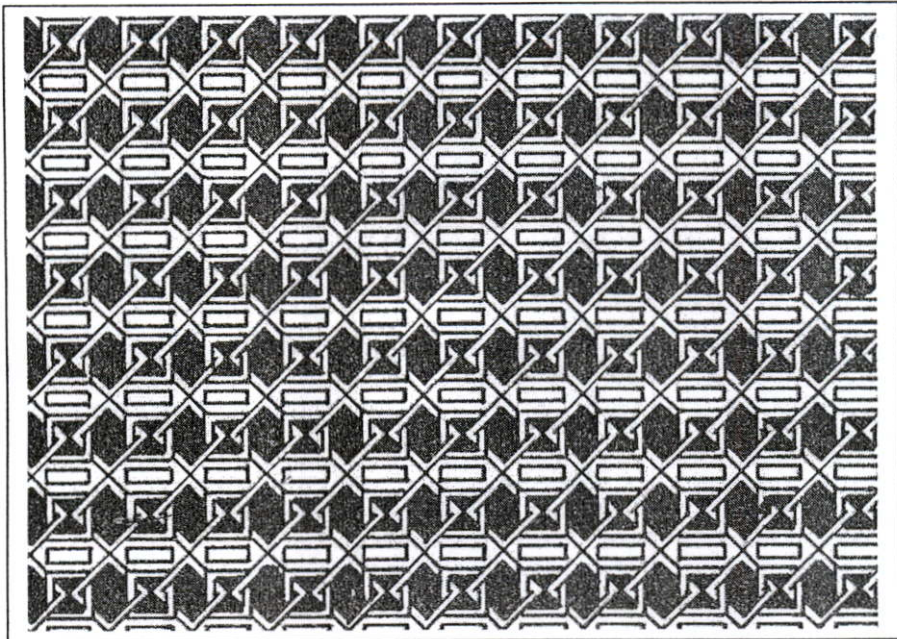
ข. ตัวลายแปรสภาพหรือตัวลายลักษณะเปิด ได้แก่ ตัวลายลักษณะเป็นหน่วยที่มีรูปแบบไม่สิ้นสุดสมบูรณ์ในตัวมันเอง แต่จะเกิดสภาพสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับการประกอบต่อเข้ากับตัวลายตัวอื่นที่มีลักษณะเดียวกัน ตัวลายชนิดนี้ จะได้รับการออกแบบมาเพื่อให้ผูกลายซ้ำแบบต่อเนื่อง คือสามารถนำตัวลายที่มีลักษณะเดียวกัน มาเชื่อมได้ทั้งด้านข้าง ด้านบน และด้านล่างของตัวลาย ส่วนลวดลายที่ผูกประกอบขึ้น จะมีลักษณะเหมือนไม้สิ้นสุดลงตัว คล้ายกับยังมีต่อไปอีกหรือเป็นการตัดทอนมาเสนอ

ภาพที่ 2.38 ตัวลายแปรสภาพหรือลายลักษณะเปิด 1

ภาพที่ 2.39 การผูกกลายด้วยตัวลายลักษณะเปิด 2

ภาพที่ 2.40 ลักษณะแผ่นผืนที่ผูกประกอบขึ้นจากตัวลายแปรสภาพหรือตัวลายลักษณะเปิด

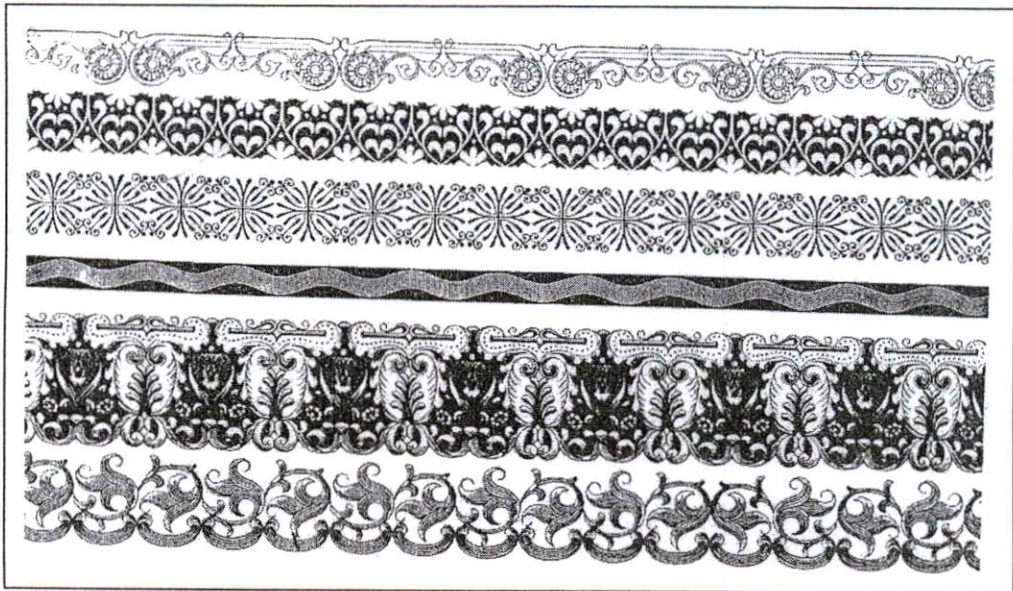
4.2 ตัวลายแสดงเรื่องราว ได้แก่ ตัวลายที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปแบบต่างๆ และรูปแบบนั้นสื่อความหมายพรรณนาโยงไปถึงสิ่งอื่นๆ เมื่อนำเอารูปแบบแต่ละอย่างมาจัดประกอบเข้าด้วยกัน ก็จะปรากฏความหมายผสมผสานกันเป็นเรื่องราวของรูปแบบเหล่านั้น

5. การผูกลาย จากตัวลายแต่ละตัวที่กำหนดขึ้น เพื่อนำมาจัดประกอบรวมเข้าด้วยกันในแต่ละพื้นที่ย่อย และเป็นภาพลวดลายแสดงเนื้อหาเรื่องราวในพื้นที่โดยรวมนั้น มีหลักเกณฑ์ในการจัดที่ยึดถือเป็นแนวทาง 3 ประการคือ ความสมดุล จุดสนใจ และเอกภาพ ซึ่งมีแนวกำหนดดังนี้

ความสมดุล เป็นการจัดตัวลายลงในพื้นที่โดยคำนึงถึงปริมาณที่เท่ากัน หรือลักษณะการจัดวางที่เสมอกันทั้งพื้นที่ที่โครงสร้าง ทำให้ดูแล้วรู้สึกเท่าๆ กัน ไม่หนักหรือถ่วงเอนไปในด้านหรือมุมใดจนเกินความพอดี

จุดสนใจ เป็นการกำหนดให้ตัวลายหรือลวดลายที่จัดประกอบเข้าด้วยกันนั้น ปรากฏคุณสมบัติทางกายภาพจากรูปแบบหรือเนื้อหาเรื่องราว กระตุ้นเร้าความสนใจจากการพบเห็นได้ ซึ่งจุดสนใจนี้อาจเน้นบริเวณพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่โดยรวม ให้โดดเด่นกว่าบริเวณส่วนอื่นๆ หรือเฉลี่ยความโดดเด่นให้กระจายทั่วทุกจุดของพื้นที่ที่โครงสร้างก็ได้

เอกภาพ เป็นความกลมกลืนเข้ากันได้โดยการเชื่อมโยง หรือประสานกันอย่างมีระเบียบขององค์ประกอบต่างๆ ที่นำมาจัดเข้าด้วยกัน จนเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในผลรวมของรูปลายหรืออาจกล่าวได้ว่าเอกภาพนั้น ได้แก่ การรวมตัวกันอย่างมีคุณภาพนั่นเอง

ภาพที่ 2.41 การผูกประกอบตัวลายเรียงต่อเข้าด้วยกันในลักษณะซ้ำๆ

การผูกลายเป็นการจัดประกอบตัวลายหรือแม่ลาย รวมกับองค์ประกอบส่วนอื่นๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน จนปรากฏเห็นเป็นลวดลาย การผูกลายเป็นปฏิบัติการอย่างมีระบบแบบแผน นับตั้งแต่การกำหนดจุดประสงค์ที่ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายแห่งพฤติกรรมการออกแบบลวดลายไปสู่การปฏิบัติ การกำหนดเนื้อหาเรื่องราว คือ สารที่ต้องการสื่อแสดงด้วยรูปแบบในลักษณะลวดลาย การกำหนดแบ่งพื้นที่ เป็นการย่อพื้นที่โดยรวมลงให้สะดวกต่อการกำหนดเนื้อหาเรื่องราวแต่ละช่วงตอน ลงบนพื้นที่ย่อนั้น และง่ายต่อการกำหนดรูปแบบของตัวลายให้เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่ย่อ การกำหนดตัวลาย เป็นการสร้างรูปแบบลักษณะต่างๆ ขึ้น เพื่อใช้เป็นสื่อหรือสัญลักษณ์นำสาร อันได้แก่ เนื้อหาเรื่องราวออกแสดงให้ประจักษ์

การผูกลาย เป็นการนำลายรูปแบบต่างๆ มาจัดประกอบลงในพื้นที่ที่กำหนดแบ่ง ผูกประกอบ รวมกันเข้าเป็นเนื้อหาเรื่องราว โดยยึดหลักในการจัดประกอบว่า ภาพลายที่ปรากฏจะต้องมีความสมดุล มีจุดสนใจ และมีเอกภาพ หลังจากผูกประกอบลายเป็นรูปแบบลวดลายแล้ว อาจมีการนำลาย ลักษณะต่างๆ นั้นมาจัดประกอบรวมกัน เพื่อแสดงเนื้อหาเรื่องราวที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น เรียกว่าเป็นการจัดลายประกอบรวม การจัดลายลักษณะนี้มักจะใช้ในกรณีที่ต้องการหลีกเลี่ยงความซ้ำของรูปแบบ ตัวลาย ให้มีความหลากหลายในพื้นที่เดียวกับของโครงสร้างโดยรวม

การที่จะนำลายลักษณะรูปแบบใด มาจัดประกอบรวมกันเป็นลายประกอบรวมนั้น ผู้จัดประกอบจะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของลายแต่ละลักษณะ ว่าเมื่อนำมาจัดรวมเข้าด้วยกันแล้ว ลักษณะใดควรจะอยู่ในตำแหน่งใดของพื้นที่โดยรวม และลายลักษณะใดเหมาะสำหรับใช้เป็นจุดเด่นของภาพ ลักษณะใดเหมาะสำหรับใช้เสริมประกอบให้ส่วนอื่นๆ ให้มีคุณค่ายิ่งขึ้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการทอผ้าของประชาชนชาวอีสานซึ่งหากกล่าวถึงเรื่องวัฒนธรรมการทอผ้าแล้วคงไม่สามารถละเลยหรือมองข้ามเรื่องเกี่ยวกับเพศหญิง หรือสตรีกับการทอผ้า เนื่องจากหากกล่าวถึงเรื่องการทอผ้าแล้ว ในทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานถือว่า การทอผ้าเป็นงานของเพศหญิง ส่วนเพศชายมีหน้าที่ทำงานจักสาน การบวชเรียนในวัด ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ทอผ้าทั้งเพื่อใช้เอง ยังเก็บไว้ใช้ในงานพิธีต่าง เช่น ประเพณีการแต่งงาน หรือพิธีกรรมทางศาสนา ดังการศึกษางานวิจัยจึงให้ความสำคัญไปที่เรื่องวัฒนธรรมการทอผ้ากับสตรีอีสาน และแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นให้สามารถดำรงอยู่ในแง่ของการอนุรักษ์เชิงพัฒนาแบบยั่งยืน ดังแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยดังนี้

จากการศึกษาของ สุรพล คำริกุล (2540 : 65-66) ในหัวข้อ “ผ้าในวัฒนธรรมบ้านเชียง” พบว่า เทคโนโลยีในการทอผ้าถือกำเนิดมาจากการทำเชือก เลื่อและเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผาหลายเชือก ทาบเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าชุมชน โบราณในแหล่งวัฒนธรรมบ้านเชียงรู้จักการทำเชือกมาไม่ต่ำกว่า 5,600 ปีมาแล้ว เครื่องปั้นดินเผาที่มีลายทาบเชือกอยู่บนผิวเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึง เทคโนโลยีในการจักสาน นอกจากนี้ยังพบหินทุบผ้าเปลือกไม้ แม้ว่าหลักฐานชิ้นนี้จะไม่สามารถให้ ข้อมูลที่ชัดเจน แต่อย่างน้อยเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีการใช้ผ้าเปลือกไม้บ้างแล้ว หลักฐานเกี่ยวกับการ ผลิตเส้นด้ายหรือผืนผ้าที่พบเสมอในแหล่งอารยธรรมบ้านเชียง คือเวดินเผาซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการ ปั่นด้าย และหลักฐานที่แสดงถึงเทคโนโลยีในการทอผ้าปรากฏแจ่มชัดขึ้นในยุคโลหะ มีการพบผ้าและ ร่องรอยของผ้าบนเครื่องสำริดและเครื่องมือเหล็ก ผ้าเหล่านั้นคงสภาพอยู่ได้เนื่องจากสนิมของสำริดที่ ผ้าสัมผัสอยู่ การตรวจสอบเส้นใยโดยใช้กล้องจุลทรรศน์ไม่พบร่องรอยของสีย้อม ผลการวิเคราะห์เส้น ใยด้ายโดยวิธีวิทยาศาสตร์พบว่า ผ้าจากแหล่งวัฒนธรรมบ้านเชียงส่วนใหญ่เป็นผ้าที่ทอจากเส้นใยป่าน กัญชา และมีส่วนน้อยที่เป็นใยฝ้าย ผ้าป่านกัญชาส่วนใหญ่เป็นผ้าเนื้อหนาและหยาบ ในขณะที่ผ้าฝ้ายมี เนื้อละเอียดกว่า

จากการศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากร [254 :Internet] เรื่อง “ผ้าทอพื้นเมือง” เกี่ยวกับ ลักษณะจำเพาะของผ้าพื้นเมืองประเภทต่างๆ พบว่า ผ้าทอแบบมัดหมี่ส่วนใหญ่พบมากในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ลวดลายหรือเอกลักษณ์ของการทอเป็นการสืบทอดจากกลุ่มชนเชื้อสายลาวแต่ก็ยัง แยกเป็นกลุ่มย่อยที่มีวัฒนธรรมประจำกลุ่มของตนที่แตกต่างกันไปอีกหลายกลุ่ม เช่น ลาวพวน ลาวโซ่ง ลาวคั่ง เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลไปถึงความแตกต่างของลวดลายและวัสดุที่ใช้ในการทอ

ในรายงานการศึกษาเรื่องเดียวกัน ในด้านของสภาพปัญหา และอุปสรรค ทางด้านกระบวนการ ผลิตและการจำหน่ายสามารถสรุปได้ว่า

1. ผู้ทอขาดความตื่นตัวในอาชีพ และขาดการสืบทอดและการอนุรักษ์เอกลักษณ์หรือศิลปะ การทอแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่ามีกรรมวิธีในการทอที่ยุ่ยากซับซ้อน และใช้เวลานานทำให้ไม่ คู้มกับความพยายาม ส่วนหนึ่งจึงได้ยกเลิกอาชีพการทอผ้า หรือ ได้หันไปทอผ้าลวดลายประยุกต์ ซึ่งมี กรรมวิธีการทอที่ง่ายกว่า
2. ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของผู้ทอผ้าในพื้นที่ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการผลิตหรือการ วางแผนการผลิตในทุกขั้นตอน อีกทั้งขาดอำนาจต่อรองหรือกำหนดทิศทางในเรื่องการจำหน่าย
3. ขาดความริเริ่มในการพัฒนา หรือการคิดค้นการทอผ้าลวดลายประยุกต์ ลายใหม่ๆ รวมทั้ง การทำผลิตภัณฑ์แปรรูปที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

4. ขาดตลาดจำหน่ายที่เพียงพอเพื่อรองรับสินค้าที่ผลิตได้ในพื้นที่ รวมทั้งการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

5. ขาดการสนับสนุนหรือช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างเพียงพอในเรื่องของปัญหาดังที่กล่าวมา อาทิ เงินทุนในการสนับสนุนการจัดซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ในการผลิต การอบรมการผลิตหรือวิธีการทอผ้า การประยุกต์ลวดลาย เงินทุนสนับสนุนการรวมกลุ่ม การบริหาร การจัดการ อีกทั้งความช่วยเหลือทางด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์สินค้า ซึ่งมักพบว่าขาดแนวทางในการแก้ไขที่ยั่งยืน

จากรายงานวิจัยของ เมธา สุธีร์โรจน์ [254 :Internet] เรื่อง “การศึกษาแนวทางการวางแผนกลยุทธ์การตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2540 ซึ่งให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการการออกแบบผ้าไหม ซึ่งพบว่า การออกแบบลวดลายผ้าของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ยังเป็นลายดั้งเดิมทำให้ผู้ผลิตรายอื่นได้เปรียบกว่าเพราะใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์กราฟิกออกแบบและเป็นที่ต้องการของตลาด บุคลากรผู้มีฝีมือมีจำนวนไม่เพียงพอต่อปริมาณการผลิตที่อาจสูงขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมผ้าไหมโทนสีน้ำเงิน สีฟ้า สีเขียว สีม่วง สีชมพู และสีแดง และในปัจจุบันผู้บริโภคจะหันมานิยมโทนสีธรรมชาติ (Earth Tone) มากขึ้น

จากรายงานวิจัยของ ศรีธยา แก้วพรรณา [254 :Internet] เรื่อง “บทบาทกลุ่มสตรีทอผ้าไหมในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในชนบท : การศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเสี้ยว ตำบลนาเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2536 พบว่า กลุ่มมีลักษณะและบทบาทที่แสดงถึงการส่งเสริม การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้ มีลักษณะของกลุ่มที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน มีคณะกรรมการมีความสามารถในการบริหารงานให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม มีกิจกรรมตอบสนองความต้องการของสมาชิก มีการกระจายผลประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ บทบาทของกลุ่มต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน บทบาทของกลุ่มในการส่งเสริมและสนับสนุนประสิทธิภาพ การผลิต กลุ่มฯตอบสนองความต้องการปัจจัยการผลิตของ สมาชิกได้เพียงบางส่วน มีกิจกรรมจำหน่ายปุ๋ย พันธุ์หม่อน เส้นไหม ให้แก่สมาชิก จัดเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุนดอกเบี๋ยต่ำ มีการแนะนำการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มขึ้น บทบาทในการพัฒนาสมาชิก ได้ส่งเสริมความรู้แก่สมาชิกในลักษณะที่ไม่เป็นทางการเป็นส่วนใหญ่ โดยการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกรรมการและสมาชิก การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกและกลุ่มได้ประสานกับทาง ราชการในการจัดฝึกอบรม การสาธิต การประชุมชี้แจงแนะนำความรู้แก่

สมาชิก ส่งผลให้สมาชิกได้รับการส่งเสริม ความรู้เพิ่มพูนทักษะในการทอผ้าไหมและสร้างเสริม ประสพการณ์ชีวิต บทบาทของกลุ่มในด้านการตลาด บทบาทในการรวมตัวกันขายคือการเปิดร้าน จำหน่ายผ้าไหมของกลุ่มขึ้นในหมู่บ้าน และการรวบรวมผ้าไหมของสมาชิกนำไปจำหน่ายภายนอก หมู่บ้าน มีผลให้สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ความสนใจในเรื่อง การผลิต การคิดต้นทุนกำไรการตลาด เป็นวิธีการหนึ่งในการ สร้างอำนาจต่อรองโดยการแนะนำการขายผ่านระบบกลุ่ม มีผลต่อการจำหน่าย ผลผลิตได้ราคาดีและยุติธรรม ช่วยลดพ่อค้าคนกลางบทบาทของกลุ่มในการพัฒนาอาชีพ รายได้ การมี งานทำ แนะนำส่งเสริมให้การทอผ้าไหมเป็นอาชีพรอง สนับสนุนให้กู้ยืมเงินทุนแนะนำความรู้และ ถ่ายทอดประสบการณ์อย่างไม่เป็นทางการในหมู่สมาชิก ตลอดจนการฝึกอบรม การสาธิต การแนะนำ ส่งผลให้สมาชิกสามารถทอผ้าไหม เป็นอาชีพรองได้ และสร้างเสริมรายได้ให้กับครอบครัวช่วยลด ภาระหนี้สิน กลุ่มมีบทบาทในการส่งเสริมการมีงานทำของสตรีในหมู่บ้านไม่ว่างงานหลังฤดูการทำนา สมาชิกมีการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในการสร้างเสริมรายได้แก่ตนเองและครอบครัว ลดปัญหา การว่างงานและการอพยพแรงงานของคนในชุมชน จากผลการศึกษาผู้ศึกษามีข้อเสนอว่าคณะกรรมการ ควรจะได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการและเอกชนอย่างสม่ำเสมอ ควรพัฒนาสมาชิกรุ่นใหม่ ให้มีขีดความสามารถ และสร้างผู้นำกิจกรรมเพื่อรองรับการเติบโตของกลุ่ม และควรประสานความ ร่วมมือกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านนาเสียวในการจัดหาปัจจัยการผลิตมาจำหน่ายแก่สมาชิก ของกลุ่ม ควรจัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนจากทาง ราชการในการจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เหมาะสมใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิต และควรให้สมาชิกรวมกลุ่ม กันซื้อปัจจัยการผลิตเพื่อจะได้มีพลังต่อรองราคา ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้แก่สมาชิกอย่าง ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สมาชิกควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มให้มากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน การพัฒนาควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ผู้นำควรจัดวิทยากรมาให้ความรู้ เพิ่มเติมแก่สมาชิก และ กรรมการอย่างน้อยปีละครั้ง ควรจัดอบรมความรู้ด้านธุรกิจควบคู่ไปกับการส่งเสริมอาชีพควรช่วยหา ตลาดให้แก่กลุ่มและประชาสัมพันธ์ด้านตลาดเพิ่มขึ้นและส่งเสริมให้มีการใช้ผ้าไหม เพื่อให้เป็น ที่นิยม โดยทั่วไปเพื่อขยายตลาด

จากรายงานวิจัยของ เรืองฤทธิ์ วัฒนศึกษา [254 :Internet] เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงการผลิตผ้า ไหม : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสุขาภิบาลชนบท อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น” ปริชญานีพนธ์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้ศึกษาการผลิตผ้าไหมแบบเลี้ยงตนเอง และแบบการค้าปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตแบบเลี้ยงตนเองมาเป็นการผลิตแบบ การค้า และผลกระทบของการผลิตผ้าไหมแบบการค้าที่มีต่อประชาชนในเขตสุขาภิบาลชนบท โดยใช้ การสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ประกอบการ และผู้รับจ้าง พบว่า การผลิตผ้าไหม แบบเลี้ยง

ตัวเองในอดีตมีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือนเป็นสำคัญ โดยใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นแรงงานผลิตทุกขั้นตอน ในปัจจุบันการผลิตผ้าไหมเป็นแบบการค้ามีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่อขายและแสวงหากำไร ผู้ผลิตจำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มช่างฝีมือ และกลุ่มโรงงาน ศักยภาพการผลิต สามารถตอบสนองปริมาณสั่งซื้อได้ ทำให้สุขภาพตลาดชนบทมีสภาพเป็นตลาดกลางของการผลิตและจำหน่าย ปัจจัยที่ทำให้การผลิตผ้าไหมแบบเลี้ยงตัวเองเปลี่ยนแปลงมาเป็นการค้าในปัจจุบันมีดังนี้ การผลิตผ้าไหมแบบการค้าสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ ตลาดผ้าไหมขยายตัวอย่างกว้างขวาง ทั้งในและต่างประเทศชาวชนบทต้องการรายได้ที่เป็นตัวเงินมากกว่า จึงยินดีประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริมรายได้ พัฒนาการทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านรูปแบบ ลวดลาย และสีสันทันอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การสนับสนุนและส่งเสริมของส่วนราชการทั้งในและนอกอำเภอชนบทการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตแบบชนบทเป็นแบบเมือง ผลกระทบที่เกิดจากการผลิตผ้าไหมแบบการค้าในปัจจุบันมีดังนี้เป็นแหล่งระดมทุนในท้องถิ่น และกระจายรายได้แก่แรงงาน แรงงานทั้งหมดในครัวเรือนมีโอกาสรับจ้างผลิตจ้างผลิตผ้าไหมด้วยกันทั้งสิ้น แรงงานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการผลิตผ้าไหมเกิน 10 ปี มีความเห็นว่าปริมาณงานที่ทำเพิ่มมากขึ้น รู้สึกเบื่อหน่ายต่องานที่ทำแต่ก็พอใจในค่าจ้างที่ได้รับ ทำให้สัมพันธภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบเครือญาติเป็นแบบห่างเหินระหว่างสมาชิกในครัวเรือนด้วยกัน ครัวเรือนกับญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านและครัวเรือนกับสังคมโดยทั่วไป มีปัญหาขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะในฤดูกาลเพาะปลูกและเทศกาลสำคัญ จำเป็นต้องแสวงหาแรงงานจากหมู่บ้านใกล้เคียงมาเสริม

จากรายงานวิจัยของ สุรจิตร์ อุตะเกา [254 :Internet] เรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหม ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2533 เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของสตรีที่มีส่วนร่วมในการทอผ้าไหม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหมในโครงการส่งเสริมศิลปอาชีพอำเภอ เขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทั่วไปของสตรีที่มีส่วนร่วมในการทอผ้าไหมในโครงการส่งเสริมศิลปอาชีพอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้พบว่าสตรีที่มีส่วนร่วมในการทอผ้าไหมส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-65 ปี จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6 ทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาทต่อปี มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมีทัศนคติที่ต้องการให้มีการพัฒนาเพื่อเพิ่มรายได้จากการทอผ้าไหม ค่านิยมเชิงพุทธ ได้พบว่า สตรีส่วนใหญ่ให้ทาน โดยทำบุญตักบาตร พระสงฆ์ตอนเช้า รักษาศีล 5 ข้อ การปฏิบัติสมถภาวนาจะแสวงหาผู้ช่วยแนะนำการภาวนามากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ส่วนการมีส่วนร่วมในด้านการฝึกอบรมการทอผ้าไหม พบว่า ส่วนมากจะมาฝึกซ้อมสี

และฝึกทอผ้ากับ โครงการส่งเสริมศิลปาชีพ ด้านการร่วมระหว่างการทำผ้าไหม และการจำหน่าย ส่วนมากจะทำผ้าไหมอยู่ที่บ้านและขายผ้าไหมเองตามท้องตลาด การเข้าร่วมกิจกรรมกับ โครงการ ส่วนมากจะมารับเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าหน้าที่ของโครงการมีส่วนช่วยอย่างมากกับสมาชิกโดย ส่วนรวม ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหมใน โครงการส่งเสริมศิลปาชีพอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าปัจจัยด้านการศึกษาประเภทครอบครัว การช่วยเหลือของญาติ-พี่น้องมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการทอผ้าไหม ส่วนปัจจัยด้านอายุ อาชีพ การช่วยเหลือของบุตร-ธิดาการช่วยคิดลายผ้าไหมของครอบครัว ญาติ-พี่น้อง และรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการทอผ้าไหม ทักษะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีเฉพาะ ในด้านการทอผ้าไหมและการจำหน่าย สำหรับค่านิยมเชิงพุทธ ด้านภavana มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทั้งหมด และในด้านทานมีความสัมพันธ์กับการทอผ้าไหมและการจำหน่าย

จากรายงานวิจัยของ ประไพศรี สร้อยคำ [254 :Internet] เรื่อง “ผ้าไหม : ทัศนคติเกี่ยวกับการทอและการใช้ผ้าไหม” บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามพ.ศ. 2536 ได้ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการทอและการใช้ผ้าไหมของชาวอำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ผ้าไหมเมืองอุบลมีรูปแบบและลวดลายทางตั้งตามหน้าฟืม ค้นด้วยลวดลายมัดหมี่ซึ่งเกิดจากความเชื่อและความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอผ้าแต่ละลายที่ทอค้นระหว่างลวดลาย ดังนั้นได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนาและสิ่งแวดล้อมได้แก่ ลายพืช ลายสัตว์ และลายสิ่งของเครื่องใช้ผ้าชิ้นของคนชั้นสูงทอด้วยไหมและสอดด้วยดินเงินดินทองจึงเรียกว่า ชิ้นไหมเงินชิ้นไหมคำ ผ้าชิ้นของบ่าวไพร่และสามัญชนทอด้วยผ้าฝ้ายโดยใช้กี่พื้นบ้าน ผ้าไหมที่มีรูปแบบและลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอุบลแท้ๆ นั้น ทอที่กลางอำเภอเมืองในอำเภอพนา อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอตระการพืชผลชนพื้นเมืองในพื้นที่เหล่านี้เป็นชาวไทย-ลาวและยังคงรักษาประเพณีการทอผ้าไหมไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ทัศนคติเกี่ยวกับการทอและการใช้ผ้าไหมของชาวอุบลเกิดจากอิทธิพลของความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรม และข้อคธา (ข้อห้าม) ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษประกอบกับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับ โลกเคราะห์ เชื่อกันว่าการทอและการใช้ผ้าไหมที่ถูกต้องตามประเพณีและพิธีกรรมจะทำให้ผ้าทอและผู้ใช้ผ้าไหมมีขวัญและกำลังใจ รวมทั้งมีสิริมงคลในชีวิตของตน นอกจากการใช้ผ้าไหมเป็นเครื่องนุ่มห่มแล้วยังใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งมีสองลักษณะคือ ในทางศาสนาใช้ผ้าไหมทำผ้าสบง ย่าม ธง ในทางพิธีกรรมใช้ผ้าไหมเป็นผ้าปูรองเบาะทารกแรกเกิดคอดแทนผู้คลอด ผ้าขอขมาของคู่บ่าวสาว ผ้ารองพานบายศรี ตลอดจนผ้าคลุมศพ เป็นต้น นอกจากนี้ชาวอุบลยังเชื่อว่าผู้ปฏิบัติตามประเพณี พิธีกรรม และข้อคธาแล้วจะมีความสุขและความรุ่งเรืองในชีวิต

จากรายงานวิจัยของ นิยม ออไอศูรย์ [254 :Internet] เรื่อง “การศึกษาการสืบทอดศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยดำรง ในจังหวัดเพชรบุรี” บัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2538 ได้ศึกษาการศึกษาการสืบทอดศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยดำรง ในจังหวัดเพชรบุรี ในด้านประวัติความเป็นมาสภาพปัจจุบัน คติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งเทคนิค กรรมวิธี คุณค่าศิลปะ และประโยชน์ใช้สอยของงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มไทยทรงดำ พบว่า ด้านการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำมารดาเป็นผู้สอนให้แก่บุตร โดยวิธีการฝึกหัดและการสังเกตจากของจริงที่เป็นตัวอย่างจากผู้รู้ มีการแลกเปลี่ยน ทำให้ได้ลวดลายที่แปลกใหม่ ด้านประวัติความเป็นมา การทอผ้าเป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ด้านคติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เชื่อว่าการทอผ้าเป็นหน้าที่ของสตรี สตรีใดทอผ้าไม่เป็น หรือไม่ทอผ้าเก็บไว้ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ จะได้รับการดูถูกจากเพื่อนบ้าน ด้านเทคนิค กรรมวิธี คุณค่าศิลปะ และประโยชน์ใช้สอยของงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มไทยทรงดำ การออกแบบลวดลายและการใช้สีของผ้าทอ อยู่บนพื้นฐานของหลักองค์ประกอบศิลป์ ผ้าทอได้มีการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และในพิธีกรรมต่างๆ

รายงานการวิจัยของเอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 13) ในการวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญากับการเรียนรู้ของชาวบ้านไทยในโครงการกิตติเมธี สาขาวิชาการศึกษา” ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้กำหนดหัวข้อในการวิจัยภูมิปัญญา 4 ลักษณะดังนี้

1. ความเชื่อ โลกทัศน์บอกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เหนือธรรมชาติและระหว่างมนุษย์ด้วยกัน
2. วิธีการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา และการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ศิลปะหัตถกรรม ประดิษฐ์กรรมในรูปเครื่องมือของใช้ ศิลปะวัตถุที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมพื้นภูมิที่หลากหลายระหว่างภาค
4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์ การให้การให้การศึกษอบรมและแก้ปัญหาตามพื้นฐานวัฒนธรรมและปรัชญา

จากงานวิจัยของ เอื้องทิพย์ คงเพชร (2543 :165) เรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้านในมิติวัฒนธรรม : กรณีศึกษาผ้ามัดหมี่-จิด จังหวัดอุดรธานี” พบว่าภูมิปัญญาชาวบ้านในมิติวัฒนธรรม เกิดจากคำตอบสนองความอยู่รอดทางด้านเศรษฐกิจของชาวบ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านกระบวนการอบรมสั่งสอนจากบิดา – มารดาหรือเครือญาติสืบต่อกันมาจากการเป็นสมาชิกของครอบครัวที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นสิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากความสามารถ ทักษะและ

ประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในครอบครัวให้ดีขึ้น เป็นการแก้ปัญหาค่าความยากจนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ที่สำคัญคือชาวบ้านมีการรวบรวมตัวทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องเป็นการเพิ่มรายได้สามารถพึ่งตนเอง พัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าและเข้มแข็ง ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยแนวทางการออกแบบพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง โดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงเพื่อมาประยุกต์กับพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปแปรรูปเป็นชุดแต่งกายสตรี

โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีที่ทำการผลิตและจำหน่ายอยู่ในปัจจุบันในด้านของลวดลาย สี สัน และลักษณะแนวทางในการพัฒนาหรือการสร้างลวดลายผ้าทอของช่างผู้ผลิต และศึกษาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เขียนลายบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าไหมลายขิดในจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วยกลุ่มทอผ้าดังต่อไปนี้

1. ประธานกลุ่มทอผ้าไหมลายขิดบ้านศรีชมชื่น ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
2. ประธานศูนย์ฝึกอาชีพการทอผ้าไหมลายขิด ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
3. ประธานกลุ่มทอผ้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรศรีชมชื่นที่หมู่ 3 ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ กลุ่มช่างเขียนลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง บ้านปูลู ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยนี้ได้แก่

แบบสัมภาษณ์ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่กำหนดประเด็นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องที่มาของการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง การกำหนดคำถามขึ้นมาจากกรอบทบทวนวรรณกรรม การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมประเด็น ความมุ่งหมายของการสร้างงาน กระบวนการสร้างงาน และลักษณะทางกายภาพของชิ้นงาน โดยใช้เทปบันทึกเสียงและการจดบันทึก ภาพถ่ายและการสังเกตร่วมด้วย

การสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานี และลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงเพื่อสรุปประเด็นการสัมภาษณ์
2. กำหนดรูปแบบในการสัมภาษณ์เพื่อให้คำถามมีความชัดเจน ครอบคลุม มีความกระชับรัดกุม โดยให้มีจำนวนคำถามไม่มากนักตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการตอบ และคำนึงถึงข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ร่างแบบสัมภาษณ์ โดยการนำประเด็นการสัมภาษณ์ที่สรุปแล้วมาประมวลสร้างเป็นคำถาม โดยเริ่มจากคำถามที่เป็นข้อมูลทั่วไปก่อน แล้วจึงถามคำถามในประเด็นที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ในเชิงลึก
4. นำแบบการสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับวัตถุประสงค์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

4.1 นางอัจฉรา แข็งสาริกิจ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

4.2 นายสมบัติ มัญญหงษ์ นักวิชาการด้านผ้าทอพื้นเมือง ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4 จังหวัดอุดรธานี

4.3 ผศ. ดร.นิรัช สุกสังข์ อาจารย์ประจำสาขาศิลปอุตสาหกรรม ภาควิชาครูศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

5. นำแบบการสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงแล้วเพื่อตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการดังนี้

1. ขออนุญาตจากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

2. ติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าไหมมัดมัดในจังหวัดอุดรธานี เพื่อขอสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากหัวหน้ากลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มทอผ้ายังต่อไปนี้

2.1 ประธานกลุ่มทอผ้าไหมลายมัดบ้านศรีชมชื่น ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

2.2 ประธานกลุ่มศูนย์ฝักอาชีพการทอผ้าไหมลายมัด ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

2.3 ประธานกลุ่มทอผ้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรศรีชมชื่นที่หมู่ 3 ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

3. ติดต่อประสานงานกลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี เพื่อขอสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากหัวหน้าช่างเขียนลวดลาย หมู่บ้านปูลู ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

4. ลักษณะการเก็บข้อมูลใช้การบันทึกด้วยแถบบันทึกเสียง สมุดจด การถ่ายภาพ และการสังเกต แล้วนำผลที่ได้มาทำการสรุปเป็นเพื่อจะไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้อีกกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและกลุ่มผู้ผลิตเขียนลวดลายเขียนแบบเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง และภาพถ่าย นำมาจัดหมวดหมู่และนำไปวิเคราะห์เชิงตรรกวิทยาเพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา โดยได้จากข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ในการออกแบบสร้างลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่เหมาะสม โดยมีขั้นตอนการออกแบบดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์การศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและการศึกษาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในยุคปลายมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นแนวทางในประยุกต์การออกแบบพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานี

2. นำผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลมาสรุปแนวทางการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในยุคปลายมาประยุกต์ออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานี

3. ออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองโดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในยุคปลายมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ

4. นำลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบโดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในยุคปลายมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบจำนวน 3 แบบไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปทอจริง และความเหมาะสมในการนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรีโดยผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

4.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 3 ท่าน ดังนี้

4.1.1 นางสุนา ศรีบุตรโคตร

4.1.2 นางสน ภูแสงศรี

4.1.3 นางตุ้ สุภา

4.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง ประกอบด้วย

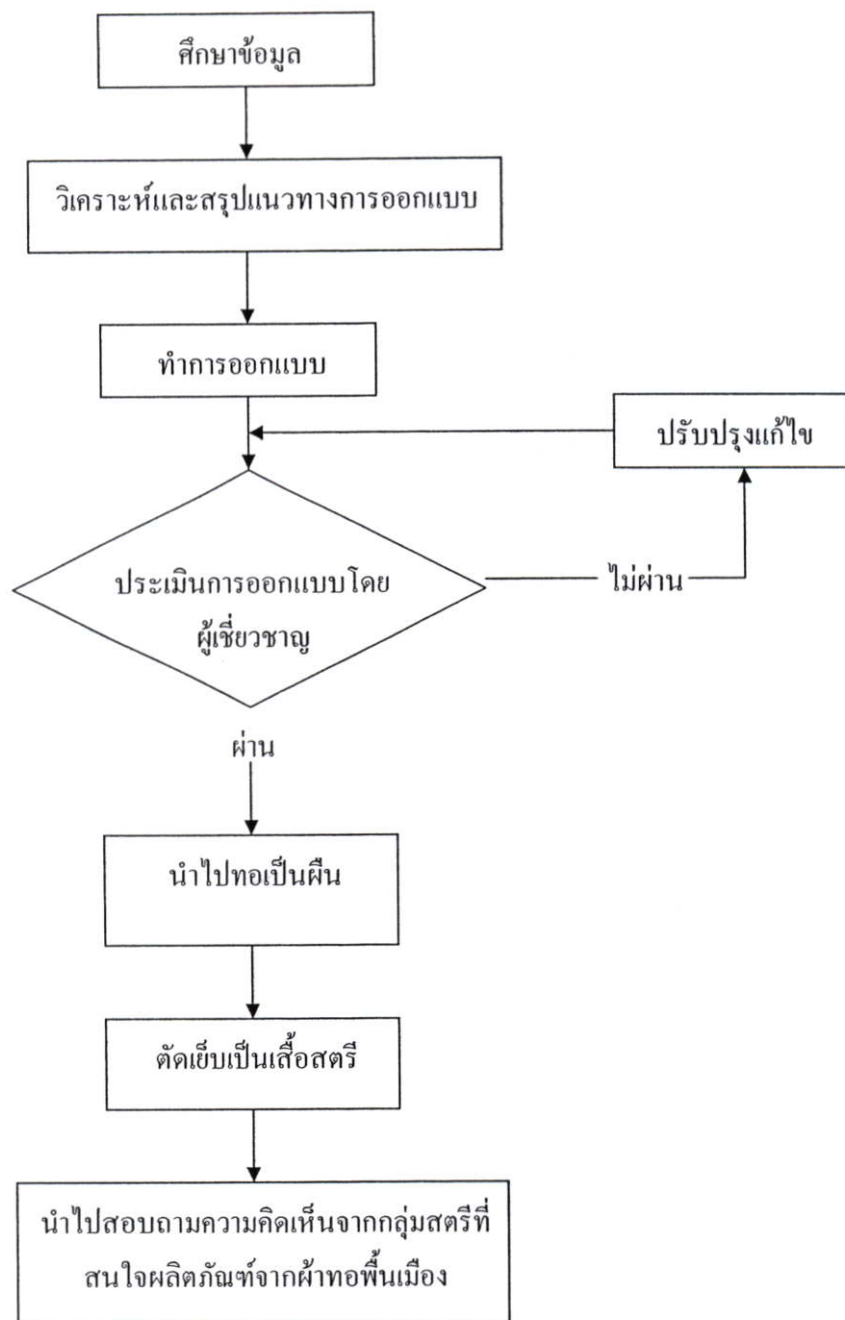
4.2.1 นายสำเร็จ ละเอียด นักวิชาการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4 จังหวัดอุดรธานี

4.2.2 นายสมบัติ มัญญหงษ์ นักวิชาการด้านผ้าทอพื้นเมือง ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4 จังหวัดอุดรธานี

4.2.3 นายอดิศักดิ์ ไถจะโปะ นักออกแบบอิสระ ผลงานชนะเลิศการออกแบบชุดแต่งงานแห่งประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2545

5. สรุปผลการประเมินความเหมาะสมที่มีต่อลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนา โดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง เลือกแบบที่ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสมที่สุดเพื่อนำไปสู่การผลิตจริง

6. นำลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบโดยการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในยุค
ปลายมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ ที่ผ่านการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปให้ช่างทอผ้า
พื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ใช้ในการทอจริง
7. นำผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านกระบวนการทอเรียบร้อยแล้ว ไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี
โดยสามารถแสดงกระบวนการออกแบบและพัฒนา ดังแผนภูมิ

ภาพที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ในสถาบันราชภัฏที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ อาจารย์สตรีที่สนใจใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองในมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มตัวอย่าง แยกตามภาคประกอบด้วย

1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จำนวน 25 คน
2. ภาคกลาง ได้แก่กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 25 คน
3. ภาคเหนือ ได้แก่กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 25 คน
4. ภาคใต้ได้ ได้แก่กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 25 คน

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยนี้ได้แก่

แบบสอบถามความคิดเห็น ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่มอาจารย์สตรีในสถาบันราชภัฏ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อประเมินความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองชุดแต่งกายสตรีโดยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าพื้นเมืองเป็นชุดแต่งกายสตรี ที่ได้รับการออกแบบพัฒนาในด้านต่างๆ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ด้านความงามโดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีค่าการวัดดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือ

ในการดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. กำหนดกรอบของคำถามเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอพื้นเมืองประเภท ชุดแต่งกายสตรี ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ด้านความงาม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นที่จะถามเพื่อให้ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์และกลุ่มตัวอย่าง

2. กำหนดรูปแบบของแบบสอบถามเพื่อให้คำถามมีความชัดเจน ตอบง่าย มีความกระชับรัดกุม โดยให้มีจำนวนคำถามไม่มากนักตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์และตัวแปร เพื่อสร้างแรงจูงใจในการตอบ และคำนึงถึงข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3. สร้างแบบสอบถามสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข โดยผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

4.1 นางอัจฉรา แข็งสาริกิจ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

4.2 นายสมบัติ มัญญหงษ์ นักวิชาการด้านผ้าทอพื้นเมือง ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4 จังหวัดอุดรธานี

4.3 ผศ.ดร.นิรัช สุดสังข์ อาจารย์ประจำสาขาศิลปอุตสาหกรรม ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

5. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วพบอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยเพื่อพิจารณาก่อนนำไปใช้ในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการดังนี้

1. ขอนหนังสือจากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มอาจารย์สตรีในสถาบันราชภัฏทั้งสี่แห่ง

2. นำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

2.1 กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จำนวน 25 คน

2.2 กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนคูสิต จำนวน 25 คน

2.3 กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 25 คน

2.4 กลุ่มอาจารย์สตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 25 คน

3. หลังจากเก็บข้อมูลได้เรียบร้อยแล้วแล้วรับแบบสอบถามความคิดเห็นกลับคืน โดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำข้อมูลที่ได้ออกไปวิเคราะห์ค่าทางสถิติต่อไป

3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1. ตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามที่ผ่านการกรอกให้ครบถ้วนสมบูรณ์
2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของระดับความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอพื้นเมืองประเภทชุดสตรี โดยทำเป็นรายด้านและภาพทุกด้าน นำเสนอในรูปแบบ ตารางและคำบรรยายประกอบ โดยแบ่งเกณฑ์ดังนี้

- 4.50-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
- 3.50-4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก
- 2.50-3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
- 1.50-2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย
- 1.00-1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

3.5.3 สถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ข้อมูลทางสถิติประกอบการนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
2. ค่าเฉลี่ย (Mean)
3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตารางที่ 3.1 ตารางประกอบวิธีการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย (วัตถุประสงค์การวิจัย)	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	แหล่งที่มาของข้อมูล และผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ ข้อมูล
1. เพื่อศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง จังหวัดอุดรธานีและลวดลาย เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสม ในการนำมาใช้ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง	มารุต อัมรานนท์ (อ้างถึงในศิลปะ พื้นบ้านไทย. 2543 : 77-81) 1. ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ จุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์งาน 2. ศึกษากระบวนการสร้างงาน 3. ศึกษาลักษณะทางกายภาพและ ลวดลายของชิ้นงาน	1. เอกสาร 2. ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจริงจากแหล่ง ผลิต 3. ลวดลายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจาก แหล่งผลิต 4. กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองวัว ซอ จังหวัดอุดรธานี 5. กลุ่มของผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเขียน ลายบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี	1. แบบสัมภาษณ์ - ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายใน การสร้างสร้งงาน - กระบวนการสร้างงาน - ลักษณะทางกายภาพและลวดลาย ของชิ้นงาน 2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3. แถบบันทึกเสียงและภาพถ่าย	วิเคราะห์เชิง ตรรกวิทยา (เชิงสังเคราะห์)
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลาย ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง สำหรับชุดแต่งกายสตรีโดยการ ประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้าน เชียง	สิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิ์กุล (2539 : 135-140) 1. คำนึงถึงความเหมาะสมกับ ประโยชน์ใช้สอย 2. คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัสดุ และกรรมวิธีการผลิต 3. คำนึงถึงความสวยงามของลวดลาย ที่เป็นเอกลักษณ์	1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอ พื้นเมือง จำนวน 3 ท่าน 2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและ พัฒนาผ้าทอพื้นเมือง จำนวน 3 ท่าน	3. แบบประเมินความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอ พื้นเมืองที่มีต่อลวดลายผ้าทอ พื้นเมืองที่ผ่านการออกแบบและ พัฒนา 4. แบบประเมินความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการการออกแบบ และพัฒนาผ้า	1. ค่าเฉลี่ย (Mean) 2. ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย (วัตถุประสงค์การวิจัย)	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	แหล่งที่มาของข้อมูล และผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล
<p>3. ศึกษาความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ที่ออกแบบและพัฒนาตลอดมาโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี</p>	<p>นวนน้อย บุญวงษ์ (2545 : 191-193)</p> <ol style="list-style-type: none"> ประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function) ความงาม (Aesthetic Function) 	<p>กลุ่มสตรีที่สนใจใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้น ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> อาจารย์สตรีสถาบันราชภัฏอุดรธานี จำนวน 25 คน อาจารย์สตรีสถาบันราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 25 คน สตรีสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 25 คน สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 25 คน 	<p>ทอพื้นเมือง ที่มีต่อลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านการออกแบบและพัฒนา</p> <p>แบบสอบถามความคิดเห็น ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรี</p>	<ol style="list-style-type: none"> ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถามความคิดเห็น นำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีที่ทำการผลิตและจำหน่ายอยู่ในปัจจุบันในด้านของลวดลาย สีเส้นและลักษณะแนวทางในการพัฒนาหรือการสร้างลวดลายผ้าทอของช่างผู้ผลิต และศึกษาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี โดยวิเคราะห์เชิงตรรกวิทยา

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เขียนลายบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยวิเคราะห์เชิงตรรกวิทยา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง โดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่มอาจารย์สตรีในสถาบันราชภัฏ โดยใช้ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง

4.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี

โดยใช้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง สามารถวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ลวดลายผ้าทอพื้นเมือง มีการประยุกต์หรือดัดแปลงเพื่อให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานมากขึ้น
2. ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ได้ประยุกต์หรือดัดแปลงขึ้นมาใหม่อาศัยประสบการณ์ของผู้ทอเป็นหลัก
3. แนวทางการสร้างลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเดิมและได้แนวคิดจากนิทานปรัมปรา จากสัตว์ จากพืช ดอกไม้ ใบไม้ และสิ่งรอบๆ ตัวในท้องถิ่น หรือในชีวิตประจำวันมาใช้ในการออกแบบ
4. คุณค่าของผ้าทอเกิดจากลวดลาย สี สัน ความประณีตในกระบวนการทอ
6. ปัจจุบันมีปัญหาการลอกเลียนลวดลายผ้าทออย่างแพร่หลาย
7. การออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอใหม่ๆ นั้นมีความจำเป็นอย่างมาก

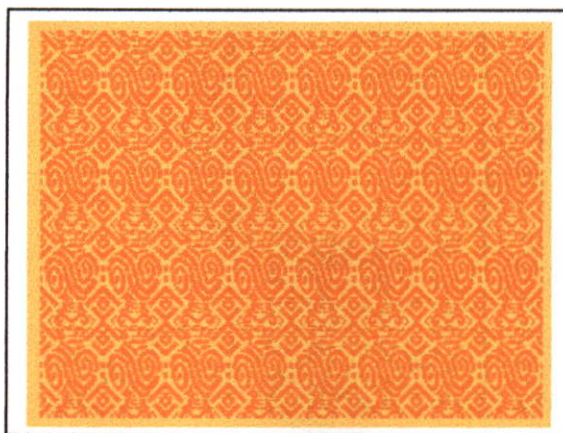
4.1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เขียนลายบ้านเชียง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การเขียนลวดลายเครื่องปั้นดินเผาเป็นไปในลักษณะพ่อสอนลูก พี่สอนน้อง
2. ลวดลายที่นำมาเขียนนำมาจากลวดลายจริง โดยศึกษาจากหนังสือของกรมศิลปากร
3. รูปแบบการเขียนลวดลาย จะใช้ประสบการณ์ในการเขียนโดยไม่ต้องร่างแบบก่อน
4. ลวดลายที่นำมาเขียนเป็นลวดลายในยุคกลาง และยุคปลายซึ่งมีความสวยงามเด่นชัด
5. การนำเอาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาไปประยุกต์ใช้เพื่อผลิตเป็นสินค้าและของที่ระลึก รูปแบบต่างๆ เป็นการช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทำให้คนมาเที่ยวมากขึ้น
6. มีความเป็นไปได้ในการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงไปประยุกต์ใช้ในผ้าทอพื้นเมืองและน่าจะเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดได้ด้วย

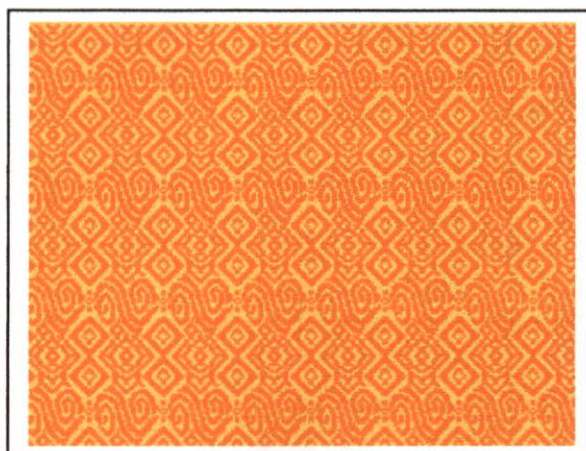
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง โดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

4.2.1 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง

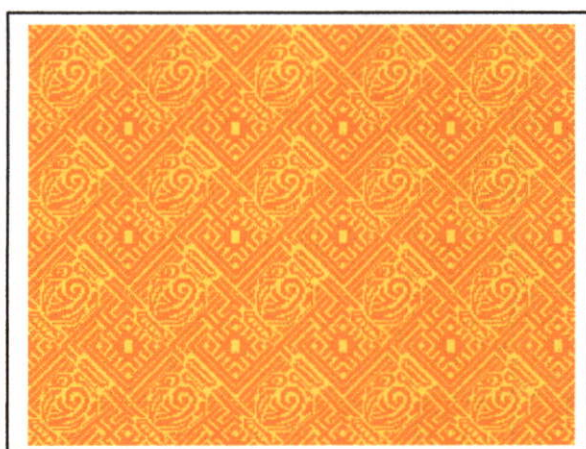
ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำไปออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง ขึ้นมา 3 แบบ และนำไปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง มีผลดังนี้

ภาพที่ 4.1 ลวดลายผ้าทอแบบที่ 1

ภาพที่ 4.2 ลวดลายผ้าทอแบบที่ 2

ภาพที่ 4.3 ลวดลายผ้าทอแบบที่ 3

ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใหม่

รายการ	ลวดลายผ้าทอแบบที่ 1			ลวดลายผ้าทอแบบที่ 2			ลวดลายผ้าทอแบบที่ 3		
	n = 3		ระดับความ เหมาะสม	n = 3		ระดับความ เหมาะสม	n = 3		ระดับความ เหมาะสม
	\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.	
ด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต									
1. ความเหมาะสมด้านวัสดุที่ใช้ในการผลิต	4.00	0.00	มาก	4.00	0.00	มาก	4.00	0.00	มาก
2. ความเหมาะสมด้านกระบวนการทอ	3.00	0.00	ปานกลาง	3.00	0.00	ปานกลาง	3.00	0.00	ปานกลาง
3. ความเหมาะสมด้านกระบวนการขีดลวดลาย	3.33	0.57	ปานกลาง	3.33	0.57	ปานกลาง	3.33	0.57	ปานกลาง
4. ความเหมาะสมด้านระยะเวลาในการผลิต	3.00	0.00	ปานกลาง	3.33	0.57	ปานกลาง	4.00	0.00	มาก
5. ความเหมาะสมด้านความยากง่ายในการผลิตโดยรวม	3.00	0.00	ปานกลาง	3.33	0.57	ปานกลาง	3.00	0.00	ปานกลาง
รวม	3.27	0.57	ปานกลาง	3.40	0.34	ปานกลาง	3.47	0.57	ปานกลาง
ด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์									
1. ความเหมาะสมด้านความสวยงามของลวดลาย	4.00	0.00	มาก	4.33	0.57	มาก	4.33	0.57	มาก
2. ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางลวดลาย	3.66	0.57	มาก	3.66	0.57	มาก	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมด้านสีสัน	4.00	0.00	มาก	4.00	0.00	มาก	4.66	0.57	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมด้านลวดลายที่น่าสนใจ	4.00	0.00	มาก	4.33	0.57	มาก	4.66	0.57	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลาย	4.00	0.00	มาก	4.33	0.57	มาก	4.66	0.57	มากที่สุด
รวม	3.94	0.57	มาก	4.13	0.45	มาก	4.67	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใหม่ มีผลดังนี้ ลวดลายแบบที่ 1 ด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความเหมาะสมด้านวัสดุที่ใช้ในการผลิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความเหมาะสมด้านความสวยงามของลวดลาย ความเหมาะสมด้านสีสัน ความเหมาะสมด้านลวดลายที่น่าเสนอ ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$)

ลวดลาย แบบที่ 2 ด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความเหมาะสมด้านวัสดุที่ใช้ในการผลิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความเหมาะสมด้านความสวยงามของลวดลาย และความเหมาะสมด้านสีสัน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$)

ลวดลายแบบที่ 3 ด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความเหมาะสมด้านวัสดุที่ใช้ในการผลิตและความเหมาะสมด้านระยะเวลาในการผลิต มีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) ด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความเหมาะสมด้านสีสัน ความเหมาะสมด้านลวดลายที่น่าเสนอ ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.66$)

4.2.2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำไปออกแบบลวดลายผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง ขึ้นมา 3 แบบ และนำไปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใหม่ มีผลดังนี้

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใหม่

รายการ	ลวดลายผ้าทอแบบที่ 1			ลวดลายผ้าทอแบบที่ 2			ลวดลายผ้าทอแบบที่ 3		
	n = 3		ระดับความ เหมาะสม	n = 3		ระดับความ เหมาะสม	n = 3		ระดับความ เหมาะสม
	\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.		\bar{X}	S.D.	
ด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย									
1. ความเหมาะสมของลวดลายในการนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี	4.33	0.57	มาก	4.33	0.57	มาก	4.66	0.57	มาก
2. ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ	4.66	0.57	มากที่สุด	4.66	0.57	มากที่สุด	4.66	0.57	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมด้านคุณค่าของผลิตภัณฑ์เมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี	4.66	0.57	มากที่สุด	4.33	0.57	มาก	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมการใช้งานเมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี	4.66	0.57	มากที่สุด	4.33	0.57	มาก	4.66	0.57	มากที่สุด
รวม	4.58	0.57	มากที่สุด	4.42	0.57	มาก	4.75	0.46	มากที่สุด
ด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์									
1. ความเหมาะสมด้านความสวยงามของลวดลาย	4.66	0.57	มากที่สุด	4.66	0.57	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางลวดลาย	4.66	0.57	มากที่สุด	4.33	0.57	มาก	4.66	0.57	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมด้านสีสันทัน	4.66	0.57	มากที่สุด	4.33	0.57	มาก	4.66	0.57	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมด้านลวดลายที่นำเสนอ	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลาย	4.33	0.57	มาก	4.66	0.57	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.67	0.46	มากที่สุด	4.60	0.46	มากที่สุด	4.87	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา ต่อลวดลายผ้าทอที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใหม่มีผลดังนี้ ลวดลายแบบที่ 1 ความคิดเห็นด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านความเหมาะสมของลวดลายในการนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) ส่วนความคิดเห็นด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$)

ลวดลายแบบที่ 2 ความคิดเห็นด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) ส่วนความคิดเห็นด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางลวดลาย และด้านความเหมาะสมด้านสีสันทันมีความคิดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เท่ากัน

ลวดลายแบบที่ 3 ความคิดเห็นด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อด้านความเหมาะสมด้านคุณค่าของผลิตภัณฑ์ เมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรีมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$) ส่วนความคิดเห็นด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่มอาจารย์สตรีในสถาบันราชภัฏ

4.3.1 ความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตารางที่ 4.3 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏราชภัฏ

รายละเอียด	ภาคเหนือ (มรภ.เชียงใหม่)		ภาคใต้ (มรภ.นครศรีธรรมราช)		ภาคกลาง (มรภ.สวนดุสิต)		ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ (มรภ.อุดรธานี)		รวมทุกภาค	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อที่ใช้อยู่										
ผลิตจากวัสดุประเภทใด										
ไหม	7	28.0	2	8.0	1	4.0	3	12.0	13	13.0
ฝ้าย	11	44.0	11	44.0	9	36.0	10	40.0	41	41.0
ไหมและฝ้าย	7	28.0	12	48.0	15	60.0	12	48.0	46	46.0
รวม	25	100.0	25	100.0	25	100.0	25	100.0	100	100.0
2. ความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง										
ประเภทเสื้อในหนึ่งสัปดาห์										
ใช้สวมใส่ทุกวัน	2	8.0	2	8.0	-	-	12	48.0	4	4.0
ใช้สวมใส่เป็นบางวันไม่แน่นอน	11	44.0	16	64.0	15	60.0	12	48.0	54	54.0
ใช้สวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษ	12	48.0	4	16.0	8	32.0	1	4.0	36	36.0
อื่นระบุ (ไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาส เช่น เดือน /ปี)			3	12.0	2	8.0	-	-	6	6.0
รวม	25	100.0	25	100.0	25	100.0	25	100.0	100	100.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายละเอียด	ภาคเหนือ (มรภ.เชียงใหม่)		ภาคใต้ (มรภ.นครศรีธรรมราช)		ภาคกลาง (มรภ.สวนดุสิต)		ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ (มรภ.อุดรธานี)		รวมทุกภาค	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
3. ความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ประเภทเสื้อของท่าน										
ซื้อทุกเดือน	1	4.0	1	4.0	1	4.0	1	4.0	4	4.0
ซื้อทุก 3- 6 เดือน	6	24.0	9	36.0	6	24.0	10	40.0	31	31.0
ซื้อทุกปี	9	36.0	9	36.0	11	44.0	5	20.0	34	34.0
อื่นๆ (ไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาส หรือมีคนฝากซื้อ)	9	36.0	6	24.0	7	28.0	9	36.0	31	31.0
รวม	25	100.0	25	100.0	25	100.0	25	100.0	100	100.0
4. ปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้า ทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ										
ลวดลายสีสัน	12	48.0	5	20.0	8	32.0	6	24.0	31	31.0
คุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอ	11	44.0	13	52.0	14	56.0	13	52.0	51	51.0
ราคา	2	8.0	6	24.0	3	12.0	5	20.0	16	16.0
อื่นๆ (มีคนฝากซื้อ มีผู้แนะนำให้ซื้อ)	-	-	1	4.0	-	-	1	4.0	2	2.0
รวม	25	100.0	25	100.0	25	100.0	25	100.0	100	100.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายละเอียด	ภาคเหนือ (มรภ.เชียงใหม่)		ภาคใต้ (มรภ.นครศรีธรรมราช)		ภาคกลาง (มรภ.สวนดุสิต)		ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ (มรภ.อุดรธานี)		รวมทุกภาค	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
5. เหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง										
ซื้อเพื่อสวมใส่เอง	19	76.0	18	72.0	17	68.0	14	56.0	68	68.0
ซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของฝากของกำนัน	6	24.0	7	28.0	7	28.0	10	40.0	30	30.0
อื่นๆ (มีคนฝากซื้อ)	-	-	-	-	1	4.0	1	4.0	2	2.0

จากตารางที่ 4.3 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่าผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ ที่ใช้ยู่ผลิตจากไหมและฝ้ายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.0 รองลงมาเป็นฝ้าย ร้อยละ 41.0 และไหม ร้อยละ 13.0 ด้านความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ใช้สวมใส่เป็นบางวัน ไม่นั่นบ่อยมากที่สุด ร้อยละ 54.0 รองลงมาใช้สวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษ ร้อยละ 36.0 อื่นๆ ร้อยละ 6.0 และใส่ทุกวัน น้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 ด้านความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ กลุ่มตัวอย่างซื้อทุกปีมากที่สุดร้อยละ 34.0 ส่วนซื้อทุก 3- 6 เดือน และอื่นๆ เท่ากันคือร้อยละ 31.0 และซื้อทุกเดือนน้อยที่สุดร้อยละ 4.0 ด้านปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ พิจารณาจากคุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอมากที่สุด ร้อยละ 51.0 รองลงมาคือด้านลวดลายสีสันทัน ร้อยละ 31.0 และราคา ร้อยละ 16.0 และอื่นๆ ร้อยละ 2.0 ด้านเหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองส่วนมากซื้อเพื่อสวมใส่เอง ร้อยละ 68.0 ซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของฝากของกำนัล ร้อยละ 30.0 และอื่นๆ ร้อยละ 2.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่ ภาคเหนือ พบว่าผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อที่ใช้ยู่ผลิตจากฝ้ายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาเป็นไหม ร้อยละ 28.0 และไหมและฝ้าย ร้อยละ 28.0 ด้านความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ ส่วนมากใช้สวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษ ร้อยละ 48.0 รองลงมาเป็นการใช้สวมใส่เป็นบางวัน ไม่นั่นบ่อย ร้อยละ 44.0 ใช้สวมใส่ทุกวันน้อยที่สุด ร้อยละ 8.0 ด้านความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อส่วนมากซื้อรายปีและอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 36.0 เท่ากัน รองลงมาคือซื้อทุก 3- 6 เดือน ร้อยละ 24.0 ส่วนการซื้อทุกเดือนมีเพียงร้อยละ 4.0 ด้านปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ พิจารณาจากลวดลายสีสันทันมากที่สุด ร้อยละ 48.0 รองลงมาคือคุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอ ร้อยละ 44.0 ส่วนด้านราคาให้ความสำคัญน้อยที่สุด ร้อยละ 8.0 ด้านเหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองส่วนมากซื้อเพื่อสวมใส่เอง ร้อยละ 76.0 ซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของฝากของกำนัล ร้อยละ 24.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช ภาคใต้ พบว่าผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อที่ใช้ยู่ผลิตจากไหมและฝ้ายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาเป็นฝ้าย ร้อยละ 44.0 และไหม ร้อยละ 8.0 ด้านความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ ส่วนมากใช้สวมใส่เป็นบางวัน ไม่นั่นบ่อย ร้อยละ 64.0 รองลงมาใช้สวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษ ร้อยละ 16.0 อื่นๆ ร้อยละ 12.0 และใช้สวมใส่ทุกวัน น้อยที่สุด ร้อยละ 8.0 ด้านความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ กลุ่มตัวอย่างซื้อรายปีและซื้อทุก 3- 6 เดือน มากที่สุดร้อยละ 36.0 16.0 อื่นๆ ร้อยละ 24.0 ส่วนซื้อทุกเดือนน้อยที่สุดร้อยละ 4.0 ด้านปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ

พิจารณาจากคุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอมากที่สุด ร้อยละ 52.0 รองลงมาคือราคา ร้อยละ 24.0 ตามมาด้วยด้านลวดลาย ร้อยละ 20.0 และด้านอื่นๆ ร้อยละ 4.0 ด้านเหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองส่วนมากซื้อเพื่อสวมใส่เอง ร้อยละ 72.0 ซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของฝากของกำนัล ร้อยละ 28.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ภาคกลาง พบว่าผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ ที่ใช้อยู่ผลิตจากไหมและฝ้ายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมาเป็นฝ้าย ร้อยละ 36.0 และไหม ร้อยละ 4.0 ด้านความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ ส่วนมากใช้สวมใส่เป็นบางวันไม่แน่นอน ร้อยละ 60.0 รองลงมาใช้เฉพาะในโอกาสพิเศษ ร้อยละ 32.0 และอื่นๆ น้อยที่สุด ร้อยละ 8.0 ด้านความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ กลุ่มตัวอย่างซื้อรายปีมากที่สุด ร้อยละ 44.0 รองลงมาอื่นๆ ร้อยละ 28.0 ซื้อทุก 3- 6 เดือน ร้อยละ 24.0 ส่วนซื้อทุกเดือนน้อยที่สุดร้อยละ 4.0 ด้านปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ พิจารณาจากคุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอมากที่สุด ร้อยละ 56.0 รองลงมาคือด้านลวดลายสีสันทัน ร้อยละ 32.0 และราคาด้อยที่สุด ร้อยละ 12.0 ด้านเหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองส่วนมากซื้อเพื่อสวมใส่เอง ร้อยละ 68.0 ซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของฝากของกำนัล ร้อยละ 28.0 และอื่นๆ ร้อยละ 4.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ ที่ใช้อยู่ผลิตจากไหมและฝ้ายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาเป็นฝ้าย ร้อยละ 40.0 และไหม ร้อยละ 12.0 ด้านความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ ใช้สวมใส่ทุกวันและใช้สวมใส่เป็นบางวันไม่แน่นอนเท่ากัน ร้อยละ 48.0 และใช้เฉพาะในโอกาสพิเศษ น้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 ด้านความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ กลุ่มตัวอย่างซื้อทุก 3- 6 เดือนมากที่สุดร้อยละ 24.0 รองลงมาอื่นๆ ร้อยละ 36.0 ซื้อทุกปี ร้อยละ 20.0 และซื้อทุกเดือนน้อยที่สุดร้อยละ 4.0 ด้านปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ พิจารณาจากคุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอมากที่สุด ร้อยละ 52.0 รองลงมาคือด้านลวดลายสีสันทัน ร้อยละ 24.0 และราคา ร้อยละ 20.0 และอื่นๆ ร้อยละ 4.0 ด้านเหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองส่วนมากซื้อเพื่อสวมใส่เอง ร้อยละ 56.0 ซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของฝากของกำนัล ร้อยละ 40.0 และอื่นๆ ร้อยละ 4.0

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

รายการ	ภาคเหนือ (มรภ.เชียงใหม่)			ภาคใต้ (มรภ.นครศรีธรรมราช)			ภาคกลาง (มรภ.สวนดุสิตX)			ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (มรภ.อุดรธานี)			รวมทุกภาค		
	n = 25		ระดับความ เหมาะสม	n = 25		ระดับความ เหมาะสม	n = 25		ระดับความ เหมาะสม	n = 25		ระดับความ เหมาะสม	n = 100		ระดับความ เหมาะสม
	\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.	
1. ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ															
1.1 ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ	3.52	0.50	มาก	3.68	0.74	มาก	3.88	0.78	มาก	3.80	0.70	มาก	3.72	0.69	มาก
1.2 ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน	3.56	0.58	มาก	3.68	0.74	มาก	3.96	0.67	มาก	3.92	0.64	มาก	3.78	0.67	มาก
1.3 ความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่	3.32	0.55	ปานกลาง	3.76	0.87	มาก	3.96	0.67	มาก	3.80	0.70	มาก	3.71	0.74	มาก
1.4 ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต	3.60	0.50	มาก	3.68	0.62	มาก	3.88	0.60	มาก	4.00	0.64	มาก	3.79	0.60	มาก
1.5 ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ	3.64	0.63	มาก	3.76	0.72	มาก	3.92	0.75	มาก	4.08	0.57	มาก	3.85	0.68	มาก
รวม	3.52	0.55	มาก	3.71	0.72	มาก	3.92	0.69	มาก	3.92	0.65	มาก	3.77	0.67	มาก
2. ด้านความสวยงาม															
2.1 ความเหมาะสมของการจัด องค์ประกอบของลวดลาย	3.60	0.64	มาก	3.64	0.86	มาก	3.96	0.67	มาก	3.72	0.61	มาก	3.73	0.70	มาก
2.2 ความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ	3.84	0.47	มาก	3.64	0.75	มาก	3.88	0.72	มาก	3.80	0.76	มาก	3.79	0.68	มาก
2.3 ความเหมาะสมของสีสันทันที่นำเสนอ	3.64	0.56	มาก	3.68	0.90	มาก	3.88	0.72	มาก	3.68	0.69	มาก	3.72	0.72	มาก
2.4 ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ ลวดลาย	3.80	0.76	มาก	4.08	0.64	มาก	4.32	0.55	มาก	4.16	0.62	มาก	4.09	0.66	มาก
2.5 ความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์	4.04	0.53	มาก	4.04	0.78	มาก	4.12	0.60	มาก	4.16	0.55	มาก	4.09	0.62	มาก
รวม	3.78	0.59	มาก	3.81	0.78	มาก	4.03	0.65	มาก	3.90	0.63	มาก	3.88	0.67	มาก

จากตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ชุดแต่งกายสตรีที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาจากการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบและพัฒนา ของกลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ มีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ ($\bar{X} = 3.85$) ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต ($\bar{X} = 3.79$) ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ($\bar{X} = 3.78$) ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.72$) และความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่ ($\bar{X} = 3.71$) ส่วนด้านความสวยงาม มีความคิดเห็นเฉลี่ยในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลายและความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ มี ($\bar{X} = 4.09$) เท่ากัน ตามมาด้วยความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.79$) ความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบของลวดลาย ($\bar{X} = 3.73$) และเหมาะสมของสีสันทันที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.72$) ตามลำดับ

กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ภาคเหนือ พบว่าด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.52$) ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ($\bar{X} = 3.56$) ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต ($\bar{X} = 3.60$) ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ ($\bar{X} = 3.64$) มีความคิดเห็นในระดับมาก ส่วนความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่ ($\bar{X} = 3.32$) มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ส่วนด้านความสวยงาม มีความคิดเห็นในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.04$) รองลงมา เป็นความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.84$) ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย ($\bar{X} = 3.80$) ความเหมาะสมของสีสันทันที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.64$) และความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบของลวดลาย ($\bar{X} = 3.60$) ตามลำดับ

กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ภาคใต้ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ มีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่ และความประณีตในการทอและการตัดเย็บมีค่าเฉลี่ย 3.76 เท่ากัน ส่วนความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต มีค่าเฉลี่ย 3.68 เท่ากัน ส่วนด้านความสวยงาม มีความคิดเห็นเฉลี่ยในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย ($\bar{X} = 4.08$) รองลงมา เป็นความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.04$) เหมาะสมของสีสันทันที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.68$) ความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.64$) และความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบของลวดลาย ($\bar{X} = 3.64$) ตามลำดับ

กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนคูสิต ภาคกลาง ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ มีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ($\bar{X} = 3.96$) ความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่

($\bar{X} = 3.96$) ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ ($\bar{X} = 3.92$) ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.88$) และความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนด้านความสวยงาม มีความคิดเห็นเฉลี่ยในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมาเป็นความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.12$) ความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบของลวดลาย ($\bar{X} = 3.96$) เหมาะสมของสีสันทที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.88$) และความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.88$) ตามลำดับ

กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ มีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ ($\bar{X} = 4.08$) ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต ($\bar{X} = 4.00$) ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน ($\bar{X} = 3.92$) ความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่ ($\bar{X} = 3.80$) ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.80$) และ ส่วนด้านความสวยงาม มีความคิดเห็นเฉลี่ยในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย และความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ มี ($\bar{X} = 4.16$) เท่ากัน ตามมาด้วยความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.80$) ความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบของลวดลาย ($\bar{X} = 3.72$) และเหมาะสมของสีสันทที่นำเสนอ ($\bar{X} = 3.68$) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยเพื่อการศึกษาการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาตลาดผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองสำหรับชุดแต่งกายสตรีโดยการประยุกต์ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง
3. ศึกษาความคิดเห็นของสตรีที่สนใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ที่ออกแบบและพัฒนาตลาดโดยการประยุกต์ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นชุดแต่งกายสตรี

5.2 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี
2. กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เขียนลายบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 3 ท่าน
4. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง จำนวน 3 ท่าน
5. อาจารย์สตรีที่สนใจใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 100 ท่าน

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. การศึกษาตลาดผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีที่ทำการผลิตและจำหน่ายอยู่ในปัจจุบัน ในด้านของตลาด สี สันและลักษณะแนวทางในการพัฒนาหรือการสร้างตลาดผ้าทอของช่าง

ผู้ผลิต และศึกษาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1.1 แบบสัมภาษณ์กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี

1.2 กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เขียนลายบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่กำหนดประเด็นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องที่มาของการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอพื้นเมืองและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง การกำหนดคำถามขึ้นมาจากการทบทวนวรรณกรรม การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมประเด็น ความมุ่งหมายของการสร้างงาน กระบวนการสร้างงาน และลักษณะทางกายภาพของชิ้นงาน โดยใช้เทปบันทึกเสียงและการจดบันทึก ภาพถ่ายและการสังเกตร่วมด้วย

2. การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต และด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์

3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปแปรรูปเป็นชุดแต่งกายสตรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น แบ่งเป็น 2 ตอน

3.1 แบบสอบถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

3.2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าพื้นเมืองเป็นชุดแต่งกายสตรี ที่ได้รับการออกแบบพัฒนาใน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ และด้านความงามโดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจาก สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มของผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เขียนลายบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน

การผลิตผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง จำนวน 3 ท่าน อาจารย์สตรีที่สนใจใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 100 ท่าน

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ที่ได้กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและกลุ่มผู้ผลิตเขียนลวดลายเลียนแบบเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง และภาพถ่าย นำมาจัดหมวดหมู่และนำไปวิเคราะห์เชิงตรรกวิทยาเพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

2. ข้อมูลจากแบบประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

3. ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าพื้นเมืองเป็นชุดแต่งกายสตรี อาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ วิเคราะห์ข้อมูลโดย

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ เสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

3.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

5.6 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ช่างทอผ้าพื้นเมือง เห็นว่าการออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองใหม่ๆ นั้นมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อลดปัญหาการลอกเลียนแบบลวดลาย และคุณค่าของผ้าทอพื้นเมืองเกิดจากลวดลายสีสันทัน และความประณีตในการทอ ส่วนช่างปั้นเขียนลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง เห็นลวดลายยุคกลางและยุคปลายมีความสวยงาม และการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงไปประยุกต์ในการทอผ้าพื้นเมือง สามารถสร้างเอกลักษณ์ได้

2. การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมืองมีความเห็นว่า ลวดลายผ้าทอที่ออกแบบใหม่แบบที่ 3 มีความเหมาะสมกับวัสดุและกระบวนการผลิต มีความสวยงามและมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์

เฉพาะ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาที่มีความเห็นว่าลวดลายผ้าทอที่ออกแบบใหม่แบบที่ 3 มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยและมีความสวยงามและมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

3. การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปแปรรูปเป็นชุดแต่งกายสตรี ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

กลุ่มอาจารย์สตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 4 ภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีความคิดเห็นต่อเสื้อสตรีที่ใช้ผ้าทอที่ผ่านออกแบบพัฒนาใหม่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความประณีตในการทอและตัดเย็บมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.85$) มากที่สุด ด้านความสวยงามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะลวดลายและด้านความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.09$) มากที่สุด

5.7 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง ที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง

1.1 ผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง ตำบลหนองอ้อ จังหวัดอุดรธานี ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สามารถอภิปรายผลได้ว่า แนวทางการสร้างลวดลายผ้าทอพื้นเมืองแบบจินตนั้นนอกจากการทอจากลวดลายแบบเก่าที่เรียนมาจากบรรพบุรุษแล้ว ยังได้แนวคิดมาจากสิ่งรอบตัวในปัจจุบันการทอผ้าเน้นที่การขายมากยิ่งขึ้น มีการแข่งขันด้านการพัฒนาลวดลายใหม่ให้มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้งานมากยิ่งขึ้น และเพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ ส่วนการพัฒนาลวดลายแบบใหม่ต้องอาศัยประสบการณ์จากผู้ทอ และคุณค่าของผ้าทอพื้นเมืองเกิดจากลวดลาย สีสันทที่เป็นเอกลักษณ์ ความประณีตในการทอ สอดคล้องทั้งนี้ในการพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองแบบจินตนั้น ควรให้มีความถี่ประมาณ 40 – 50 ไม้ม เพื่อให้สามารถทอได้คราวละ 2 คน

1.2 ผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เขียนลายบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สามารถอภิปรายผลได้ว่า ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาที่เขียนในปัจจุบันเกิดจากประสบการณ์ในการเขียนที่สั่งสมมาจากการสอนของครอบครัว โดยลวดลายที่นำมาเขียนได้รับความนิยมเป็นลวดลายบ้านเชียงในยุคกลาง และยุคปลาย ซึ่งมีความชัดเจนและมีความสวยงามเด่นชัด ในปัจจุบันได้มีการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงไปใช้ในการผลิตของที่ระลึก ได้แก่ เสื้อยืด พวงกุญแจ ทำเลียนแบบขนาดเล็ก โดยเห็นว่าปัจจุบันยังไม่มีการ

นำเอาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงไปใช้ในการทอผ้าอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้หากมีการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงไปใช้ในการทอผ้าพื้นเมืองจะเป็นสร้างเอกลักษณ์ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนได้

ทั้งนี้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีและลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง สอดคล้องกับการวิจัยของ ประไพศรี สร้อยคำ [2545 : Internet] เรื่อง “ผ้าไหม : คติความเชื่อเกี่ยวกับการทอและการใช้ผ้าไหม” ลวดลายผ้าทอเกิดจากความเชื่อและความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอผ้าแต่ละลายโดยได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับพุทธศาสนาและสิ่งแวดลอม ได้แก่ ลายพืช ลายสัตว์ และลายสิ่งของเครื่องใช้ และงานวิจัยของ เอื้องทิพย์ คงเพชร (2543 :165) เรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้านในมิติวัฒนธรรม : กรณีศึกษาผ้ามัดหมี่-จิด จังหวัดอุดรธานี” พบว่าภูมิปัญญาชาวบ้านในมิติวัฒนธรรม เกิดจากความตอบสนองความอยู่รอดทางด้านเศรษฐกิจของชาวบ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

5.7.2 การออกแบบและพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงมาใช้ในการพัฒนา

1. การประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต และด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถอภิปรายผลได้ว่า จากการออกแบบพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง 3 แบบ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมืองได้ประเมินด้านความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต แบบที่ 3 มีความเหมาะสมในการนำไปผลิตมากที่สุดเนื่องจากลวดลายมีความชัดเจน ความดีของเส้นไหมในการทอเหมาะสม ส่วนแบบที่ 1 และแบบที่ 2 นั้น มีความเห็นว่าลวดลายมีความซับซ้อนมากเกินไปยากต่อการนำไปผลิตจริง สอดคล้องกับสิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิ์กุล (2539:135-140) แนวคิดด้านการออกแบบลวดลายงานหัตถกรรม โดยลวดลายที่ออกแบบต้องสอดคล้องกับวัสดุที่ใช้ในการผลิตและกระบวนการหรือกรรมวิธีการผลิตไม่ควรยุ่งยากและซับซ้อนเกินไป สามารถผลิตได้จริง ส่วนด้านความสวยงามของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ เห็นว่า แบบที่ 3 มีความชัดเจนทั้งรูปทรงและรูปแบบที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายบ้านเชียง

2. การประเมินผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และด้านความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถอภิปรายผลได้ว่า จากการออกแบบพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมือง 3 แบบ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนาได้ประเมินด้านความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยเมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี แบบที่ 3 มีความเหมาะสมในการนำไปผลิตมากที่สุดเนื่องจากลวดลายมีความชัดเจน สวยงาม

ของการจัดวางและสีสัน ส่วนแบบที่ 1 และแบบที่ 2 นั้น มีความเห็นว่าลวดลายมีความซับซ้อน ดูยากกว่าแบบที่ 3 ส่วนด้านความสวยงามของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ เห็นว่า แบบที่ 3 มีความชัดเจนในด้านรูปทรงรูปแบบที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายบ้านเชียงมากกว่า ทั้งการจัดวางและลวดลายที่น่าสนใจ สอดคล้องกับสิทธิ์ศักดิ์ รัชฎศรีสวัสดิ์กุล (2539:135-140) การออกแบบลวดลายงานหัตถกรรม ต้องคำนึงถึงความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยตามลักษณะงาน

5.7.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ออกแบบและพัฒนาลวดลายโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปแปรรูปเป็นชุดแต่งกายสตรี

1. ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่าผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ ที่ใช้ย้อมผลิตจากไหมและฝ้ายมากที่สุด รองลงมาเป็นฝ้าย และ ไหมน้อยที่สุด ด้านความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง ใช้สวมใส่เป็นบางวันไม่แน่นอนมากที่สุด รองลงมาใช้สวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษ อื่นๆ หมายถึง อาจสวมใส่เป็นรายปีหรือหลายปีจึงมีโอกาสได้สวมใส่และสวมใส่ทุกวันน้อยที่สุด ด้านความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ กลุ่มตัวอย่างซื้อทุกปี มากที่สุด ส่วนซื้อทุก 3- 6 เดือน และอื่นๆ หมายถึงไม่ได้ซื้อเอง มีเพื่อนหรือคนรู้จัก หรือญาติฝากซื้อ ด้านปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื้อ พิจารณาจากคุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอมากที่สุด รองลงมาคือด้านลวดลายสีสัน และราคา น้อยที่สุด ด้านเหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองส่วนมากซื้อเพื่อสวมใส่เอง รองลงมาเป็นการซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของขวัญของกำนัล

2. ความคิดเห็นด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ

ความคิดเห็นโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ (ค่าเฉลี่ย 3.85) ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.79) ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน (ค่าเฉลี่ย 3.78) ความเหมาะสมของลวดลายที่น่าสนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.72) และความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่ (ค่าเฉลี่ย 3.71) ทั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพทุกด้านในระดับที่ใกล้เคียงกัน เป็นผลมาจากผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองมีราคาสูง ดังนั้นการเลือกซื้อหรือเลือกใช้จึงค่อนข้างพิถีพิถันก่อนการตัดสินใจเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับนวนลน้อย บุญวงษ์ (2542:193) ในการประเมินงานออกแบบด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ต้องพิจารณาจากความเหมาะสมในการใช้งาน ความเหมาะสมของวัสดุกับรูปแบบการใช้งาน ความประณีตและความซับซ้อนในการผลิต

3. ด้านความสวยงาม

ด้านความสวยงามกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเฉลี่ยในระดับมาก สามารถเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย และควมมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย 4.09 เท่ากัน ตามมาด้วยความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ (ค่าเฉลี่ย 3.79) ความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบของลวดลาย (ค่าเฉลี่ย 3.73) และเหมาะสมของสีสันทที่นำเสนอ (ค่าเฉลี่ย 3.72) ทั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ว่า เมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นรายด้านกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏว่าด้านความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย และควมมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันและสูงที่สุด กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าลวดลายที่นำเสนอมีความใหม่ในลักษณะของการนำเสนอโดยนำลวดลายเครื่องปั้นดินบ้านเชียงมาใช้ในการออกแบบ และเมื่อนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อสตรีมีความกลมกลืนสวยงามในระดับมาก สอดคล้องกับนวนลน้อย บุญวงษ์ (2542:193) ในด้านแนวทางการประเมินการออกแบบด้านความงาม ควรพิจารณาจากความสวยงามในการจัดองค์ประกอบ ควมมีเอกลักษณ์น่าสนใจ มีคุณค่า และมีความเหมาะสมตามลักษณะประเภทของงาน

5.8 ข้อเสนอแนะ

5.8.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. การนำลวดลายที่ออกแบบและพัฒนาใหม่ไปใช้ผลิตจริง ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการผลิตจริง ซึ่งอาจต้องมีการปรับปรุงวิธีการผลิตหรือกระบวนการทอใหม่เพื่อให้ความเหมาะสมในการผลิตจริงมากยิ่งขึ้น
2. การออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองแบบขิด โดยการประยุกต์ลวดลายเดิมผสมผสานกับแนวคิดใหม่ ควรพิจารณาลวดลายที่ต้องการนำมาประยุกต์เมื่อนำมาประยุกต์เป็นลวดลายใหม่แล้วมีความเป็นเอกลักษณ์ และมีความเหมาะสมกับลักษณะการนำไปใช้ประโยชน์หรือไม่
3. การออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองแบบขิด จำเป็นต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ของช่างทอในการจัดวางรูปแบบและลวดลายเพื่อให้เหมาะสมในการผลิต
4. ผลจากการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมืองในการสร้างลวดลายผ้าทอแบบใหม่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่มีความเหมาะสมในการนำไปแปรรูปตามลักษณะงาน เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาลวดลายที่แปลกใหม่ เป็นการเพิ่มรายได้และความสามารถในการแข่งขันสำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

5.8.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในยุคกลาง และยุคปลาย มีหลายรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ในการประยุกต์เพื่อให้ออกแบบลายผ้าทอได้ ทั้งนี้ ควรพิจารณาความเหมาะสมและความมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นสำคัญ
2. ในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควร ได้ศึกษารูปแบบการนำผ้าทอไปใช้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น กระเป๋า เนคไท และผลิตภัณฑ์เครื่องตกแต่ง
3. การวิจัยศึกษาด้านกระบวนการผลิตผ้าทอจะต้องศึกษาจากช่างผู้ผลิตที่มีความชำนาญอย่างแท้จริงเท่านั้น เนื่องจากการทอผ้าแบบจิด มีกระบวนการและขั้นตอนในการผลิตหรือการทอที่มีความซับซ้อนและใช้แรงงานจากคนเป็นหลัก
4. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางในการออกแบบลวดลายผ้าทอ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ทอได้ทั้งแบบจิด และแบบอื่นเช่น ผ้ามัดหมี่ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับกลุ่มชุมชนที่ไม่ได้ผลิตผ้าทอแบบจิด
5. การวิจัยด้านการพัฒนาลวดลายผ้าทอแบบใหม่ๆ ควรให้ความสำคัญกับผลงานการวิจัยที่กลุ่มชุมชนสามารถนำไปต่อยอด หรือสามารถนำไปผลิตได้จริงเพื่อเป็นการช่วยให้ชุมชนผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองหรือกลุ่ม OTOP ได้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2537. **องค์เอกอัครอุปลักษณ์มรดกช่างศิลป์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กระทรวงมหาดไทย. 2540. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุดรธานี**. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. 2535. **วิวัฒนาการเครื่องแบบ**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545. **การคิดเชิงประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545. **การคิดเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย.
- เครือจิต บุญนาค และอัจฉรา ภาณุรัตน์. 2536. **ผ้าไหมในวิถีชีวิตไทยยุคและไหมเขมร**. ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- โครงการพัฒนาผ้าทอพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ. 2543. **ผ้าทอพื้นเมืองในภาคเหนือ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จังหวัดอุดรธานี. 2537. **อุดรธานี ศตวรรษที่ 2 จากบ้านเชียงมรดกโลก**. งานมหกรรมหนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ 9.
- จังหวัดอุดรธานี. 2539. **เอกสารที่ระลึกงานฉลองมรดกโลกบ้านเชียง 5000 ปี เนื่องในวโรกาสเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี**. บริษัทดันอ้อ แกรมมี จำกัด.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2541. **ลวดลายบนผืนผ้า สืบสานภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพมหานคร : ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ทรงพันธ์ วรรณมาศ. 2434. **ผ้าไทยลายอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ทรงพันธ์ วรรณมาศ. 2532. **เครื่องปั้นดินเผา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ทวี พรหมพุกภัย. 2537. **วิชาเครื่องเคลือบดินเผาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. 2534. **ผลการวิเคราะห์เซรามิกจากแหล่งโบราณคดี**. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร.
- นวลน้อย บุญวงศ์. 2542. **หลักการออกแบบ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลลออ ทิมานนท์. 2543. **ศิลปะพื้นบ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นิยม ออไอศูรย์. 2545. การศึกษาการสืบทอดศิลปปะผ้าทอ ของกลุ่มชนไทยดำรง ในจังหวัดเพชรบุรี. [Online]. Available : <http://server2.tiac.or.th/thesis/form.html>
- บุญเรียง ขจรศิลป์. 2542. สถิติวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประไพศรี สร้อยคำ. 2545. ผ้าไหม : คติความเชื่อเกี่ยวกับการทอและการใช้ผ้าไหม. [Online]. Available : <http://server2.tiac.or.th/thesis/form.html>
- ประเสริฐ สีรัตน์นา. 2538. การออกแบบลวดลาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประเสริฐ สีรัตน์นา. 2544. ของที่ระลึก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. 2533. ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง จำกัด.
- ภรดี พันธุภากร. 2535. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเซรามิกสีในจังหวัดชลบุรี. ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2535. การสัมมนาทางวิชาการปริทรรศน์วัฒนธรรมผ้าไทยและจักสานงานศิลปะไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2545. 2545ผ้าทอพื้นเมือง. [Online]. Available : <http://server2.tiac.or.th/thesis/form.html>
- เมธา สุธีร์โรจน์. 2540. การศึกษาแนวทางการวางแผนกลยุทธ์การตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. [Online]. Available : <http://server2.tiac.or.th/thesis/form.html>
- ยุพินศรี สายทอง . 2528. งานทอ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- เริงฤทธิ วัฒนศึกษา. 2545. การเปลี่ยนแปลงการผลิตผ้าไหม : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสุขาภิบาลชนบทอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. [Online]. Available : <http://server2.tiac.or.th/thesis/form.html>
- วิชัย ไกละวิทย์มงคล. 2543. การย้อม:ลายผ้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2538. หุดมรดกศิลปหัตถกรรมไทย เครื่องจักรสานไทย. กรุงเทพมหานคร : องค์การค่าครูสภา.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2538. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดันอ้อ จำกัด.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2540. มรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดันอ้อ แกรมมี่ จำกัด.

- ศรัณยา แก้วพรรณา. 2545. บทบาทของกลุ่มสตรีทอผ้าไหมในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในชนบท : การศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. [Online]. Available : <http://server2.tiac.or.th/thesis/form.html>
- ศิริ ผาสุก. 2536. สุรินทร์มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรมหัตถกรรมพื้นบ้านไทย.
- ศิริวรรณ คำรังศิริ, ผู้เรียบเรียง. 2540. ศิลปะบนผ้าไหมมัดหมี่. กรุงเทพมหานคร : มุลินธิช่างหัตถศิลป์ ไทย.
- สถาบันราชภัฏอุดรธานี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. 2539. เอกสารประกอบการสัมมนาทาง วิชาการบ้านเชียงทศวรรษใหม่ในการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- สถาบันราชภัฏอุดรธานี. 2546. ข้อมูลทางวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี. อุดรธานี: โรงพิมพ์คลังนา นา วิทยา.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย. 2533. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนา งาน หัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อสร้างงานและรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2545. ข้อมูลวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. [CD-ROM]. กรุงเทพมหานคร.
- สิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิ์กุล. 2529. การออกแบบลวดลาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเคียนสตอร์.
- สุรจิตร อยู่ตะเภา. 2545. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีทอผ้าไหม ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการส่งเสริมศิลปอาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์. [Online]. Available : <http://server2.tiac.or.th/thesis/form.html>
- สุรพล คำริห์กุล. 2540. บ้านเชียงมรดกโลกทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ศึกษา ภัณฑภัณฑนิชย์.
- สุรียา สมุทคุปดี และคณะ. 2537. แม่หญิงต้องตำหูก : พัฒนาการของกระบวนการทอผ้าและการ เปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในหมู่บ้านอีสานปัจจุบัน. ห้องไทยศึกษานิทัศน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. 2542. การแต่งกายสตรีกับหัตถกรรมทอผ้าในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉราพร ไสละสูต. 2526. การออกแบบลายผ้าและเทคนิคการพิมพ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศูนย์หนังสือกรุงเทพ.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2540. **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค : วิถีชีวิตและการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.**

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

เอื้องทิพย์ คงเพชร และพิศมัย ชารเลิศ. 2543. **ภูมิปัญญาชาวในมิติวัฒนธรรม : กรณีศึกษาผ้ามัดหมี่-**

ขิด อุตรธานี. สำนักวิจัยและบริการวิชาการ สถาบันราชภัฏอุตรธานี.

Office of the National Culture Commission. 1993. **Textiles of Asia : A Common Heritage.**

Bangkok : Amarin Printing Group.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

กลุ่มช่างผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมการทอผ้ามัดหมี่-จิด

เรื่อง การการศึกษาการออกแบบพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง โดยการ
ประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

ชื่อ-สกุล.....

ชื่อกลุ่มช่างทอผ้า.....

1. ท่านมีประสบการณ์ในการทอผ้ามานานเท่าใด.....

2. ท่านได้รับการถ่ายทอดการทอผ้ามาจากที่ใด.....

3. ลวดลายในการทอผ้าของท่านมีที่มาอย่างไร

ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

ลวดลายที่มีผู้มาตั้งผลิต

ลวดลายที่คิดประดิษฐ์เอง

อื่นๆ.....

4. อธิบายลักษณะและจุดเด่นของลวดลายผ้าทอในกลุ่มของท่าน

.....
.....
.....
.....

5. ลวดลายผ้าทอแบบใดที่ได้รับความนิยมและมีผู้สั่งทอมากที่สุด

.....
.....
.....
.....

6. ความนิยมในลวดลายผ้าทอมีปัจจัยจากอะไร สีเส้นและ ลวดลายที่ปรากฏหรือวัสดุและความ
ประณีตในกระบวนการทอ

สีเส้นที่ปรากฏ

ลวดลายที่ปรากฏ

วัสดุและความประณีตในกระบวนการทอ

อื่นๆ.....

7. ทางกลุ่มของท่านมีการออกแบบพัฒนาหรือการพัฒนาลวดลายผ้าทอขึ้นมาใหม่หรือไม่

ไม่มี

มี (ถ้ามีอธิบาย).....

.....

.....

8. ในการออกแบบพัฒนาหรือการพัฒนาลวดลายผ้าทอขึ้นมาใหม่ท่านมีแนวทางอย่างไร

.....

.....

.....

.....

9. สีสันทนแบบไหนที่ได้รับความนิยมมากที่สุด

.....

.....

.....

.....

10. กลุ่มทอผ้าของท่านได้มีการนำผ้าทอพื้นเมือง ไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นในรูปแบบใดบ้าง หรือไม่นอกจากขายเป็นผืน

.....

.....

.....

.....

11. การทอผ้าของท่านเป็นไปในลักษณะ

เป็นอาชีพหลัก

เป็นอาชีพรอง

ผลิตไว้ใช้ในครอบครัว

ผลิตในเวลาว่างจากงานภาคเกษตรกรรม

อื่นๆ.....

12. ท่านใช้วัตถุดิบในการผลิต ผ้าไหม สีย้อม จากแหล่งใด

ซื้อสำเร็จจากโรงงาน

ผลิตใช้เองทั้งหมด (ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง / ปั่นด้ายเอง / ใช้สีย้อมจากธรรมชาติ)

อื่นๆ.....

13. กลุ่มของท่านประสบปัญหาเกี่ยวกับการทอผ้าจากลวดลายที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใหม่หรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

14. ท่านคิดว่าจะมีความจำเป็นหรือไม่อย่างไรในการออกแบบพัฒนาลวดลายผ้าทอพื้นเมืองใหม่ๆ
ขึ้นมาอยู่ตลอดเวลา

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

กลุ่มช่างผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมการผลิตเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง
เรื่อง การวิจัยการศึกษาการออกแบบพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง โดยการ
ประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

ชื่อ-สกุล.....

ชื่อกลุ่มช่างเครื่องปั้นดินเผา.....

1. ท่านมีประสบการณ์ในการเขียนลวดลายมานานเท่าใด.....

2. ท่านได้รับการถ่ายทอดการลวดลายมาจากที่ใด.....

3. ลวดลายในการเขียนบนเครื่องปั้นดินเผาของท่านมีที่มาอย่างไร

ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

ลวดลายที่มีผู้มาสั่งผลิต

ลวดลายที่คิดประดิษฐ์เอง

อื่นๆ.....

4. การเขียนลวดลายของท่านเป็นไปในลักษณะ

เขียนตามประสบการณ์

เขียนตามแบบ

อื่นๆ.....

5. ลวดลายแบบใดที่ได้รับความนิยมหรือมีการสั่งผลิตมากที่สุด

.....
.....

6. ในการนำลวดลายมาเขียนท่านใช้วิธีการอ้างอิงจากแหล่งใด

ลวดลายของกรมศิลป์

เขียนตามความเคยชินและความชำนาญที่ได้จากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

อื่นๆ.....

7. ลวดลายที่นำมาเขียนส่วนใหญ่เป็นลวดลายในชุดใด

ชุดต้น

ชุดกลาง

ชุดปลาย

อื่นๆ.....

8. เพราะเหตุใดจึงเลือกลวดลายในยุคนั้นมาใช้ในการเขียนภาชนะเขียนแบบบ้านเชียง

.....

9. ลวดลายที่ท่านใช้ในการผลิตงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในปัจจุบันมีกี่ลาย

.....

10. การเขียนลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงของท่านมีรูปแบบการเขียนหรือการจัดวางรูปแบบของลวดลายบนภาชนะอย่างไร

.....

11. ในปัจจุบันมีการนำเอาลวดลายเครื่องปั้นดินเผาไปประยุกต์ใช้เพื่อผลิตเป็นสินค้าและของที่ระลึกรูปแบบต่างๆ อย่างหลากหลาย ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาไปประยุกต์ใช้

เห็นด้วย

ไม่เห็นด้วย

อื่นๆ.....

.....

12. ท่านมีความเห็นอย่างไรถ้าหากสามารถนำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงไปประยุกต์ทำเป็นลวดลายผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดอุดรธานี

.....

แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง
การวิจัย เรื่อง การศึกษาการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์
ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี

ตอนที่ 2 แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับตลาดผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบ โดยประยุกต์จากตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

โปรดพิจารณารูปภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองแล้วกรอกแบบสอบถามถึงความเหมาะสมของตลาดที่ผ่านการออกแบบพัฒนาโดยการประยุกต์ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

รูปแบบที่ 1

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	ความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต					
	1.1 ความเหมาะสมด้านวัสดุที่ใช้ในการผลิต					
	1.2 ความเหมาะสมด้านกระบวนการทอ					
	1.3 ความเหมาะสมด้านกระบวนการขีดตลาด					
	1.4 ความเหมาะสมด้านระยะเวลาในการผลิต					
	1.5 ความเหมาะสมด้านความยากง่ายในการผลิตโดยรวม					
2	ความสวยงามและตลาดที่เป็นเอกลักษณ์					
	2.1 ความเหมาะสมด้านความสวยงามของตลาด					
	2.2 ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางตลาด					
	2.3 ความเหมาะสมด้านสีสันทัน					
	2.4 ความเหมาะสมด้านตลาดที่น่าเสนอ					
	2.5 ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของตลาด					

แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง
การวิจัย เรื่อง การศึกษาการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์
ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี

ตอนที่ 2 แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบ โดยประยุกต์จากลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

โปรดพิจารณารูปภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองแล้วกรอกแบบสอบถามถึงความเหมาะสมของลวดลายที่ผ่านการออกแบบพัฒนาโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

รูปแบบที่ 2

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	ความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต					
	1.1 ความเหมาะสมด้านวัสดุที่ใช้ในการผลิต					
	1.2 ความเหมาะสมด้านกระบวนการทอ					
	1.3 ความเหมาะสมด้านกระบวนการขีดลวดลาย					
	1.4 ความเหมาะสมด้านระยะเวลาในการผลิต					
	1.5 ความเหมาะสมด้านความยากง่ายในการผลิตโดยรวม					
2	ความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์					
	2.1 ความเหมาะสมด้านความสวยงามของลวดลาย					
	2.2 ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางลวดลาย					
	2.3 ความเหมาะสมด้านสีสันทัน					
	2.4 ความเหมาะสมด้านลวดลายที่น่าสนใจ					
	2.5 ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลาย					

แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิตผ้าทอพื้นเมือง
การวิจัย เรื่อง การศึกษาการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์
ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี

ตอนที่ 2 แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบโดยประยุกต์จากลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

โปรดพิจารณารูปภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองแล้วกรอกแบบสอบถามถึงความเหมาะสมของลวดลายที่ผ่านการออกแบบพัฒนาโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

รูปแบบที่ 3

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ความเหมาะสมกับวัสดุและกรรมวิธีการผลิต					
	1.1 ความเหมาะสมด้านวัสดุที่ใช้ในการผลิต					
	1.2 ความเหมาะสมด้านกระบวนการทอ					
	1.3 ความเหมาะสมด้านกระบวนการขิดลวดลาย					
	1.4 ความเหมาะสมด้านระยะเวลาในการผลิต					
	1.5 ความเหมาะสมด้านความยากง่ายในการผลิตโดยรวม					
2	ความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์					
	2.1 ความเหมาะสมด้านความสวยงามของลวดลาย					
	2.2 ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางลวดลาย					
	2.3 ความเหมาะสมด้านสีสัน					
	2.4 ความเหมาะสมด้านลวดลายที่น่าสนใจ					
	2.5 ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลาย					

**แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา
การวิจัย เรื่อง การศึกษาการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์
ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี**

แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับตลาดผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบ โดยประยุกต์จาก
ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

โปรดพิจารณารูปภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองแล้วกรอกแบบสอบถามถึงความ
เหมาะสมของตลาดที่ผ่านการออกแบบพัฒนาโดยการประยุกต์ตลาดเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

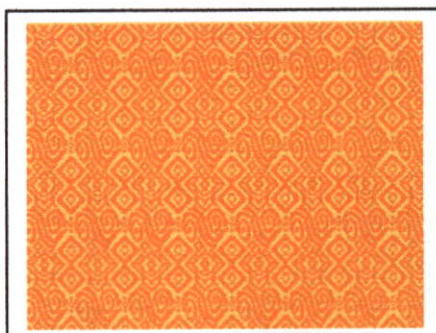
รูปแบบที่ 1

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	ความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย					
	1.1 ความเหมาะสมของตลาดในการนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
	1.2 ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ					
	1.3 ความเหมาะสมด้านคุณค่าของผลิตภัณฑ์เมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
	1.4 ความเหมาะสมการใช้งานเมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
2	ความสวยงามและตลาดที่เป็นเอกลักษณ์					
	2.1 ความเหมาะสมด้านความสวยงามของตลาด					
	2.2 ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางตลาด					
	2.3 ความเหมาะสมด้านสีสันท					
	2.4 ความเหมาะสมด้านตลาดที่นำเสนอ					
	2.5 ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของตลาด					

**แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา
การวิจัย เรื่อง การศึกษาการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์
ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี**

แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบโดยประยุกต์จาก
ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

โปรดพิจารณารูปภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองแล้วกรอกแบบสอบถามถึงความ
เหมาะสมของลวดลายที่ผ่านการออกแบบพัฒนาโดยการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

รูปแบบที่ 2

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	ความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย					
	1.1 ความเหมาะสมของลวดลายในการนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
	1.2 ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ					
	1.3 ความเหมาะสมด้านคุณค่าของผลิตภัณฑ์เมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
	1.4 ความเหมาะสมการใช้งานเมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
2	ความสวยงามและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์					
	2.1 ความเหมาะสมด้านความสวยงามของลวดลาย					
	2.2 ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางลวดลาย					
	2.3 ความเหมาะสมด้านสีสัน					
	2.4 ความเหมาะสมด้านลวดลายที่น่าสนใจ					
	2.5 ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของลวดลาย					

แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบและพัฒนา
การวิจัย เรื่อง การศึกษาการพัฒนาตลาดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองโดยการประยุกต์
ตลาดขายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี

แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับตลาดขายผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบโดยประยุกต์จาก
ตลาดขายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

โปรดพิจารณารูปภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองแล้วกรอกแบบสอบถามถึงความ
เหมาะสมของตลาดที่ผ่านการออกแบบพัฒนาโดยการประยุกต์ตลาดขายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

รูปแบบที่ 3

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	ความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย					
	1.1 ความเหมาะสมของตลาดในการนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
	1.2 ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าทอ					
	1.3 ความเหมาะสมด้านคุณค่าของผลิตภัณฑ์เมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
	1.4 ความเหมาะสมการใช้งานเมื่อนำไปตัดเย็บเสื้อสตรี					
2	ความสวยงามและตลาดที่เป็นเอกลักษณ์					
	2.1 ความเหมาะสมด้านความสวยงามของตลาด					
	2.2 ความเหมาะสมด้านรูปแบบการจัดวางตลาด					
	2.3 ความเหมาะสมด้านสีสันทัน					
	2.4 ความเหมาะสมด้านตลาดที่นำเสนอ					
	2.5 ความเหมาะสมด้านเอกลักษณ์ของตลาด					

แบบสอบถามการวิจัยเรื่อง

การวิจัยแนวทางการออกแบบพัฒนาลดมลพิษทางอากาศที่หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมือง โดยการประยุกต์
ลดมลพิษเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามประเมินความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบพัฒนา
ลดมลพิษโดยการประยุกต์ลดมลพิษเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสตรี
กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ กลุ่มอาจารย์สตรีในสถาบันราชภัฏที่สนใจผลิตภัณฑ์ผ้า
ทอพื้นเมือง
2. ลักษณะของแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ
แบบสอบถาม
ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบ
พัฒนาลดมลพิษโดยการประยุกต์ลดมลพิษเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงประเภทเสื้อผ้าสตรีด้าน
ต่างๆ ได้แก่ ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ด้านความงามโดยเป็นแบบสอบถาม
แบบประมาณค่า 5 ระดับ

โปรดตอบสอบถามตามความเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ โดยข้อมูลทั้งหมด
ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและนำไปใช้เฉพาะการวิจัย และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่าน

ขอขอบคุณ ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นายธีระยุทธ เฟื่องชัย

นักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แบบสอบถามผู้บริโภคเพื่อประเมินรูปแบบ

เรื่อง

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบโดย
ประยุกต์จากลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงประเภทเสื่อสตรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายลงใน □ หน้าข้อความซึ่งตรงกับความเป็นจริงของท่าน หรือเติม
ข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อที่ท่านใช้อยู่ผลิตจากวัสดุประเภทใด

ไหม

ฝ้าย

ไหมและฝ้าย

อื่นระบุ.....

2. ความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ ในหนึ่งสัปดาห์

ใช้สวมใส่ทุกวัน

ใช้สวมใส่เป็นบางวัน ไม่นานอน

ใช้สวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษ

อื่นระบุ.....

3. ความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อของท่าน

ซื้อทุกเดือน

ซื้อทุก 3-6 เดือน

ซื้อทุกปี

อื่นๆ ระบุ.....

ปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองประเภทเสื่อ

ลวดลายสีสันทัน

คุณภาพของเนื้อผ้าและความประณีตในการทอ

ราคา

อื่นๆ ระบุ.....

6. เหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมือง

ซื้อเพื่อสวมใส่เอง

ซื้อให้คนอื่นหรือเพื่อเป็นของฝากของกำนัล

อื่นๆ ระบุ.....

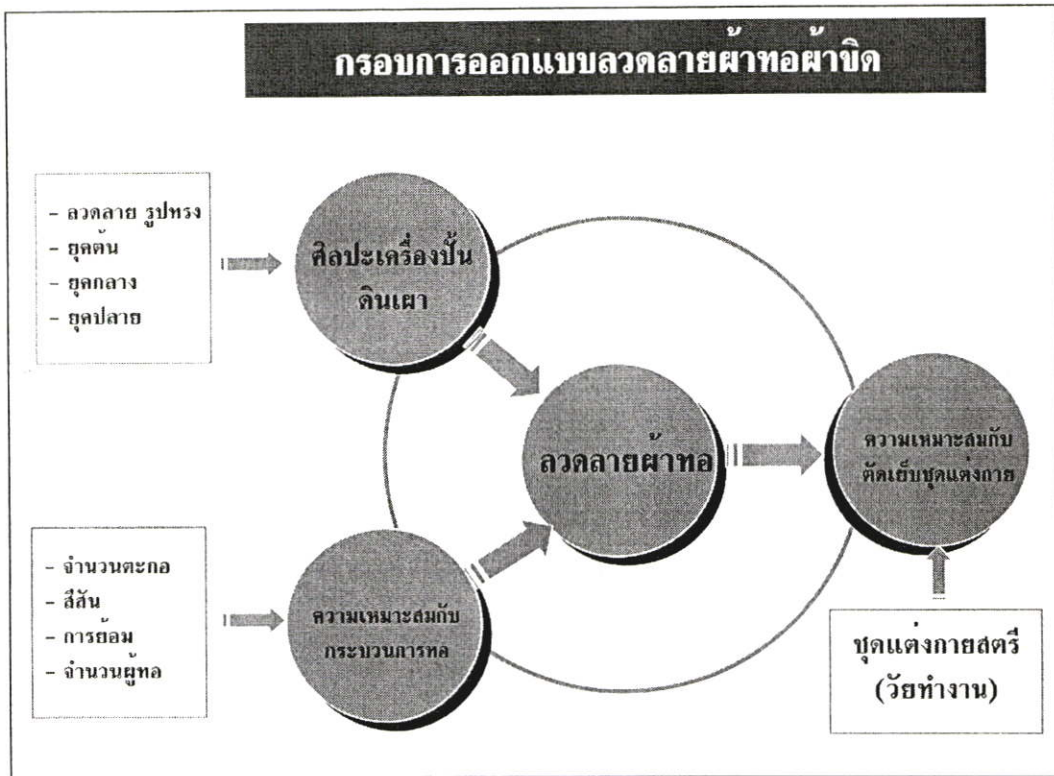
ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นความเหมาะสมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองที่ได้รับการออกแบบโดยประยุกต์จากลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงแล้วนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อสตรี ในด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ และด้านความสวยงาม

โปรดพิจารณารูปภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองแล้วกรอกแบบสอบถาม

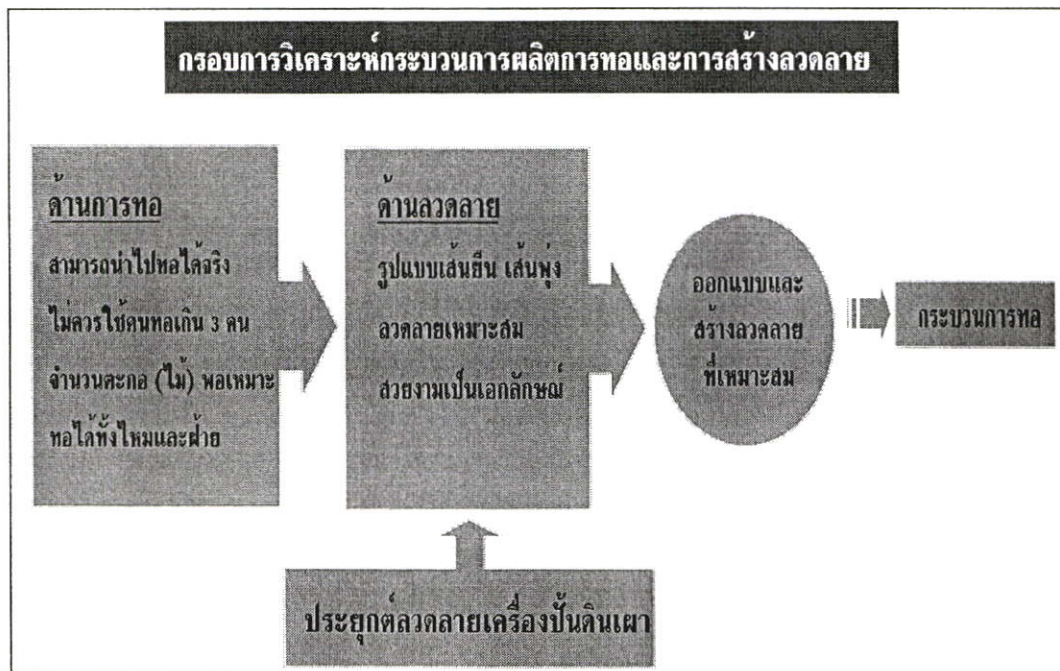

ข้อ ที่	รายละเอียด	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ					
	1.1 ความเหมาะสมของลวดลายที่นำเสนอ					
	1.2 ความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน					
	1.3 ความเหมาะสมในการนำไปสวมใส่					
	1.4 ความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ผลิต					
	1.5 ความประณีตในการทอและการตัดเย็บ					
2	ด้านความสวยงาม					
	2.1 ความเหมาะสมของการจัดองค์ประกอบของลวดลาย					
	2.2 ความสวยงามของลวดลายที่นำเสนอ					
	2.3 ความเหมาะสมของสีที่นำเสนอ					
	2.4 ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของลวดลาย					
	2.5 ความมีคุณค่าของผลิตภัณฑ์					

ภาคผนวก ข
วิเคราะห์การออกแบบลายผ้าทอ

ภาพ ข-1 แสดงกรอบการออกแบบลวดลายผ้าทอผ้าจืด

ภาพ ข-2 แสดงกรอบการวิเคราะห์กระบวนการผลิตผ้าทอและสร้างลวดลาย

ภาพ ข-3 แสดงกรอบการวิเคราะห์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงที่เหมาะสม

1. การวิเคราะห์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

1.1 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคต้น (5600 - 3000)

ลวดลายเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงในยุคต้นนั้น เป็นรูปแบบการตกแต่งเส้นขีดเป็นลวดลายคดโค้งไปมาบนผิวส่วนใหญ่ของภาชนะ ลักษณะลวดลายส่วนใหญ่ที่ตกแต่งจะเป็นลักษณะลายทาบเชือกรอบภาชนะ โดยไม่มีการปรากฏเห็นรูปแบบการประดับประดาด้วยลวดลายหรือสีสันทึที่เห็นเด่นชัด (ดังตัวอย่างภาพ ข- 4)

ภาพ ข-4 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคต้น (5600 - 3000)

1.2 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคกลาง (3000 - 2300)

รูปแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคกลาง ลักษณะภาชนะผิวนอกสีขาว ทำส่วนใหญ่ภาชนะให้เป็นสันหักมุม (Carinated Pot) มีทั้งแบบก้นภาชนะกลมและแหลม บางชิ้นมีการตกแต่งด้วยลายขีดผสมกับลายเขียนสีที่บริเวณไหล่ภาชนะ ตอนปลายๆ ของสมัยกลางเริ่มมีการตกแต่งภาชนะแบบนี้ ด้วยการทาสีแดงที่บริเวณปากภาชนะ (ดังตัวอย่างภาพ ข-5)

ภาพ ข-5 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคกลาง (3000 - 2300)

1.3 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคปลาย (2300 - 1800)

รูปแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคปลาย มีลักษณะเป็นภาชนะชนิดเขียนลวดลายสีแดงบนผิวสีแดง (Red Pot Painted With Red Designs) จะตกแต่งด้วยวิธีการต่างๆ นับตั้งแต่ ขูดขีด การทาบ และกดประทับลาย ตลอดจนงานเขียนลวดลายด้วยสีแดง ซึ่งเชื่อกันว่าสีที่ใช้ในการเขียนจะได้จากดินเทศหรือดินแดงที่มีส่วนผสมของแร่ฮีมาไทต์ (Hematite) ผสมกับขางไม้ หรือ ไขสัตว์ (ดังตัวอย่างภาพ ข-6)

ภาพ ข-6 ลวดลายเครื่องปั้นดินเผายุคปลาย (2300 - 1800)

สรุปการประยุกต์ลวดลายเครื่องปั้นดินเผา

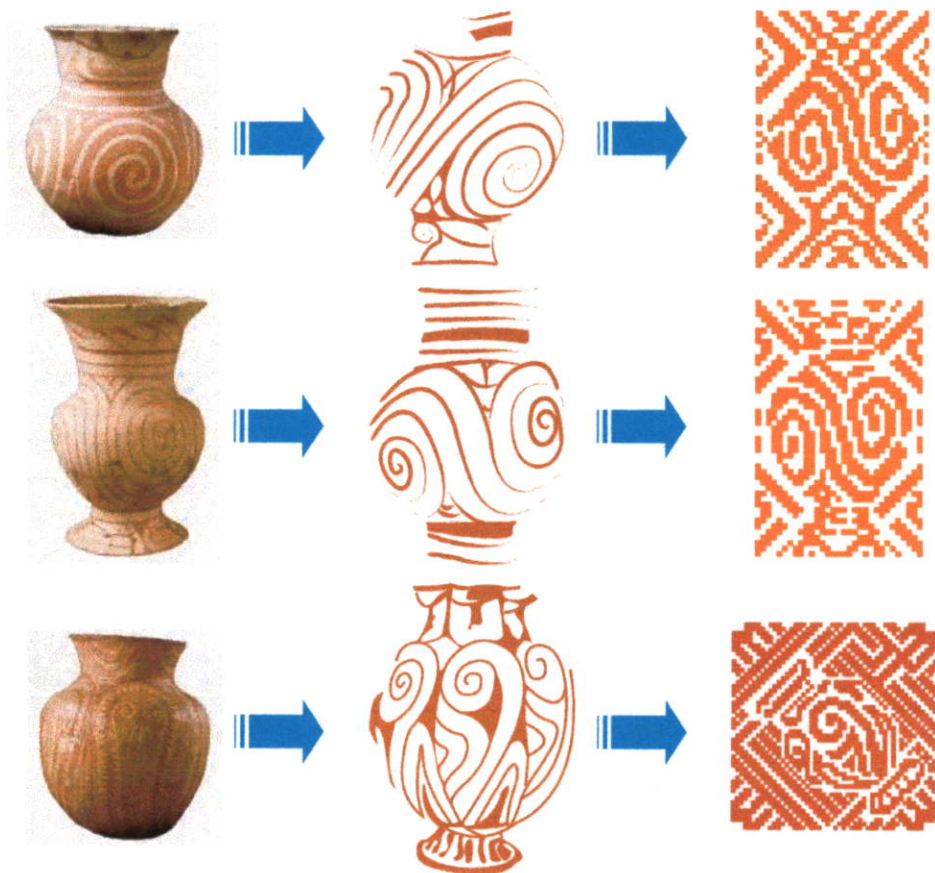
ลวดลายที่เหมาะสม คือลวดลายในยุคสมัยปลายเนื่องจากในยุคปลายลวดลายมีความสวยงาม ชัดเจน เป็นเอกลักษณ์ ส่วนในยุคต้นและกลางนั้นลวดลายไม่เหมาะสม เนื่องจากลวดลายยังไม่มี ความชัดเจนสวยงามและมีความเป็นเอกลักษณ์เท่าในยุคปลาย ในขณะที่เดียวกันคนส่วนใหญ่จะสามารถจดจำลวดลายบ้านเชียงในยุคปลายได้มากที่สุด เนื่องจากลวดลายในยุคปลายเป็นลวดลายที่ได้รับการนำเสนอในวงกว้างมากที่สุด ดังนั้นจึงสามารถนำลวดลายเพื่อออกแบบลวดลายผ้าทอ (ดังแสดงในภาพที่ ข-7, ข-8)

การแกะสลักลาย

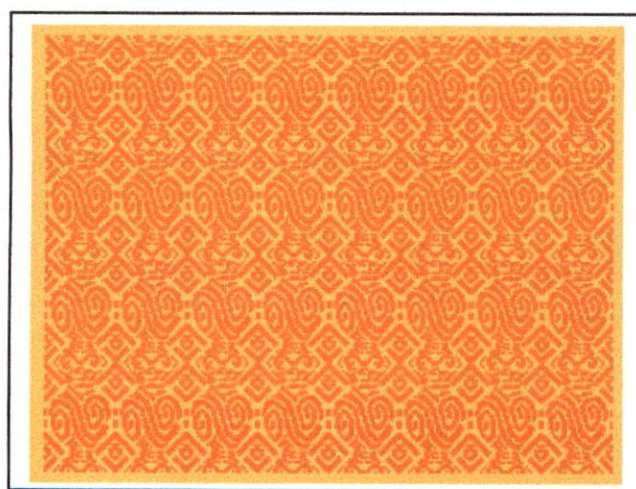

ภาพ ข-7 แสดงการแกะสลักลาย

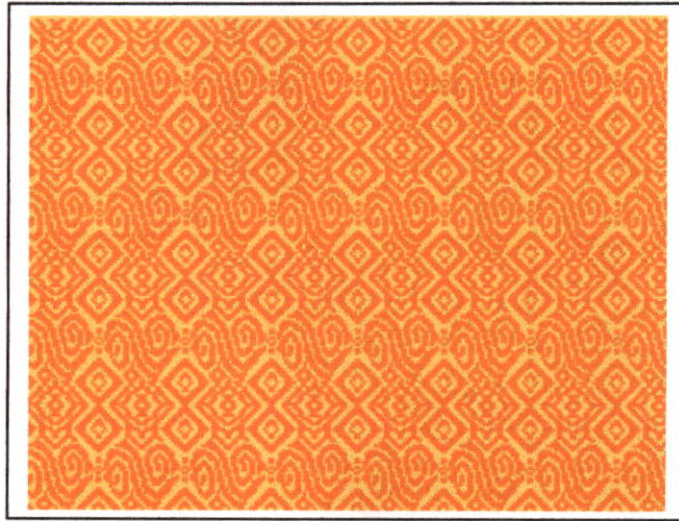
การแกะลวดลายประยุกต์เป็นลวดลายผ้าทอ

ภาพ ข-8 แสดงการแกะลวดลายประยุกต์เป็นลวดลายผ้าทอ

ภาพ ข-9 ลวดลายผ้าทอแบบที่ 1

ภาพ ข-10 ลวดลายผ้าทอแบบที่ 2

ภาพ ข-11 ลวดลายผ้าทอแบบที่ 3

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นายธีระยุทธ เฟื่องชัย
วัน เดือน ปีเกิด	15 กันยายน 2516
ที่อยู่	บ้านพักข้าราชการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 64/12 ถนนทหาร ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2538 สำเร็จการศึกษา วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันราชภัฏสุรินทร์ พ.ศ.2549 สำเร็จการศึกษา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ประสบการณ์ทำงานและผลงานวิจัย	
พ.ศ.2546-2547	- โครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระติบข้าวด้วยกล้า บ้านดอนข่า ตำบลทรายทอง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู (นักวิจัยร่วม) - โครงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปด้านขนมไทย น้ำพริก และหัตถกรรมเครื่อง จักสาน : กรณีศึกษาแจ่วบองของกลุ่มแม่บ้านเพื่อการผลิต บ้านท่าตูม ตำบลหม่ม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (นักวิจัยร่วม) - การวิเคราะห์คุณภาพของดินอำเภอนายูง เพื่อผลิตเป็นวัตถุดิบในการ ผลิตเครื่องปั้นดินเผา
พ.ศ.2548-2549	- หัวหน้าโครงการวิจัยโครงการวิจัยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ช่างจักสาน ตำบลทรายทอง อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู
พ.ศ.2548	รางวัลครุฑทองคำข้าราชการพลเรือนดีเด่นประจำปี พ.ศ.2547
ปัจจุบัน	รองคณบดี คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี